

1981/82:156

Onsdagen den 26 maj fm.

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 17 innevarande månad.

2 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1981/82:33

Skatteutskottets betänkande 1981/82:62

Utrikesutskottets betänkanden 1981/82:22–27

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1981/82:13

Socialutskottets betänkanden 1981/82:46 och 48

Utbildningsutskottets betänkanden 1981/82:31 och 32

Näringsutskottets betänkande 1981/82:44

Civilutskottets betänkanden 1981/82:26 och 43

3 § Ändringar i sjukförsäkringen m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1981/82:15 om ändringar i sjukförsäkringen m. m. (prop. 1981/82:144 och 1981/82:100).

Anf. 1 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Den fråga som det i dag skall diskuteras och beslutas om här i riksdagen, dvs. frågan om förändringar i den allmänna sjukförsäkringen, måste sättas in i ett större ekonomiskt sammanhang än vad som har varit fallet i den allmänna debatten under de senaste månaderna.

Frågan gäller inte enbart införande av en självrisk i sjukförsäkringen och samtidiga regler som skyddar dem som ofta är sjuka.

Den gäller i lika hög grad hur vi solidariskt skall kunna finansiera våra socialpolitiska åtaganden för att också för framtiden kunna upprätthålla och utveckla en god social grundtrygghet i det svenska samhället.

Den ekonomiska situationen i Sverige är till stor del en följd av påfrestningar i världsekonomin. Det gäller framför allt effekterna av de

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

upprepade kraftiga oljeprishöjningarna och en osedvanligt hög arbetslöshet runt om i världen, kombinerat med en likaså osedvanligt hög inflations- och räntenivå.

Situationen i andra industriländer är i flertalet fall betydligt allvarligare än den är här i Sverige.

I vissa avseenden har vi själva bidragit till de ekonomiska problemen. Sverige har under lång tid varit kraftigt beroende av oljeimport på grund av att vi under flera årtionden praktiskt taget saknade energipolitik. Även i övrigt kan inhemska åtgärder ha bidragit till en förstärkning av de problem som oljeprisstegringarna i sig har medfört. Framför allt ledde det i Sverige under 1970-talet väsentligt högre efterfrågetrycket än i omvärlden till att vår konkurrenskraft försämrades allvarligt. Under åren 1974–1976 steg de svenska lönekostnaderna med 40 %. Detta fick till följd att vi förlorade marknadsandelar.

Detta var också mycket allvarligt med tanke på vår höga exportandel i den svenska ekonomin och vårt stora utlandsberoende över huvud taget. Vi måste ständigt hävda vår konkurrenskraft och vidta åtgärder för att stimulera utvecklingen i näringslivet.

Den framgångsrika devalveringen förra hösten och de båda diskontosänkningarna det senaste halvåret kombinerade med åtgärder för att begränsa den offentliga sektorns mycket snabba expansion har spelat en stor roll. De offentliga utgifterna motsvarade år 1981 67 % av bruttonationalprodukten, BNP, mot 45 % av BNP för tio år sedan.

Den offentliga sektorn och alla i den ingående verksamheter spelar en utomordentligt viktig roll både för individen och för samhället, och skall så göra och kommer att så göra för framtiden. Det stora problemet i dag är att en så stor andel måste finansieras med lån.

Den påfrestning som det därigenom uppkommande statsbudgetunderskottet i sig utgör riskerar medföra ett högre ränteläge och svårigheter att driva en konjunkturanpassad ekonomisk politik. Det sparmål som riksdagen uppställt för de offentliga utgifterna skall ses mot den bakgrunden. Besparingsåtgärder är nödvändiga för att trygga samhällets långsiktiga åtaganden grundade på en god ekonomi.

Herr talman! Vi måste också i framtiden kunna ge god vård och omsorg åt alla dem i olika generationer som behöver detta. Vi måste trygga pensionssystemens, familjestödets och handikappstödet framtida existens och utveckling. Det är därför nödvändigt med besparingsåtgärder i dag för att minska ökningstakten i de offentliga utgifterna. Vi kan inte i längden låna utomlands till höga räntekostnader för att betala en konsumtion som går långt över våra tillgångar. Detta är detsamma som att skjuta över en tung skuldbörda, som skall betalas om fem tio år eller senare av kommande generationer, av dem som i dag är unga.

Den proposition om införande av en viss självrisk i sjukförsäkringen som i dag behandlas är en del av denna ekonomisk-politiska helhet.

Som framgår av den reviderade finansplanen så kommer vidtagna besparingsåtgärder i enlighet med regeringens förslag att medföra att de

offentliga utgifterna budgetåret 1982/83 blir ca 18 miljarder kronor lägre än de skulle ha varit utan besparingarna. Detta är inget litet belopp. Det motsvarar ca 10 % av den totala lönesumman i landet efter skatt.

Vad viktigare är, hela detta ytterligare budgetunderskott på 18 miljarder kronor skulle ha behövt finansieras genom utlandsupplåning. Den inhemska upplåningen för att täcka budgetunderskottet är redan högt utnyttjad. Ytterligare 18 miljarder kronor i utlandsupplåning skulle äventyra den svenska kronan, höja räntenivån och i sig vara ett kraftigt hot emot sysselsättningen.

Besparingarna är alltså nödvändiga, om vi på sikt skall kunna hålla full sysselsättning och bevara den sociala tryggheten.

De sociala trygghetssystemen svarar för ca 25 % av privatkonsumtionen efter skatt. Socialdepartementets andel av statsbudgeten är mer än en fjärdedel och har successivt ökat under senare år. Gjorda besparingar har alltså utformats så, att det är ökningstakten i de sociala utgifterna som har minskat, inte utgifterna som sådana. Både i absoluta tal och relativt har de sociala trygghetssystemens andel av samhällsekonomin ökat. Det finns alltså ingen grund för de påståenden om social nedrustning som ibland hörs i debatten. Ekonomiska fakta talar sitt tydliga språk härvidlag.

Samtidigt innebär den sociala sektorns andel av samhällsekonomin att inte heller socialdepartementet eller de sociala utgifterna helt har kunnat lämnas åt sidan i besparingsarbetet. Besparingsåtgärder måste utformas på rätt sätt ur fördelningspolitisk synpunkt och kombineras med reformer och förbättringar för de grupper i samhället som har det besvärligt i ekonomiskt eller annat avseende.

En lång rad sådana åtgärder för att förstärka grundtryggheten har också vidtagits under senare år. Några exempel: Pensionstillskotten har höjts årligen för dem som saknar ATP eller har låg ATP. Vi har infört ett högkostnadsskydd vid läkarbesök och läkemedelsinköp. Utformningen gynnar speciellt flerbarnsfamiljerna. ATP-rätt har införts för vård av små barn i hemmet. Flerbarnstillägget är en annan social reform som förbättrar grundtryggheten för flerbarnsfamiljer. Det är intressant att konstatera att socialdemokraterna och vpk har motsatt sig de två senare reformerna.

På handikappområdet har en rad reformer genomförts under de senaste åren: Texttelefonreform för hörselskadade, taltidningsreformen för synskadade, reformeringen av vårdbidraget till föräldrar med handikappade barn, en kraftig uppräkning av hjälpmedelsersättningen har ägt rum – för att nu nämna några av alla de åtgärder som nyligen vidtagits för att förbättra grundtryggheten för handikappade.

Sverige har under de senaste åren dessutom väsentligt ökat insatserna på hälso- och sjukvårdsområdet. Hälso- och sjukvårdssektorns andel av BNP är i dag högre i Sverige än i andra länder.

En av de största reformerna under den senaste sexårsperioden har varit utbyggnaden av den kommunalekonomiska skatteutjämningen. Den har medfört att tidigare fattiga kommuner har fått en kraftig förbättring av sin ekonomi. Statsbidraget till kommunalskatteutjämning har ökat från 2,7

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

miljarder år 1976 till 10,1 miljarder år 1982.

Detta har inneburit en god möjlighet till utjämning och förbättring av den sociala servicen. Samtidigt har övriga statsbidrag till kommunerna ökat från 18,9 miljarder till 34,7 miljarder kronor. Detta innebär att statsbidragen står för en allt större andel av kommunernas utgifter.

Av dessa statsbidrag kan nämnas statsbidraget till kommunal barnomsorg, som sedan 1976 har ökat från 800 milj. kr. till 5,5 miljarder det budgetår som börjar den 1 juli i år.

Herr talman! Sjukpenningförsäkringen har inte tidigare berörts av besparingar. Det är självklart att när dessa genomförs i sjukförsäkringen så måste samma principer gälla som för andra besparingar.

Besparingsåtgärderna måste således kombineras med åtgärder för att skydda svaga grupper. Därför finns i föreliggande förslag ett högriskskydd, en förstärkt betydelse av 20-dagarsregeln och ett slopande av fridagsregeln.

Samtliga dessa åtgärder syftar till att ge ett särskilt skydd för alla dem som av medicinska skäl har hög korttidsfrånvaro. Jag skall återkomma till dem senare.

Förslagen i propositionen berör många människor – i praktiken alla de – drygt fyra miljoner människor som har arbete i vårt land. Besparingseffekten är betydande. Huvuddelen av besparingarna rör ersättningen vid korttidsfrånvaro.

Innan jag går närmare in på dessa förslag vill jag något kommentera denna typ av frånvaro.

Debatten om besparingsförslagen i sjukförsäkringen har hittills i stor utsträckning präglats av uppfattningar om att korttidsfrånvaron varierar kraftigt mellan olika befolkningsgrupper. Så är inte fallet. Med korttidsfrånvaro menar jag då sjukskrivningar som varar kortare tid än sju dagar.

Dessa frågor har blivit väl belysta i det arbete som bedrivits inom ramen för utredningen Hälso- och sjukvård inför 90-talet (HS 90) och i dess betänkande Ohälsa och vårdutnyttjande.

Faktum är följande: Det finns ingen klar skillnad i korttidssjukskrivning mellan kvinnor och män. Det finns ingen klar skillnad i korttidssjukskrivning mellan småbarnsföräldrar och icke-småbarnsföräldrar. Det finns ingen klar skillnad i korttidsfrånvaro mellan arbetare och tjänstemän.

Däremot finns det en markant skillnad i korttidssjukskrivning mellan personer som är yngre än 30 år och personer som är äldre än 30 år. Åldersgruppen under 30 år har en klart högre korttidssjukskrivning än vad åldersgruppen som är äldre än 30 år har. Även åldersgruppen mellan 60 och 65 år har en lägre korttidssjukskrivning än de har som är yngre än 30 år.

Det är svårt att förklara denna skillnad. Förmodligen beror den på att sjukdomsbegreppet är något annorlunda hos yngre personer än hos medelålders och äldre personer. Samma mönster går igen över hela landet, oavsett om länet i fråga har hög eller låg genomsnittlig sjukfrånvaro för hela befolkningen.

Ser vi däremot på de medellånga och långa sjukskrivningarna finner vi helt

andra samband. Kvinnor har här något fler sjukskrivningsdagar än män. Arbetare har en större medellång och lång sjukfrånvaro än tjänstemän. Speciellt stor blir skillnaden om arbetet är fysiskt ansträngande.

Dessa fakta har varit väl kända vid utarbetandet av förslaget till införande av självrisk i sjukpenningförsäkringen. Förslaget har därför utformats med största möjliga hänsyn till behovet av att skydda långtidssjuka och personer med hög medicinskt motiverad korttidsfrånvaro.

Propositionen innebär, som de flesta känner till vid det här laget, att ett system med två karensdagar utan ersättning införs vid varje sjukdomsfall. Härigenom påverkas alla lika i så måtto att alla får avstå från ersättning från sjukförsäkringen under två sjukdagar efter den då sjukdomsfallat anses ha inträffat. Samtidigt skärps kravet på nedsatt arbetsförmåga för att få räkna en dag som insjuknandedag. Arbetsförmågan till följd av sjukdom bör i fortsättningen vara nedsatt till minst hälften för att en dag skall få räknas som insjuknandedag.

Karensdagarna kombineras med ett högriskskydd, som i korthet innebär att ingen skall kunna få mer än tio karensdagar under en tolv månaders period.

Utöver det skydd som ligger i det s. k. högriskskyddet finns i propositionen ytterligare två skyddsregler för dem som av medicinska skäl har en hög korttidsfrånvaro.

Det gäller till att börja med den s. k. 20-dagarsregeln, som får en större betydelse i ett system med karensdagar än den har i dag. 20-dagarsregeln innebär i korthet att om en person insjuknar på nytt inom 20 dagar från tillfrisknandet vid föregående sjukdomstillfälle, så räknas det nya sjukfallet inte som ett nytt fall, utan som en fortsättning på det tidigare. Varken anmälningssdag eller karensdagar räknas i ett sådant läge. Det innebär för alla som har regelbundna behandlingar som kräver minst en sjukdag, att de i praktiken helt slipper karensdagar. Detta gäller t. ex. för patienter med njurdialys och för andra med liknande behov av frånvaro av medicinska skäl.

Den tredje skyddsåtgärden i förslaget är slopandet av den starkt kritiserade fridagsregeln. Fridagsregeln, som gäller för sjukfall kortare än sju dagar, innebär att ingen ersättning utgår för de dagar under korttidssjukskrivningen som man skulle ha varit ledig och utan förvärvsinkomst – detta gäller dock högst två dagar. Denna fridagsregel, som vi nu har levt med i många år, har ofta slagit mycket orättvist t. ex. för deltidsarbetande, som ju i flertalet fall är kvinnor, men också för de kollektivanställda. Med hänsyn till de olikheter som i dag finns på arbetsmarknaden mellan olika avtal har denna fridagsregel inneburit att de kollektivanställda vid korttidsfrånvaro har haft en sämre ställning än tjänstemän med månadslön.

Genom att fridagsregeln slopas betalas i fortsättningen sjukersättning ut för alla dagar utom anmälningssdag och karensdagar med 1/365 av den årssjukpenning man är berättigad till.

Härutöver föreslås i propositionen en sänkning av sjukersättningen under sjukdagarna 3–90 från 90 % till 87 %. För personer med höga förvärvsin-

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

komster sänks kompensationsgraden för den del av inkomsten som ligger mellan 5,5 och 7,5 gånger basbeloppet till 60 % i stället för som tidigare 90 %. Denna sänkning av kompensationen till personer med höga inkomster gäller utan tidsbegränsning. Förslaget får på så sätt en fördelningspolitiskt motiverad profil, där människor med höga inkomster får bära en väsentligt högre självrisk än övriga.

Den lägre kompensationsnivån kommer enligt propositionen att gälla också för den föräldrapenning som utgår för tillfällig vård av barn, för havandeskapspenning, för ersättning till smittbärare och för arbetsskadeförsäkringen under samordningstiden. Den kommer däremot inte att gälla föräldrapenning i samband med barns födelse och särskild föräldrapenning.

Vidare föreslås att sjukpenningavdraget vid sjukhusvård höjs från 35 kr. per dag till 40 kr. per dag, dock högst en tredjedel av sjukpenningens belopp. Detta är också ett sätt att skydda människor med låga inkomster.

Även tandvårdsförsäkringen berörs av besparingen. Försäkringsersättningen sänks från 50 till 40 % av kostnaderna för tandvård upp till 2 500 kr. Ersättningen för kostnaderna därutöver berörs inte utan kommer även i fortsättningen att vara 75 %. Även denna besparingsåtgärd är utformad så, att den skall bäras av det stora flertalet och inte av den grupp som har de största vårdbehoven.

Den samordning som finns mellan arbetsskadeförsäkring och sjukförsäkring under de första 90 dagarna kommer att vara kvar även i fortsättningen. Jag har i propositionen aviserat en översyn av arbetsskadeförsäkringen. I samband med denna bör även de problem uppmärksammas som rör ILO-konvention nr 121, som föreskriver att förmåner vid yrkesskada skall utgå utan karenstid. Det bör ingå i den nu aktuella översynen att snarast möjligt finna en smidig lösning på det samordningsproblem som uppstår genom införandet av karensdagar.

Herr talman! Besparingseffekten i sjukförsäkringen av de här föreslagna åtgärderna blir betydande, ca 2,1 miljarder kronor räknat per helår.

En liknande besparingseffekt hade uppnåtts, om man i stället valt att sänka den generella kompensationsnivån från nuvarande 90 % till 80 % av inkomsten. Regeringen har dock avvisat denna lösning, eftersom den skulle ha drabbat långtidssjuka mycket hårt.

Om man skall fördela ett så omfattande besparingsförslag som det här är fråga om, så anser jag att man klart kan konstatera att regeringen valt en ur fördelningspolitisk synpunkt god lösning.

I de här angivna besparingseffekterna ligger enbart den rent budgetmässiga effekten av förslaget. Om åtgärderna skulle medföra en viss nedgång i sjukskrivningen, blir besparingen i sjukförsäkringssystemet större. Som exempel kan nämnas att varje genomsnittlig sjukdag per år för svenska folket kostar ca 600 milj. kr. i sjukförsäkringen.

Regeringen har dock i propositionen endast angett den direkta besparingseffekten av förslaget vid i övrigt oförändrad sjukskrivning.

I propositionen redovisas också en faktisk nedgång i sjukskrivningsfre-

kvensen under senare år. Denna har i sig inneburit en besparing och är en huvudorsak till att sjukförsäkringssystemet under de båda senaste åren visat ett växande överskott.

Orsakerna till den minskade sjukskrivningen är svåra att ange exakt. Man kan dock konstatera att det inte är korttidsfrånvaron som minskat utan långtidsfrånvaron. Detta tyder på att det är långsiktigt verkande hälsopolitiska åtgärder som påverkat sjukskrivningarna i positiv riktning. Personligen anser jag att de senaste tio årens satsningar på förbättrade arbetsmiljöer nu börjar ge resultat. Den pågående utbyggnaden av primärhälsovården – öppenvården – möjliggör för sjuka att snabbare komma i kontakt med läkare och annan sjukvårdspersonal.

En ytterligare bidragande orsak främst under senare år kan vara den sjunkande alkoholkonsumtionen.

Försäkringskassorna gör i dag en snabbare uppföljning av medellånga och långa sjukskrivningsfall. Rehabiliteringsåtgärder sätts numera in snabbare i dessa fall.

De besparingar som blir följden av riksdagens bifall till propositionens förslag skall i sin helhet tillföras statsbudgeten och den finansiering av folkpensionssystemet som finns inom statsbudgeten. Detta sker genom att sjukförsäkringsavgiften föreslås sänkt med 1,5 % till 9 %, samtidigt som folkpensionsavgiften föreslås höjd med 1,5 % till 9,95 %.

Genom förändringen kommer folkpensionsavgiften att finansiera ca 80 % av hela folkpensionskostnaden, vilket bör kunna bidra till att trygga den långsiktiga finansieringen av folkpensionssystemet, inkl. pensionstillskotten till folkpensionärer som helt saknar ATP eller har låg ATP.

Folkpensionsavgiften hade under alla omständigheter behövt höjas oavsett besparingen i sjukförsäkringen. Genom att åtgärderna kommer samtidigt blir dock nettoeffekten för de samlade socialförsäkringsavgifterna plus minus noll.

Undantaget från detta resonemang gäller de egenföretagare som fram till nu kunnat välja tre frivilliga karensdagar. För dessa har utskottet beställt ett förslag till höstens riksmöte som gör det möjligt för egenföretagare att få ett nytt alternativ med frivillig karens utöver de två karensdagar som tillkommer för alla genom propositionen. Det bör vara möjligt att tillmötesgå utskottets begäran med ett samtidigt ikraftträdande den 1 januari 1983.

Införandet av självrisk i sjukförsäkringen kommer, som jag sade i inledningen av mitt anförande, att påverka i princip alla de drygt 4 miljoner människor i vårt land som har arbete. Sjukpenningförsäkringen är uppbyggd efter inkomstbortfallsprincipen. Det innebär att ersättning utgår med varierande belopp vid sjukdom, från 8 kr. per dag till f. n. 329 kr. per dag som mest.

Införandet av karensdagar innebär för sjukförsäkringsersättningen att höginkomsttagarens bortfall blir 329 kr. per dag i förhållande till nuvarande regler, medan den genomsnittlige industriarbetarens inkomstbortfall blir ca 150 kr. för vardera karensdagen, i båda fallen räknat före skatt.

På arbetsmarknaden finns som bekant många avtal som kompletterar

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

sjukförsäkringen. De varierar starkt från avtalsområde till avtalsområde. I dag finns alltså en betydande skillnad i ersättning till den enskilde vid sjukdom.

Syftet med de nu redovisade besparingsåtgärderna är att de skall påverka alla inkomsttagare på i princip samma sätt. Riksdagen föreslås därför göra ett uttalande med en uppmaning till parterna på arbetsmarknaden att i kommande avtalsrörelse verka för att effekterna av de föreslagna åtgärderna blir likvärdiga för olika grupper på arbetsmarknaden.

De föreslagna förändringarna avses träda i kraft den 1 januari 1983. Samtidigt löper gällande avtal ut på arbetsmarknaden. Likvärdighet är ett rättvisekrav, och jag hoppas att arbetsmarknadens parter skall ställa upp för denna princip.

Vad som än händer i kommande avtalsrörelse så innebär regeringens förslag att de nuvarande nittio procentens ersättning från sjukförsäkringen helt försvinner under de båda karensdagarna för alla förvärvsarbetande. Så till vida finns en likvärdighet redan från början i propositionen. Det betyder också att om någon av parterna på arbetsmarknaden vill fylla ut detta utrymme i kommande avtalsrörelse, så måste detta tas ur det löneutrymme som står till förfogande.

Från socialdemokratiskt håll har angetts att propositionen skulle påverka utrymmet för kommande avtalsförhandlingar i negativ riktning. Jag vill i det sammanhanget konstatera att det socialdemokratiska förslaget till momshöjning tar ett disponibelt realinkomstutrymme i anspråk som är mer än dubbelt så stort som de här föreslagna åtgärderna. Det socialdemokratiska förslaget om momshöjning torde vara en väsentligt mer komplicerande faktor i en kommande avtalsrörelse med begränsat löneutrymme än vad sjukförsäkringspropositionen i sig är.

Herr talman! Jag nämnde i inledningen till mitt anförande att föreliggande proposition är en del av en helhet, dvs. regeringens arbete för att stärka den svenska ekonomin. Tack vare de offensiva satsningar som genomförts i den ekonomiska politiken och de besparingar som föreslagits minskar de ekonomiska påfrestningarna i statsbudgeten. Vi är nu på rätt väg. Den ekonomiska stramheten till trots har samtidigt en rad reformer genomförts som stärker människors grundtrygghet. Jag har nämnt några av dessa tidigare i mitt anförande. Jag vill dock samtidigt understryka att det finns behov av ytterligare sociala grundtrygghetsreformer, där vi inte får tveka att omfördela resurser för att skydda och stödja den som bäst behöver stöd.

De ekonomisk-politiska åtgärderna har också möjliggjort kraftfulla satsningar på sysselsättningsskapande åtgärder, vilka bidragit till att vi kunnat hålla arbetslösheten i Sverige på en klart lägre nivå än de flesta andra industriländer – inkl. de med socialdemokratiska regeringar.

Vi har runt om oss i Europa exempel på nationer som skjutit sina ekonomiska problem framför sig utan att på allvar ta itu med dem. Detta har kanske på kort sikt varit det mest populära tillvägagångssättet. Men ganska snart har man nått en punkt där inte ens den bästa vilja kan möjliggöra ekonomiska satsningar för att hålla sysselsättningen uppe.

Det är möjligt att regeringens olika besparingsförslag inte är den på kort sikt mest populära politiken. Jag är dock övertygad om att framtiden kommer att utvisa att detta är den mest ansvarsfulla politiken i en svår ekonomisk situation.

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

Anf. 2 SVEN ASPLING (s):

Herr talman! Riksdagen står denna majdag inför ett viktigt, för att inte säga historiskt, avgörande. Det utskottsbetänkande vi behandlar gäller en grundläggande trygghetsfråga för huvuddelen av det svenska folket.

Målmedvetet har den borgerliga regeringen inriktat den sociala nedrustningen mot de vitalaste delarna av det sociala trygghetssystem som arbetarrörelsen byggt upp här i landet. Angreppet på ATP och pensionernas värdesäkring är ett exempel. Nu gäller det sjukförsäkringen. Steg för steg bryts på detta sätt viktiga trygghetsreformer ned, och vi avlägsnar oss snabbt från den solidaritetens politik som har varit vägledande för arbetarrörelsens reformarbete.

Nästan på dagen för 16 år sedan beslöt riksdagen på den socialdemokratiska regeringens förslag att avskaffa karensdagarna och dessutom väsentligt förbättra ersättningen från sjukförsäkringen. Det är denna viktiga reform som de borgerliga partierna nu avser att riva upp och därmed införa en gammal klassgräns. Dessutom avser man att även i andra väsentliga delar försämra försäkringen.

Med rätta har detta framkallat protester från landets löntagare i en omfattning som saknar motstycke. Enbart till socialförsäkringsutskottet har inkommit protester från tusentals människor runt om i vårt land. Denna morgon mötte jag metallarbetare från Hallstahammar som överlämnade listor, upptagande 10 436 namn. De protesterade. De var upprörda.

I en särskild skrivelse, ställd till riksdagens ledamöter, har Landsorganisationen, Kommunaltjänstemannakartellen, Privattjänstemannakartellen och TCO:s statstjänstemannasektion uppmanat riksdagen att avvisa förslaget. I denna minst sagt unika skrivelse understryker man att regeringens förslag är en eftergift åt illa underbyggda arbetsgivarkrav och ett öppet ställningstagande mot löntagarna.

Utöver de ofta påpekade orättvisor som blir följden av regeringsförslaget ökar också kraftigt risken för konfrontation på arbetsmarknaden. Höstens viktiga avtalsrörelse är med andra ord redan i fara, om riksdagen skulle votera igenom förslaget.

Trots de massiva protesterna har förslaget endast i ett avseende utlöst någon reaktion från den borgerliga sidan, nämligen när det gäller egenföretagarna. På ett avslöjande sätt markerar detta var de borgerliga partiernas intressen är förankrade i denna viktiga rättvisefråga. Det är ett djupt orättfärdigt förslag som den borgerliga regeringen förelagt riksdagen.

På sina håll talar man om att detta är en reform. På ett grövre sätt kan knappast svenska språket missbrukas.

Det är sannolikt att enskilda borgerliga ledamöter i riksdagen från början inte haft klart för sig hur illa genomtänkt och alltigenom orättfärdigt förslaget

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

är. I dag bör det dock stå klart för alla vad förslaget innebär och vilka verkningar det i olika avseenden kommer att få. Det är direkt upprörande om man nu, när man har konsekvenserna klara för sig, ändå röstar igenom förslaget.

Det är de sjuka och mest utsatta grupperna som skall betala räkningen för denna nya sparaktion på socialförsäkringsområdet. Det är människor med de lägsta lönerna, de sämsta arbetsmiljöerna och de flesta olycksfallen som kommer i kläm. Främst är det industrins arbetargrupper som drabbas. Det visar hur orimligt förslaget är, och det är inte att undra på att upprördheten är stor ute på arbetsplatserna dessa dagar.

När den allmänna sjukförsäkringen 1955 infördes, skedde det efter ett mångårigt förberedelsearbete. Reformen innebar att medborgarna garanterades inte bara ersättning för sjukvårdsutgifter utan även kompensation för en stor del av inkomstbortfallet vid sjukdom. I det avseendet var sjukförsäkringen banbrytande på den allmänna försäkringens område.

Högern var naturligtvis emot reformen.

Enligt de regler som fastställdes vid reformens genomförande skulle ingen sjukpenning utgå de tre första dagarna, insjuknandedagen inräknad. Den regeln hade övertagits från den frivilliga försäkring som fanns i de tidigare erkända sjukförsäkringarna.

Riksdagens beslut 1955 var en viktig milstolpe då det gällde den sociala trygghetens utbyggnad i vårt land.

Tidigt restes krav att karensdagarna skulle avskaffas. Stora grupper hade avtalsvägen tillförsäkrat sig sjuklön under karensdagarna. Karensregeln kom därför i praktiken främst att gälla de stora grupperna av LO-medlemmar – vid den här tidpunkten betydligt över 1 miljon löntagare. Denna skillnad sträckte sig även till kompensationsnivån.

Dessutom hade före 1955 yrkesskadeförsäkringen – vår äldsta socialförsäkring – den regeln att försäkringen täckte inkomstbortfall fr. o. m. dagen efter olycksfallet, om sjukdomen varade mer än tre dagar. Genom den viktiga samordningen mellan sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen kom karensbestämmelserna att gälla även yrkesskadefallen. Det innebar en försämring och föranledde starka fackliga krav på en ändring.

Den fackliga rörelsen hade vid flera avtalsrörelser fört fram karensdagarna utan att kunna uppnå någon lösning. När den vägen inte var framkomlig återstod den väg som förde ATP och pensionsfrågan till en lösning, nämligen lagstiftningsvägen.

I samverkan med den fackliga rörelsen utarbetade socialdemokratin riktlinjer för att genom lagstiftning lösa karensfrågan. Efter riksdagsbeslutet 1966 trädde reformen i kraft 1967.

Alltsedan sin tillkomst hade sjukförsäkringen varit så avvägd att den motsvarade 65 % av inkomstbortfallet efter karensdagarna. Sjuklönen för tjänstemännen kompenserade däremot 80 % eller mer av inkomsten. Genom reformen 1966 höjdes kompensationsnivån till drygt 80 % även för LO-grupperna.

1974 följde nästa stora reform. Då höjdes kompensationsnivån till 90 %,

samtidigt som sjukpenningen gjordes ATP-grundande och skattepliktig.

Herr talman! Så tillkom den viktiga reform som de borgerliga nu är i färd med att rasera. Det sker genom ett förslag som inte är någonting annat än en illa tilltydlig kompromissprodukt. Härigenom infriar mittenregeringen ytterligare ett av de löften man för ett drygt år sedan fick ställa ut till moderaterna för att kunna få bilda en center-folkpartiregering. Ursprungligen hade man dessutom utan vidare tänkt avveckla sjukförsäkringens ersättningar till arbetsgivare för vissa utgifter för företagshälsovård. Det föranledde starka fackliga protester. I den kritiken instämde arbetsgivarna. Förslaget kom heller aldrig på riksdagens bord. Men när löntagarna ensamma protesterar mot karensdagarnas införande och sjukförsäkringens försämring i övrigt, då klingar protesterna ohörda.

Under utskottsbehandlingen har på ett avslöjande sätt konsekvenserna och effekterna av förslagen blivit belysta.

Propositionen ger i grunden en felaktig föreställning om vad det egentligen kommer att gälla.

För det första är det fråga om att införa tre karensdagar och inte två, som man försökt göra gällande. De centerpartister som förklarade sig kunna acceptera två karensdagar men inte tre måste känna sig förda bakom ljuset.

För det andra träder inte högriskskyddet in efter tio dagar utan efter 15–20 dagar.

För det tredje strider förslaget om karensdagar mot internationella åtaganden från svensk sida om skydd för inkomstbortfall vid arbetsskada. Den av Sverige, med riksdagens godkännande, antagna ILO-konventionen nämns inte ens med ett ord i propositionen.

För det fjärde får förslaget negativa konsekvenser för kommuner och landsting, som mister ytterligare en del av sitt skatteunderlag.

För det femte vilar beräkningarna av besparingarna på förutsättningar som kan komma att förändras efter förslagets genomförande.

Det skulle, herr talman, finnas anledning att närmare redogöra för hur sjukpenningkommittén på hösten 1980 fick ändrade direktiv av regeringen för sitt arbete för att snabbt komma fram med förslag om kostnadsbesparingar i form av bl. a. lägre kompensationsnivå eller karens. Någon redovisning av kommittébetänkandet i de delar detta handlar om en ökad självrisk eller någon sammanställning av remissinstansernas synpunkter finns inte i propositionen. Anledningen är uppenbart den bitvis mycket fräna kritik mot ett sådant system som framfördes under remissbehandlingen. Endast SAF och SHIO – familjeföretagen – tillstyrkte. Det säger åtskilligt. Doris Håvik kommer i ett senare inlägg att bl. a. redogöra för vad som utspelats då det gäller sjukpenningkommitténs arbete och betänkande. Hon kommer också att ta upp en del andra frågor i anslutning till det som dagens överläggningar gäller.

Som ofta då det gäller viktiga sociala reformer, som borgerliga grupper inte känt någon större samhörighet med, har sjukförsäkringen under årens lopp varit föremål för en ofta missvisande och ogrundad kritik. Vi minns

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Svenska arbetsgivarföreningens utspel hösten 1976 om den s. k. sjukfrånvaro och krav på försämringar av sjukförsäkringen. Det fick t. o. m. statsminister Fälldin att deklarerat att "regeringen kommer inte att ta upp förslag om förändringar i sjukförsäkringen. Någon gemensam värderingsgrund med regeringen när det gäller SAF:s förslag till social nedrustning finns inte". – Till raden av svikna löften kan nu även detta fogas.

Man har från de borgerliga och SAF hävdade att sjukförsäkringens kostnader rakat i höjden och att därför karensdagarna måste införas. I moderaternas tappning heter det t. o. m. att, och observera här språkbruket, "förbättrade sjukförsäkringsregler förhindrar okynnesfrånvaro och ökar produktionen och effektiviteten inom våra företag och inom hela samhälls-ekonomin". Detta sade Gösta Bohman i den allmänpolitiska debatten den 3 februari 1982.

Men fakta är dessa:

Sjuktalet, dvs. ersatta sjukdagar per försäkrad, var 1966, alltså året före karensreformen, 15,7.

Vi räknade med att reformen skulle medföra att sjuktalet skulle stiga med 20 % på grund av karensdagarnas borttagande och med 10 % genom höjningen av ersättningsnivån eller till 20 sjukdagar. Det dröjde emellertid ett par år innan den beräknade ökningen inträffade. 1970 hade sjuktalet stigit till 19,8 och nådde efter reformen 1974 sin högsta nivå 1976 med 22,9.

Därefter har sjuktalet successivt sjunkit och ligger f. n. under 1970 års nivå. 1981 registrerade vi siffran 19,6. Såväl korttids- som långtidssjukskrivningarna har minskat. Under första kvartalet i år har sjuktalet fortsatt att sjunka. I stort sett har sjuktalet följt de beräkningar vi gjorde vid reformens genomförande. Varje enhet som sjuktalet minskar motsvarar i kronor 600 miljoner. Besparingen på sjukförsäkringen de senaste åren är sålunda ca 2 miljarder kronor. Det är betydligt mer än vad man nu säger sig skall spara genom att införa karensdagarna.

Det är således fråga om betydande kostnadsbesparingar inom sjukförsäkringen som har kommit till stånd genom att sjuktalet har sjunkit – en sak man hört förvånansvärt litet talas om. Den slutsats regeringen rimligen borde ha dragit av denna gynnsamma förändring är att utvecklingen går i rätt riktning och att åtgärder som ytterligare kan främja en fortsatt sänkning av sjuktalet borde ha vidtagits, exempelvis genom målmedvetna rehabiliteringsåtgärder. Det hade ju varit naturligt. Detta är inte minst angeläget med hänsyn till att det är de långa sjukdomsfallen som helt dominerar försäkringens kostnader.

Låt mig tillägga att nio av tio ersatta sjukdagar styrks med läkarintyg – en sak som ofta undanskymts i diskussionerna om den s. k. missbruksfrekvensen. Missbruket är f. ö. enligt flera olika undersökningar ytterst begränsat.

Herr talman! Den regeringsproposition som ligger till grund för de beslut riksdagen nu skall fatta har försetts med den oskyldiga rubriken *Ändringar i sjukförsäkringen m. m.* Vad konsekvenserna av dessa s. k. förändringar innebär skall jag söka belysa med några exempel.

Presentationen av förslaget har gått ut på att det gällt att införa två karensdagar. Att den saken har haft en viss betydelse när det gällt att minska enskilda centerpartisters politiska och själsliga vända torde vara väl bekant. Utöver dessa två karensdagar talar man så vackert i propositionen om att insjuknandedagen skall göras mer "rättvis". Denna "rättvisa" skipar man genom att i praktiken införa en tredje karensdag. Man låter nämligen i fortsättningen insjuknandedagen förläggas till, inte som nu den dag man insjuknar utan den första dagen som man inte kunnat arbeta på grund av sjukdomen. Dagen blir därmed en reell karensdag. Den verkliga insjuknandedagen kan sålunda i fortsättningen infalla dagen före den dag propositionen valt att kalla insjuknandedag, och en inkomstförlust under denna fjärde sjukdag täcks naturligtvis inte heller i fortsättningen. Man vrider inte bara klockan tillbaka till förhållanden som förelåg innan vi tog bort karensdagarna, utan man har lyckats åstadkomma försämringar som går därutöver.

Det språkbruk som den borgerliga regeringen tillämpar för att söka motivera den sociala nedrustning som pågår borde egentligen göras till föremål för en studie av någon språkforskare. Det är många förskönande omskrivningar vi möter som beteckningar på försämringar, som dessutom på ett allvarligt sätt vidgar klyftorna i samhället. Det talas om "självrisk" och "högriskskydd" och att åtgärder skall gälla "lika för alla". TCO har i sitt remissvar till sjukpenningkommitténs betänkande gjort det påpekandet, att "självrisk" förekommer i sakförsäkringar av bilar, hem o. d., där man till viss del själv kan påverka skadeutvecklingen genom olika skyddsåtgärder och allmän varsamhet. Att i en allmän sjukförsäkring överföra ett sådant synsätt på människors sjukdom och arbetsskada kan uppfattas som speglade en cynisk uppfattning att detta skulle vara självförvållat.

Förslaget om karensdagar uppges "skydda" personer med ofta återkommande sjukfrånvaro genom att man inför ett s. k. högriskskydd. Enligt beskrivningen i propositionen skall det utformas så, att när en person haft tio karensdagar under en tolv månaders period räknas inga fler karensdagar. Bibehållandet av 20-dagarsregeln ger enligt förslaget ett tillräckligt skydd för insjuknandedagen. Blickar man bakom denna beskrivning finner man, att den dag man kallar insjuknandedagen faller utanför högriskskyddet, och detta är därför betydligt mindre förmånligt än man söker göra gällande. En person som vid varje sjukdomsfall förbrukar endast en karensdag kan få inkomstbortfall under tio insjuknandedagar och tio karensdagar, innan högriskskyddet träder in. Vad detta kan komma att betyda för exempelvis handikappade har Handikappförbundens centralkommitté (HCK) gett exempel på. Vissa av dessa grupper riskerar att få 20 dagars inkomstbortfall eller mera om förslaget genomförs. Det kan gälla astmatiker, diabetiker, hjärt- och kärlsjuka, epileptiker, njursjuka och neurologiskt handikappade. Dessa av sjukdom och därmed vård- och medicinkostnader redan drabbade personer riskerar således att mista närmare en månads inkomst. I verkligheten är det så, att högriskskyddet aldrig träder in förrän efter 15 dagars inkomstförlust och ibland först efter 20 dagar. De problem som drabbar de

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

handikappade kommer i ett senare inlägg Börje Nilsson att närmare belysa.

Jag har sett att centern i annonser visat hur effekterna av de tre karensdagarna kan mildras genom att man tar bort den s. k. fridagsregeln. Det påpekas i annonserna att om man i fortsättningen är sjuk även under de lediga dagar, främst lördag-söndag, som f. n. inte ger rätt till sjukpenning på grund av fridagsregeln, så neutraliseras effekterna av karensdagarna. Om detta skulle åtskilligt kunna sägas. Uppenbart har regeringen utgått från att sjukskrivningsmönstret kommer att följa nuvarande regler. De s. k. besparingarna är ju grundade på detta antagande. F. n. har sjukanmälningarna sin tyngdpunkt förlagd till veckans första dagar. Lyckas centern med sin annonskampanj finns det anledning räkna med att sjukanmälningarna kommer att fördela sig mera jämnt över veckan. I samband därmed kan sjukskrivningsperioderna komma att förlängas och sjukalet åter stiga. Vad blir det då kvar av besparingarna?

I propositionen talar man om att förslaget skall få likvärdig effekt för olika grupper på arbetsmarknaden. Verkligheten korregerar snabbt dylika antaganden. Även om karensdagarna skulle förutsättas komma att gälla för alla och de tre första dagarna med helt inkomstbortfall inte ersätts, får förslaget ändå stora orättvisa konsekvenser. Det hänger samman med den ojämna förekomsten av sjukdom, beroende på yrkesställning, med andra ord jobbens karaktär. De som har tunga och monotona arbeten blir oftare sjuka. En betydande del av sjukfrånvaron orsakas av arbetsolycksfall och arbetsjukdomar. Personer exempelvis inom livsmedelhanteringen och vårdyrken bör och får inte arbeta ens vid lindriga åkommor om det föreligger smittorisk. Det skulle inte ha varit svårt för regeringen att tränga in i dessa viktiga frågor för att få en verklighetspräglad bild av förhållandena.

En utmärkt sammanställning har nämligen publicerats av en under socialdepartementet lydande myndighet, nämligen socialstyrelsen i dess skrift Sjukfrånvaron i Sverige. Man erinrar om att enligt statistiska centralbyråns rapport om arbetsförhållandena var antalet sjukpenningar per år tre fyra gånger fler bland dem som utsätts för s. k. belastningsfaktorer – tunga lyft, upprepade ensidiga arbetsrörelser, olämpliga arbetsställningar, skakningar och vibrationer, dagliga svettningar – än bland dem som inte utsätts för någon av dessa faktorer. Vilken enskild faktor som än tagits fram i olika undersökningar – det må gälla värme, kyla och drag, svårt nedsmutsande arbeten, farliga ämnen, buller, olycksfallsrisker eller den psykosociala miljön – framträder ett helt entydigt mönster: det är de arbetstagare för vilka dessa faktorer slår igenom som har en högre sjukdomsfallsfrekvens.

I en rapport från Stockholms läns landsting, som är en av landets stora arbetsgivare med över 60 000 anställda, kan man läsa följande: "Man kan också med hjälp av samma statistik ge en bild av en frisk och en sjuk landstingsanställd. Den friska är en man i åldern 30–39 år. Han arbetar som läkare eller lärare. Den sjuka är en äldre kvinna i något av yrkena städerska, ekonomibiträde eller sjukvårdsbiträde."

Jag läste för en tid sedan en tidningsartikel av LKAB:s företagsläkare, som

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

gjort ett axplock ur en bergarbetares sjukjournal under den senaste 25-årsperioden. Vid 23 olika tillfällen råkade han ut för olycksfall i arbetet: klämt vänster hand, skräp i höger öga, slägga mot vänster ben, malmstycke på vänster fot, sten slog undan stege, skadade höger knä och fotled, borr mot bröstet, bergras mot nacke och rygg, bormaskin på höger fotrygg, stenskärvor mot överläppen osv. Han tillägger att införandet av karensdagarna inte är en besparing eller en uppoffring, som solidariskt delas lika av medborgarna. Det är däremot en ekonomisk försämring, som drabbar människor i tunga och utsatta jobb. Det är ett genuint orättvist förslag, som inte på något sätt kan bidra till att lösa Sveriges ekonomiska kris – tvärtom.

Om regeringen skulle lyckas med att få bort alla sjuklöneavtal, kommer man visserligen att skapa ett slags formell likställdhet, men reellt blir det fråga om en klasslagstiftning.

Arbetskadorna, herr talman, för mig över till en annan viktig fråga. Det är fastslaget att regeringens förslag om införande av karensdagar strider mot bindande åtagande i internationella avtal, som Sverige ingått i Genève. Sverige ratificerade 1969 efter riksdagens hörande en konvention om förmåner vid yrkesskada. Konventionen understryker att sjukpenning vid yrkesskada skall utgå för hela sjukdomstiden, dvs. utan karensdagar. Jag har tidigare nämnt att en av de viktigaste orsakerna till att karensdagarna avskaffades 1966 var att den dåvarande yrkesskadeförsäkringen på grund av samordningen med sjukförsäkringen inte gav skydd från första dagen av olycksfallet.

Under utskottsbehandlingen och efter hörande av konstitutions- och utrikesutskotten råder det inget tvivel om att införandet av karensdagar strider mot internationella åtaganden som Sverige gjort. Sverige har förbundit sig att i sin lagstiftning inte ha karensdagar. Detta förhållande nämns över huvud taget inte i propositionen, trots att regeringen ägt kännedom om konventionens förpliktelser. Man har sedermera hänvisat till att man i propositionen nämnt att regeringen har för avsikt att tillsätta en utredning för att göra en översyn av arbetsskadeförsäkringen för att finna, som man säger, en "smidig" lösning av samordningsproblemen. En sådan lösning lär inte gå att finna, om riksdagen beslutar att införa karensdagar.

Den utredning som regeringen avser att tillsätta tar uppenbart sikte på en försämring av arbetsskadeförsäkringens innehåll. Vi socialdemokrater har motsatt oss detta vid frågans aktualisering i utskottet. Jag vill därför fråga socialministern: När avser regeringen tillsätta utredningen, och vilken sammansättning och vilka direktiv skall den få? Jag vill också fråga hur man, när man väl infört karensdagar i lagstiftningen, tänker sig en "smidig" lösning av karensdagsfrågan, som tillgodoser det bindande internationella avtal som vi har ingått?

Regeringen anför som motiv för sin aktion mot sjukförsäkringen, liksom tidigare då man angrep ATP och pensionernas värdesäkring, att det gäller att göra besparingar.

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Spareffekterna kan starkt ifrågasättas. När det gäller sjukförsäkringen grundar sig beräkningarna bl. a. på vissa antaganden om sjuktalens fortsatta utveckling, utan att konsekvenserna av de föreslagna ingreppen i försäkringen närmare analyserats. Kostnadsbesparingen genom att insjuknandedagen görs om till en karensdag uppges till 340 milj. kr. De därpå följande karensdagarna beräknas ge 1 500 milj. kr. eller tillsammans 1 840 milj. kr. av en bruttobesparing på 2 210 milj. kr. Observera att det således är på karensdagarna den helt dominerande besparingen skall göras. Det skall tilläggas att moderaterna vill gå ännu längre och totalt spara ytterligare 900 milj. kr.

Regeringen nämner inte att de beräknade besparingarna, på grund av att sjukpenningen är skattepliktig inkomst, innebär ett kraftigt minskat skatteunderlag inte bara för staten utan också för kommuner och landsting. Det innebär att kommuner och landsting förlorar ca 600 milj. kr. i skatteintäkter.

Härtill kommer att regeringen redan nästa år lägger beslag på ytterligare 3 500 milj. kr. av landstingens och kommunernas pengar. Samtidigt gör man gällande att löntagarna måste acceptera karensdagarna för att långvårdspatienterna skall få det bättre. Eftersom det främst är kommuner och landsting som bär ansvaret för äldre vården, framstår dylikt tal som enbart cyniskt. Socialministern har emellertid sagt att förslaget innebär att man får pengar över för att fortsätta att bygga ut sjukvård och långvård. Det skulle vara av värde att få veta på vilket sätt detta skall ske. Kommer exempelvis landstingen nu att kunna påräkna extra anslag utöver de pengar som man tar ifrån dem för den angelägna utbyggnaden av långtidssjukvården?

Listan över konsekvenserna av det föreliggande förslaget skulle kunna göras betydligt längre. Doris Håvik och Börje Nilsson kommer senare att tala om detta.

Herr talman! I regeringens sparproposition i fjöl höst meddelade budgetminister Wirtén att socialministern hade för avsikt att lägga fram ett förslag om "ökad självrisk inom sjukförsäkringen". Han tillade att "härvid kommer lagstiftning att behövas för att åstadkomma en likvärdig självrisk för olika grupper på arbetsmarknaden". När folkpartiet blev medvetet om konsekvenserna av detta uttalande och att man därmed gett sig på den fria förhandlingsrätten, backade man snabbt ut. Kvar på scenen blev centern, som sökte krasa kastanjerna ur elden, och det var inte lätt. Det som sedan följde i fråga om olika förhandlingsturer mellan folkpartiet och centern tillhör inte det politiskt särskilt uppbyggliga.

I det här läget kunde moderaterna hålla sig på behörigt avstånd, men det var ju ändå deras stöd som fordrades om attacken mot sjukförsäkringen skulle lyckas. Och nu föreligger resultatet. Samtliga tre borgerliga partier står bakom regeringens förslag, att riksdagen skall göra ett uttalande att arbetsmarknadens parter i kommande avtalsrörelse skall medverka till att den s. k. självrisken i sjukpenningförsäkringen får likvärdig effekt för olika grupper på arbetsmarknaden. Moderaterna anför i sin motion att de är motståndare till lagstiftning, men skulle inte arbetsmarknadens parter lyckas

sluta sådana avtal som det här är frågan om, kan man tänka sig att en lagstiftning senare behöver övervägas.

Herr talman! Om några timmar skall riksdagen votera om detta av regeringen beställda uttalande, som är av utomordentligt allvarlig natur. Förslaget är en direkt utmaning mot löntagarna. Avsikten är att genom riksdagens påtryckning arbetsgivarna i de kommande avtalsförhandlingarna skall lyckas försäkra de offentliganställdas och tjänstemännens avtalsreglerade sjukförmåner. Även detta understryker hur orimligt förslaget i sin helhet är.

Då detta är en ytterst allvarlig fråga, vill jag till protokollet direkt läsa in vad Landsorganisationen, Kommunal tjänstemannakartellen, Privattjänstemannakartellen och TCO:s Statstjänstemannasektion anför i sin skrivelse till riksdagens ledamöter. Jag citerar följande:

”Endast grupper som saknar avtalsreglerad sjuklön, dvs. privatanställda arbetare, drabbas direkt av regeringsförslaget om karensdagar. För övriga vill regeringen med hjälp av arbetsgivarna riva upp avtalen om sjuklön i samband med de ordinarie avtalsförhandlingarna. SAF har redan förklarat sig beredd till detta. Det är dock bara i teorin som man på detta sätt kan skjuta över ansvaret på arbetsmarknadens parter. Verkligheten är denna: Ingen facklig organisation kommer självmant att gå med på att för de egna medlemmarna försäkra förmåner som man tidigare har förhandlat sig till och betalat för, i synnerhet som t. o. m. flera arbetsgivarorganisationer säger nej till förslaget. Självklart måste också löntagarorganisationer, som skulle få sina villkor försämrade till följd av ett riksdagsbeslut i denna fråga, kräva kompensation för detta i förhandlingarna. Landet behöver mer än någonsin en lugn och balanserad avtalsrörelse. Det finns redan många problem och regeringens förslag om karensdagar kan endast försvåra utgångsläget ytterligare. Riksdagen tar på sig ett mycket stort ansvar om förslaget antas. Förslaget innebär nämligen en direkt konfrontation med de fackliga organisationerna.”

Detta är den samlade fackföreningsrörelsens syn på förslaget.

Sällan, herr talman, har det förelegat starkare skäl att i sin helhet avslå en proposition som vid detta tillfälle.

Skulle den borgerliga riksdagsmajoriteten ändå med utslagsröstens övervikt driva igenom förslaget, vill jag klart deklarerat att en socialdemokratisk regering omedelbart kommer att riva upp beslutet och tillse att sjukförsäkringen återställs.

Herr talman! Med vad jag nu anför ber jag att få yrka bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer som är fogade till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 15 samt i övrigt till utskottets betänkande.

I detta anförande instämde Olle Östrand (s), Curt Boström (s), Stig Alftin (s), Iris Mårtensson (s), Martin Segerstedt (s), Margareta Winberg (s), Nils-Olof Gustafsson (s), Rune Jonsson (s), Stig Olsson (s), Ove Karlsson (s), Karl-Gustaf Mathsson (s), Gudrun Sundström (s), Kjell-Olof Feldt (s), Yngve Nyquist (s), Bo Södersten (s), Thure Jadestig (s), Sture Ericson (s),

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Elvy Norberg (s), Bo Finnkvist (s), Gunnar Sträng (s), Paul Jansson (s), Gunnar Olsson (s), Elvy Nilsson (s), Valter Kristenson (s), Lisa Mattson (s), Margit Sandéhn (s), Lennart Bladh (s), Börje Nilsson (s), Eric Holmqvist (s), Maja Bäckström (s), Hugo Bengtsson (s), Anna-Greta Skantz (s), Lars-Erik Lövdén (s), Lennart Pettersson (s), Kurt Ove Johansson (s), Helge Karlsson (s), Ulla Johansson (s), Lars Hedfors (s), Lars Henrikson (s), Inge Carlsson (s), Torsten Karlsson (s), Sture Thun (s), Maria Lagergren (s), Ingegerd Elm (s), Erik Wärnberg (s), Gunnar Nilsson (s), Nils Hjorth (s), Birgitta Dahl (s), Lennart Andersson (s), Lars Ulander (s), Sivert Andersson (s), Anita Modin (s), Lars Werner (vpk), Gertrud Sigurdson (s), Karin Nordlander (vpk), Olof Palme (s), Lilly Hansson (s), Doris Håvik (s) och Arne Gadd (s).

Anf. 3 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! I flera avseenden var det mycket intressant att lyssna till Sven Asplings anförande. Det är alldeles klart att Sven Aspling inte på något sätt ville beröra socialdemokraternas alternativ när det gäller att sanera den svenska ekonomin. Inte med ett ord berörde Sven Aspling alternativet att man i stället för att göra besparingar höjer moms. Inte med ett ord berörde Sven Aspling vad det skulle betyda för t. ex. kommunerna, i förhållande till den uteblivna skatteintäkt som han här apostroferade och som i och för sig är riktig. Jag tror att det är oerhört angeläget för kommunerna att få veta hur man för framtiden tänkt sig lösningen på de ekonomiska problemen.

Nyligen presenterade budgetdepartementet vad de besparingar som regeringen har föreslagit och som man är i färd med att genomföra skulle innebära mätt i behovet av höjd moms – upp till 15 % för att klara av motsvarande summa pengar. Vad skulle det betyda för de enskilda människorna? Vad betyder en tvåprocentig momshöjning för en småbarnsfamilj eller för den unge individen som skall leva på studiebidrag? Det är låginkomsttagarna, som icke har möjlighet att bestämma sin konsumtion, som får betala dyrt för det alternativet.

Jag skall inte i den här repliken gå närmare in på detta, men det är mycket angeläget att socialdemokraterna verkligen talar om vilket deras alternativ är. Jag är helt på det klara med att hade man i sin agitation – när man gick ut i kampen mot förändringarna i sjukförsäkringen – presenterat sitt alternativ, kanske resultatet hade blivit något annorlunda. Gång på gång här i kammaren talar Sven Aspling om att regeringen steg för steg försämrar olika sociala system. Men varje gång underlåter han att sätta in det i dess rätta sammanhang. Det är ju hela tiden fråga om att nu vidta åtgärder för att klara av en god trygghet för framtiden. Det är vad det hela tiden är fråga om, liksom att ha mod att omfördela från de bättre situerade till de sämre situerade, för att klara av situationen inte bara i nuet utan också för framtiden.

Jag hoppas att jag hinner apostrofera några av de olika avsnitt som Sven Aspling tog upp. Det gäller t. ex. förhållandet till ILO-konventionen. Jag har, Sven Aspling, följt i stort sett samma mönster som Sven Aspling på sin tid följde. Då var det fråga om en annan proposition som också den stred mot

ILO-konventionen. Det var 1976 års lag om arbetsskadeförsäkringen. Det gällde reglerna om änklingslivräntor och där har Sven Aspling på samma sätt som jag har gjort, även om jag inte nämnde ILO i propositionen, låtit frågan bli föremål för utredning. Änklingslivräntorna var då föremål för en översyn i pensionskommittén. Vi har tidigare aviserat en utredning om en översyn av arbetsskadeförsäkringen. Det är vad som nu kommer att ske, och direktiven kommer att läggas fram inom den allra närmaste tiden. Förhoppningsvis kan en bred förankring uppnås, så att vi kan lösa frågan om denna viktiga samordning. Jag delar Sven Asplings uppfattning att vi skall leva upp till de konventioner som vi har ratificerat. Det gäller att finna lösningar på detta.

Sedan skulle jag vilja ta upp några andra punkter. Det verkar nästan som om Sven Aspling inte hört vad jag sade i mitt tidigare inlägg, eftersom han påstår saker och ting som är felaktiga från den utgångspunkten. Det gäller t. ex. frågan om insjuknandedagen. Jag har aldrig förnekat att vi har en insjuknandedag, för vilken ingen ersättning utgår. Det är ju faktiskt så att det gäller även i det nuvarande systemet. Enligt förslaget görs ändringen att man skall ha till hälften nedsatt arbetsförmåga för att en viss dag skall få räknas som insjuknandedag. I dag är det ungefär 70 % som inte får ersättning för insjuknandedagen och ca 30 % som anmäler sig dagen före insjuknandet och får räkna den dagen som insjuknandedag. Detta är en orättvisa som finns i dag och som vi ger en rättvisare utformning. Därutöver kommer karensdagarna. När det gäller karensdagarna har vi inte försökt lura någon, som Sven Aspling antydde, utan det har hela tiden varit klart vad det har varit fråga om.

Människor som har behov av återkommande behandling – det kan som jag tidigare nämnde vara människor med handikapp av olika slag, allergiker eller människor som behöver njurdialys – har vi tagit hänsyn till genom 20-dagarsregeln. De som genomgår njurdialys är t. ex. ofta frånvarande var fjortonde dag. Med 20-dagarsregeln behöver de inte ens räkna insjuknandedagen, utan det betraktas som en fortsättning på det föregående sjukfallet. Detta måste vara mycket viktigt för just dessa utsatta grupper, när vi nu inför en självrisk i sjukförsäkringen.

Sven Aspling kan inte neka till att den fridagsregel som vi i dag har, och som vi har levt med under många år, faktiskt är en existerande klasslag, som vi nu tar bort. Hur man än vrider och vänder på detta problem, så är det, med de avtal som i dag finns på arbetsmarknaden, just blåblusens folk – som jag, lika väl som Sven Aspling, har all anledning att värna om – med ofta tunga och arbetsamma jobb som har fått vara utan ersättning de dagar som de inte har haft arbetsinkomst vid dessa kortare sjukdomsfall. Höst- och vårförkylningar talas det ofta om i detta sammanhang. Därför är den beskrivning som centern har haft i sina annonser korrekt. Med det system som vi nu föreslår blir det för denna typ av sjukdomsfall en begränsad skillnad i förhållande till i dag. Det är viktigt att framhålla, och detta har man inte heller bortsett från i beräkningen av besparingarna. Det är medtaget i form av utebliven besparingseffekt.

Jag tycker att vi skall vara ense om att vi har ett sådant förhållande redan i dag och att det blir en förändring med det föreslagna systemet. Det kan man kalla en reform, men jag har aldrig – det vill jag framhålla med anledning av att Sven Aspling talade om språkbruk – i något sammanhang förnekat att man också i dessa fall naturligtvis har karensdagar.

Sven Aspling tog sedan upp behandlingen av denna fråga i utredningsarbetet. I propositionen, Sven Aspling, står det faktiskt: "Kommitténs betänkande har remissbehandlats. Flertalet remissinstanser avstyrker ett införande av någon form av självrisk i sjukpenningförsäkringen." I propositionen finns alltså redovisat den negativa inställningen till en självrisk i sjukförsäkringen – jag vill gärna ha detta sagt. Vi har i propositionen inte undanhållit några fakta i det avseendet.

Till sist, eftersom min tid snart är ute, vill jag understryka att den besparing som det här är fråga om inte är tillkommen för att vi tror att många människor fuskar med sin sjukförsäkring. Jag tror att det är ytterst få som gör det. Det är i stället fråga om att så många som möjligt skall vara med och spara, när vi nu tvingas att spara. Det gäller framför allt de människor som har arbete – och det är många i vårt land, fler än i de allra flesta länder, även om vi har en arbetslöshet som enligt våra förhållanden är för hög och som vi på alla sätt måste bekämpa.

Inom denna försäkring har vi, Sven Aspling, en stor spännvidd. Därför är det ett felaktigt påstående, när Sven Aspling säger att det är ett orättfärdigt förslag. I så fall är vårt sjukförsäkringssystem i dag orättfärdigt, som ger 329 kr. till höginkomsttagaren och 8 kr. till hemmafrun. Det är alltså med detta som utgångspunkt man får vara med och spara. Ju lägre inkomst, desto mindre blir självrisken. Ju högre ersättning, desto mer får man ta i självrisk. Vi har kapat också på toppen ur fördelningspolitisk synpunkt. Det är sanningen, Sven Aspling.

Anf. 4 SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! På tre minuter hinner jag inte gå in på alla de frågor jag skulle vilja ta upp.

Först några ord om momsen. Om man vill ha ett solidariskt samhälle måste det byggas på att det icke blir de sjuka, de arbetslösa och pensionärerna som skall betala kostnaderna för att vi skall komma till rätta med våra förstörda statsfinanser. De kostnaderna måste bäras solidariskt. Därför har vi sagt att vi är beredda att återställa momsen till den nivå som den hade i fjol höst.

Vi för ingen överbudspolitik. Vi är mycket återhållsamma med våra löften. Vi har lovat fyra ting: att säga nej till karensdagar, att återställa värdesäkringen av pensionerna, att eliminera den urholkning av arbetslöshetsförsäkringen som har skett under de senaste åren och att återställa statsbidragsnivån för daghemmen. I inget av dessa fyra fall är det fråga om några nya reformer eller nya utgiftsåtaganden, utan endast om att förhindra en fortlöpande social nedrustning. Vi har anvisat full finansiering för dessa åtgärder. Det är en gammal hederlig socialdemokratisk politik att ange finansieringskällorna och också tala om att en rättvis fördelningspolitik

kostar pengar. Dessa frågor kommer säkerligen Olof Palme att ta upp senare.

Några ord om ILO-konventionen. Karin Söder anser att jag på min tid också förbigick ILO-konventionen, när vi slopade rätten till livränta från arbetsskadeförsäkringen för efterlevande och beroende änklings. Men då skall man komma ihåg två viktiga saker. För det första var konventionen utförligt redovisad i propositionen, och den svenska ILO-kommittén hade fått tillfälle att yttra sig. Nu har varken konventionen nämnts i propositionen eller ILO-kommittén tillfrågats. För det andra var det fråga om en förändring av oändligt mycket mindre räckvidd än att införa karensdagar i arbetsskadeförsäkringen. Det förhöll sig nämligen så, att under åren 1968–1973 hade inte en enda änklingslivränta beviljats, och vid sistnämnda tidpunkt fanns det bara tre änklingslivräntetagare i hela landet. Konventionens artikel 18 stadgar också att det endast är handikappade änklings som varit beroende av den avlidne för sin försörjning som skyddas av konventionen. I vårt land skyddas handikappade personer som inte kan försörja sig genom pensionsförmåner från den allmänna försäkringen. Så ligger det till.

Medan jag har tid kvar vill jag upprepa min tidigare fråga till Karin Söder. Om många och vackra ord skulle vara detsamma som pengar skulle kommuner och landsting inte behöva känna bekymmer. Jag upprepar min fråga: På vilket sätt avser regeringen att konkret ge ett ekonomiskt stöd till landstingen för långtidssjukvårdens utbyggnad? Vi vet att utbyggnaden nu allvarligt minskar. Här sprider man löften och säger att man får pengar över och därför kan bygga ut sjukvård och långvård. Hur hänger egentligen dessa två saker samman? Jag kan försäkra att intresset är stort ute i kommuner och landsting för att få ett klart besked på denna mycket viktiga punkt.

Herr talman! Jag vill i nästa replik återkomma till frågan om insjuknandedagen – det är en fråga som sannerligen behöver belysas.

Anf. 5 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Det är så, Sven Aspling, att jag har använt samma teknik när det gäller ILO-konventionen som Sven Aspling på sin tid använde. Om frågan är stor eller liten är visserligen inte ovidkommande, men det kan vara intressant att göra det konstaterandet att vi har använt samma teknik och att jag lägger samma vikt vid efterlevnaden av konventioner som Sven Aspling gör. Det är därför utredningen får i uppdrag att skyndsamt, på allra bästa sätt och, som jag hoppas, med bred förankring finna en lösning på frågan om relationerna till konventionerna när det gäller det här förslaget.

När det gäller relationerna till kommuner och landsting och deras möjligheter att bygga ut vården vill jag säga att Sven Aspling ändå måste vara medveten om att sedan 1976, då vi fick icke-socialistisk regering i det här landet, har bidragen till kommuner och landsting till skatteutjämning mer än fyrdubblats. Därmed har möjligheterna för dem ökat att i olika avseenden bygga ut vården. Svaret på Sven Asplings fråga blir mot den bakgrunden att om vi fortsätter det framgångsrika arbetet med att sanera statens finanser, då ökar möjligheterna att fortsätta med denna viktiga skatteutjämning, och vi

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen.
m. m.*

kan på det sättet lägga grunden för en god vård och omsorg av de många människor som behöver det, bl. a. det stigande antalet äldre.

Det är nämligen inte bara vad vi får i plånboken som är viktigt, Sven Aspling, även om det är viktigt nog för att vi skall kunna upprätthålla en god konsumtionsstandard och grundtrygghet. Minst lika viktigt är emellertid att vi hanterar våra sociala utgifter på ett sådant sätt att vi får pengar över för att ta hand om dem som är sjuka och dem som behöver vård och likaså för t. ex. barnomsorgen.

Sven Aspling redogjorde för hur man på olika sätt skall återställa gamla system, och han nämnde då speciellt barnomsorgen. Jag hinner inte gå närmare in på detta, men jag vill säga att ett återställande av det gamla systemet enligt socialdemokratisk modell när det gäller barnomsorgen innebär – om jag har förstått Sven Aspling rätt – att man inte skall fullfölja riksdagens förslag om att också ge statsbidrag till deltidsförskolor. Det betyder alltså att man ställer en viktig grupp utanför statsbidragssystemet, nämligen barn till hemmavarande föräldrar. Jag vill gärna ha detta sagt i dag, så att folk får det klart för sig.

Vidare tog Sven Aspling upp tidigare frågor om vilka som får bära den ekonomiska bördan i samband med det här förslaget. Jag har aldrig stuckit under stol med att vi med förslaget fördelar den ekonomiska bördan på de många människor som har arbete i vårt land. Vi följer därvid samma mönster som sjukförsäkringen är utformad efter, dvs. att om man har låg inkomst, så får man bära en liten självrisk. Även om jag är medveten om att det kanske kan bli svårare att spara för att gardera sig, är jag övertygad om att man enligt denna modell med de högriskskydd som är inbyggda, genom 20-dagarsregeln och fridagsregelns borttagande skall kunna klara av detta på ett bra sätt.

Förslaget berör i huvudsak de korttidssjuka – eller de korttidsfrånvarande, skulle jag vilja säga, för det är ju inte så att det är arbetslösa och pensionärer som får bära bördan, utan det är de som har arbete. Men det förhåller sig så att korttidsfrånvaron har mycket små variationer när det gäller olika yrkesgrupper och olika kön. I mitt första inlägg byggde jag mina påståenden på just den utredning som Sven Aspling pekade på och som socialstyrelsen har gjort, och av den utredningen framgår det klart att det när det gäller korttidssjukskrivning inte finns någon skillnad mellan kvinnor och män, mellan småbarnsföräldrar och icke småbarnsföräldrar och inte heller mellan arbetare och tjänstemän. Skillnaden finns mellan personer under 30 år och personer däröver. Detta har också bekräftats av en representant för LO, Ingemar Lindberg. Jag läste det alldeles nyss. Han pekar också på att 13 % av sjukskrivningen gäller korttidsfrånvaro och att man inte heller från LO:s sida kan påvisa några större skillnader när det gäller korttidsfrånvaro.

Då är vi inne på det som Sven Aspling tog upp i sitt första inlägg, de människor som har en besvärlig arbetsmiljö. Det är självklart, Sven Aspling, att vi måste lägga stor vikt vid deras situation. Därför är alla de satsningar som har gjorts och som måste till för att klara av arbetsmiljön viktiga i det här avseendet. De satsningar som har gjorts under de senaste tio åren har givit resultat på det sättet att långtidssjukskrivningarna har blivit kortare. Det är

också ett tecken på att rehabiliteringen har blivit bättre. För de människor som Sven Aspling apostroferade betyder borttagandet av fridagsregeln väldigt mycket när det gäller deras kortare frånvaro. De är ju kollektivanställda, och de har i det nuvarande systemet fått bära en större börda än andra. Det råder ingen tvekan om detta. Vi har haft en klasslag i det avseendet fram till nu. Med hänsyn till de avtal som ingåtts har där funnits orättvisor. Nu blir det ett mer rättvist system, även om alla här får bära karensdagarna.

Detta är alltså sanningen om korttidsfrånvaron, Sven Aspling, med utgångspunkt från samma källa som Sven Aspling åberopade.

Sven Aspling tog också upp andra områden i sitt tidigare inlägg här, och jag hoppas att vi skall kunna återkomma till dem, t. ex. när det gäller pensionärernas situation och de handikappades situation.

Detta inlägg vill jag sluta med att än en gång säga att propositionens förslag är ägnat att spara på ett sådant sätt att många får dela på sparandet. De som har mycket får spara mer också proportionellt sett än de som har en låg inkomst. De som är sjuka ofta kommer att ha ett extra skydd. Detta är utgångspunkten för vårt förslag, och jag tror att alla som sätter sig ned och studerar förslaget ordentligt i alla dess delar kommer fram till att detta är ett fördelningspolitiskt riktigt sätt att medverka till att klara det här landets finanser. Men jag kan också förstå att med den upprörda debatt som har varit har många blivit oroade. Inte minst har socialdemokraterna medverkat till att denna oro blivit mycket större än vad det funnits anledning till. Det är kanske den allvarligaste sidan av saken, därför att det får människor att tro att vi inte kan spara i det här landet, och då leds vi så småningom in i mycket värre ekonomiska situationer, som verkligen skulle kunna äventyra landets ekonomi på lång sikt. Det vill inte vi medverka till. Vi skäms heller inte för att föreslå att riksdagen skall göra ett politiskt uttalande med den innebörd som föreslås i propositionen. Det är ju ändå riksdagen som har det yttersta ansvaret för landets ekonomi. Då måste den också kunna ge uttryck för hur den ser på fördelningspolitiken i vårt land.

Anf. 6 SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! Vad den svenska arbetarrörelsen har varit djupt engagerad i när det gäller den här frågan är att sprida saklig upplysning, att belysa förslagets konsekvenser. Det har varit viktigt – det är alltid viktigt i ett demokratiskt samhälle. Kunskapen om det här förslaget, fru Söder, är stor i dag. Det är därför reaktionerna har blivit så häftiga och stora. Människorna vet vad det gäller. Fru Söder skulle ha varit med i dag när jag mötte metallarbetarna från Västmanland, som slår fast vad det är fråga om. De som främst drabbas är de människor som har de sämsta arbetsmiljöerna, de flesta olycksfallen, de flesta sjukdomarna, de lägsta lönerna och därigenom också den lägsta sjukersättningen.

Herr talman! Jag är angelägen om – i varje fall för protokollets skull – att ta upp det som fru Söder nämnde inledningsvis i sin första replik. Det gäller frågan om insjuknandedagen.

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Fru Karin Söder försöker att bortförklara att det egentligen inte är fråga om tre karendagar. Om fru Söder slår upp sin egen proposition på s. 19 kan hon läsa vad hon själv skrivit, nämligen att villkoren för att en dag skall räknas som insjuknandedag är desamma som gäller för övriga dagar i en sjukperiod. Hon har därmed alltså sagt att samma villkor skall gälla för insjuknandedagen som för de därpå följande två karensdagarna. Tror fru Söder inte på vad hon själv skrivit, är det bara att jämföra den av henne föreslagna lagtexten vad gäller insjuknandedagen med den lagtext som reglerar den allmänna rätten till sjukpenning. Lagtexterna är identiska till sitt innehåll. Först när sjukdomen orsakat nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften kan insjuknandedag räknas, karensdagar räknas och sjukpenning utgå. Det är denna lagtext som fru Söder bett riksdagen anta och som tillstyrkts av utskottsmajoriteten. Någon lagtext som reglerar den insjuknandedag som det talats om i olika sammanhang, bl. a. här av fru Söder, föreligger helt enkelt inte.

Får jag bara säga fru Söder: Var litet försiktig när det gäller att tala om likställdhet! Jag har belyst vad det är fråga om. Karensdagarna drabbar främst industriarbetargrupper och de handikappade – det är de som får betala räkningen.

Det framgår också klart av förslaget var de verkliga besparingarna ligger. Det är karensdagarna som skall svara för den helt dominerande summan. Vi vet – jag upprepar det – vilka som drabbas; det är industrins arbetare och de handikappade.

Nu försöker fru Söder göra nivåsänkningen till någon sorts utjämnings- och rättvisefråga. Det är ett annat sätt att försöka föra folk bakom ljuset. I förhållande till den summa man skall spara genom karensen rör det sig här om ett mycket begränsat belopp när det gäller sänkningen av ersättningsnivån.

Dessutom skall man komma ihåg att minskningen för dessa inkomsttagare sker på toppen av deras inkomst och att man måste räkna med marginalskatteeffekten när det gäller minskningen av ersättningen från sjukförsäkringen. Det framstår egentligen närmast som löjligt när man från regeringens sida försöker skjuta fram nivåsänkningen som en ursäkt för att införa karensdagar.

Anf. 7 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag måste säga att Sven Asplings argumentation är något märklig när det gäller hans syn på att minskningen blir större för höginkomsttagare än för andra. Nog är väl det ett uttryck för att den starkare skall bära mer än den svagare att vi föreslår den förändringen på toppen?

Eftersom sjukförsäkringen har den stora spännvidd som den har när det gäller ersättningen betyder detta – nog är det väl på det sättet, herr Aspling – att ju lägre inkomst man har desto mindre blir självrisken. Det följer av det förhållande som existerar, och det går icke att bortförklara.

Sedan, Sven Aspling, har jag aldrig förnekat att – och det framgår också av propositionen – det är karensdagarna som ger den största spareffekten,

eftersom det är här som korttidsfrånvaron slår ut.

Jag vet att Sven Aspling inte har någon mer replik, och jag skall begränsa mig något, men jag vill upprepa vad jag har sagt tidigare: Korttidsfrånvaron varierar mycket litet mellan olika yrkeskategorier, men i fråga om långtidsfrånvaron finns det variationer. Systemet är då sådant att den långtidssjuka visserligen har karensdagar i början och en ersättning som är något begränsad från tredje till nittionde dagen, men därefter går ersättningen upp till 90 %.

Vi har all anledning att slå vakt just om de långtidssjuka. Regeringsförslaget är uttryck för ett solidariskt handlingsätt.

Sven Aspling sade tidigare att förslaget är cyniskt. Jag vill då, herr talman, till sist ta tillfället i akt att åberopa tre inlägg i den här debatten som gjorts utanför kammaren av socialdemokrater, representerande olika generationer.

Per Eckerberg, tidigare statssekreterare i socialdepartementet, skrev så sent som i den bok som tillägnades Gunnar Sträng att det var en olycka att ta bort karensdagarna. Det får stå för hans räkning, men det är den mening han ger uttryck för.

Häromdagen läste jag ett klipp från 1980, där det stod att förutvarande SSU-ordföranden under publikens jubel i Gävle hade talat för karensdagar och andra ändringar inom det sociala trygghetssystemet som tänkbara vägar när man måste spara.

En socialdemokratisk riksdagsman och byggnadsarbetare sade förra året att om man måste spara så är införande av karensdagar en möjlig väg.

Även inom det socialdemokratiska partiet har det alltså förekommit uttryck för samma tänkesätt som i regeringen när det gäller införande av karensdagar. Om vi i Sven Asplings ögon är cyniska, delar vi den cynismen med andra.

Jag anser dock att det är mera cyniskt att inte ta itu med problemen och se till att många får dela på bördan för att sanera ekonomin för framtiden. Socialdemokraterna går ut med ett budskap där de inte talar om hela sanningen och framför allt inte talar om vad som är alternativet till den här besparingen, nämligen en momshöjning, som på ett mycket ofördelaktigt sätt berör stora grupper i vårt samhälle.

Tredje vice talmannen anmälde att Sven Aspling anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 8 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Det har varit mycket intressant att höra socialminister Karin Söder. Jag tycker att debatten hade vunnit på om Karin Söder hade kunnat detaljerna i sin egen proposition. Jag skall be att få återkomma till det med några enkla exempel, så att vi kan få klart för oss vad det hela handlar om.

Sven Aspling har på ett förtjänstfullt sätt pekat på hur vi steg för steg i facklig och politisk samverkan har byggt ut vår sjukförsäkring så att den ger

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

människorna i vårt land den trygghet som de har haft fram till i dag. Självklart kan också bra försäkringar ha sina skönhetsfläckar, och en sådan var att vid korttidsfrånvaro och för deltidanställda och säsongsanställda var kompensationsnivån icke acceptabel. Den var för låg.

Det väcktes motioner i riksdagen och LO och TCO gjorde framställningar till regeringen där man begärde att denna fråga skulle ses över. En av Karin Söders företrädare i ämbetet, socialminister Rune Gustavsson, tillsatte en utredning som hade till syfte att komma till rätta med denna låga kompensationsnivå. Om möjligt skulle man pröva om det kunde ske inom ramen för ett sjuklönesystem. Utredningen kom fram till att ett sjuklönesystem där arbetsgivarna betalade de första 14 dagarna skulle vi inte ha. Det skulle föra för långt att redogöra för varför vi kom fram till detta ställningstagande, och jag skall försöka begränsa mig till ämnet, det vi diskuterar i dag.

Men vi kom fram till att det fanns möjligheter inom ramen för nuvarande lagstiftning att lösa kompensationsfrågan för just de kategorier som jag har nämnt. I stället för att dela årsinkomsten i 365 delar, som sker i dag, kunde man för en deltidanställd som var halvårsarbetande dela lönen i 180 delar, eller kanske i 90 om det gällde återkommande säsongarbete. Det fanns alltså möjligheter.

När remissinstanserna tog del av detta förslag tyckte de att det var en bra väg att slå in på och rekommenderade att man skulle fortsätta utredningsarbetet. Det kan inte ha undgått Karin Söder att många remissinstanser hade den uppfattningen. Vi har inte fått uppdraget, utan man föredrar nu i stället att diskutera som om man har löst problemen för dessa kategorier genom att ta bort fridagsregeln. Den skall jag också närmare komma in på.

Vi arbetade oförtrutet, men plötsligt, den 2 oktober 1980, fick utredningen tilläggsdirektiv. Då var det inte längre tal om förbättringar, då var det inte längre tal om kompensationsnivåer som var oacceptabelt låga för vissa grupper, utan då skulle vi införa självrisk för alla i hela systemet. Och det skulle ske snabbt. Karin Söder ville ha detta underlag till regeringen, som det hette, inom sex månader. Då skulle man pröva olika möjligheter när det gällde karensdagar och sänkt kompensationsnivå, och det diskuterades också ett både-och.

Den 16 oktober frågade jag Karin Söder här i denna kammare vad hon menade med att denna självrisk skulle drabba alla grupper på ett i princip likartat sätt. Jag visste ju, vilket Karin Söder verkade ganska aningslös om den 16 oktober 1980, och även i dag, såvitt jag kan bedöma, att detta skulle få allvarliga konsekvenser på arbetsmarknaden och mellan de avtalsslutande parterna.

Jag skall gärna göra Karin Söder glad en gång till – jag har läst in detta till protokollet några gånger förut. Jag fick följande svar på min fråga om formuleringen att besparingarna skall drabba olika grupper på i princip likartat sätt: "Jag vill gärna understryka att jag inte vill medverka till att vi åter hamnar i en situation där – om man så får uttrycka sig – blåblusens folk har det sämre i sjukpenninghänseende än andra människor. En förändring i

sjukförsäkringssystemet måste ovillkorligen vara utformat så att alla, oavsett vilket yrke de har, skall ha samma grund för sin trygghet. Det är detta som är utgångspunkten för formuleringen. Jag är glad att jag nu får klarlägga detta, för vi behöver ju inte gå så långt tillbaka i tiden för att finna att förhållandena i det här avseendet varit ganska ojämlika.”

Ja, det var före 1967. Man försökte två gånger i hårda avtalsrörelser under 1960-talet. När det gäller just blåblusens folk – ordet ligger inte riktigt bra till i munnen för mig, men jag använder Karin Söders egen vokabulär – så misslyckades man i dessa förhandlingar. Man ställde inte upp från arbetsgivarnas sida på att ge betalt för karensdagarna.

På den tiden hade man en regering som man kunde gå till, som sade: Detta är inte rättvist. Här måste vi lagstifta. Det skedde fr. o. m. den 1 januari 1967. Nu håller man på att lagstifta bort det och vill t. o. m. ha applåder för det. Detta protokoll tog jag med till samtliga utredningens ledamöter, Karin Söder. De läste med stor förundran: Är det möjligt att ett ansvarigt statsråd har sagt att detta ovillkorligen måste drabba alla lika? Juristerna var mycket förvånade över att statsrådet bundit upp sig så.

Vi sände detta uttalande vidare till professor Tore Sigeman vid Stockholms universitet och frågade vilka framkomstvägar som fanns. Han svarade: Det finns inga hinder mot att införa en tvingande lag på svensk arbetsmarknad. Det gör det således inte, och Karin Söder har inte heller varit främmande för att införa något så unikt som detta. Så mycket kan jag säga som att det är sällsynt där fackföreningsrörelsen är något så när utbyggd – och det får vi ändå säga att den är här i Sverige.

Sedan fanns den andra vägen, nämligen att parter som i avtal – efter förhandlingar – hade fått betalt för karensdagar eller högre kompensationsnivå kunde sätta sig vid förhandlingsbordet och säga: Nu vill vi i rättvisans namn inte ha detta längre. Vi ber att få slippa detta. – Men det torde vara osannolikt att de skulle göra så. Förmånen har tillkommit i förhandlingar, och det ligger i ordet att det kan ha varit ett tagande och givande och att man i avtalsförhandlingarna valt betalda karensdagar i stället för en annan förmån. Det finns avtal som är många år gamla. Det brukar innebära någon form av avlösning när man börjar diskutera försämringar.

Jag trodde att Karin Söder efter debatten i oktober hade lärt sig någonting, men jag läste ändå in min uppfattning till protokollet också den 11 december. Karin Söder var glad och sade att det var exakt så hon menade. Vi jobbade oförtrutet vidare i sjukpenningutredningen. Vi räknade på olika modeller. Vi räknade på vad staten skulle tjäna och – betydligt mindre – vad den enskilde skulle förlora. Det blev ett betänkande späckat med tabeller och siffror. Vi var tio ledamöter i utredningen, och majoriteten – fem ledamöter med ordföranden i spetsen – valde att inte ta ställning. Vi andra fem – två socialdemokrater och företrädarna för LO, TCO och SACO/SR – tyckte att det, när vi hade fått ett uppdrag av ansvarigt statsråd, var riktigt att tala om vad vi tyckte. Vi ansåg att statsrådet behövde veta var vi stod för att kunna ta ställning till hur propositionen skulle utformas. Vi skrev en reservation, som arbetsmarknadens parter och socialdemokraterna står bakom. Det är bara

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

att beklaga att Karin Söder inte redan i april månad 1981 insåg vad det ställningstagandet innebar.

Man har i dessa yttersta dagar läst i centerpressen, inte minst i Skånska Dagbladet, som jag vill beteckna som huvudorganet – det är möjligt att så inte är fallet – att Karin Söder borde ha lyssnat mer på arbetsmarknadens parter och tagit kontakt med dem tidigare. I april 1981 – ungefär ett år innan propositionen lades fram – kunde inte regeringen vara okunnig om vad arbetsmarknadens parter tyckte i den här frågan. Men det handlade egentligen inte om detta, utan det var snarare fråga om ett beställningsarbete. Man ville sitta kvar i regeringsställning. 12 miljarder kronor skulle sparas. Tiden gick, och man måste lägga fram ett förslag på bordet. Karin Söder har själv sagt att sjukförsäkringen var ett område som vi inte hade rört – så just därför var det lämpligt att ta till. Och genom nu föreslagna förändringar skulle man spara ungefär 1 870 milj. kr. – om jag nu har adderat det hela rätt. Men detta är beskattade förmåner. Sedan har man höftat till en statsskatt – vad det kunde tänkas bli – och så är vi nere på 1 400 milj. kr. Men det har redan prutats 100 miljoner före denna debatt; det framgår av tillägspropositionen. Var de 100 miljonerna har försvunnit har jag inte kunnat klara ut, men 100 miljoner mindre i besparing lär det bli.

Vidare har vi en kommunal- och landstingsskatt i det här landet som är högre än statsskatten. Med tanke på förskjutningen i systemet lär det väl från 1985 bli ungefär 1 200 milj. kr. om året som stat och landsting kommer att mista.

Vid presskonferensen den 10 mars, när Karin Söder presenterade det dokument vi i dag diskuterar, sade Karin Söder att de pengar vi får in genom att vi inför självrisk i sjukförsäkringen skall vi använda för att bygga ut vård och trygghet för de alltmer ökande skarorna äldre människor. Karin Söder nickar, så jag citerar alldeles säkert rätt.

Det är ju ändå kommuner och landsting som har ansvaret för att bygga ut såväl åldrvården som långtidsvården. Om man har mindre pengar, går ekvationen inte ihop.

I skuggan av den fråga vi i dag diskuterar har man ytterligare besparingar som skall göras. Det gäller tandvården och kostnaderna på sjukhus. På nytt är alltså tandvårdsförsäkringen i skottgluggen för försäkringar.

När tandvårdsförsäkringen infördes 1974 gav den en god kompensation för patienternas tandvårdskostnader. Kostnaderna för tandtekniskt material ersattes helt. Kostnaden för arvode ersattes då med 50 % upp till 1 000 kr. och med 75 % därutöver. Den högre procentsatsen gällde dessutom för kostnaderna för förebyggande åtgärder och proteser. Under de borgerliga regeringarnas tid har försäkringen försämrats avsevärt. Den 1 juli 1980 höjdes gränsen för den 50-procentiga kompensationsnivån till 2 500 kr. Samtidigt sänktes ersättningsnivån för kostnader för förebyggande åtgärder och proteser till 50 %. Den 1 januari 1981 sänktes ersättningsnivån även för tandtekniskt material till 50 %. Nu föreslås att ersättningsnivån fr. o. m. den 1 juli, om några månader, generellt skall sänkas till 40 %. Alla skall nu betala 60 % själva.

Så urholkas steg för steg en av våra unikaste försäkringsreformer. Det omvittnas nu att kostnadsfördyringen också resulterar i en minskad efterfrågan av tandvård, till men för patienterna och med en stor oro bland tandläkarna som ju har att förmedla vården. Man höjer också den avgift man har att betala på sjukhus med en femma upp till 40 kr. Det är en fördubbling på dessa år. Det slår extra hårt i och med att man samtidigt som denna höjning sker får karensdagar.

Det är inte bara de sjuka som drabbas av en sänkt kompensationsnivå, utan det gäller också dem som får havandeskapspenning och dem som tillfälligt vårdar barn. Då frågar nog många: Havandeskapspenning – vad är det för någonting? Det heter så mycket: föräldraförsäkring, ersättning för tillfällig vård av barn, havandeskapspenning. Denna havandeskapspenning tillkom för kvinnor som hade ett tungt arbete och inte kunde arbeta så länge inom sin yrke före den beräknade förlossningen som andra kvinnor kanske kunde göra. Då kunde man pröva möjligheterna till en omflyttning på arbetsplatsen. Om det inte gick att ordna ett lämpligt arbete åt dem, hade de rätt att få havandeskapspenning. Denna påverkas nu också av den tänkta kompensationsnivån. Ja, skall man spara så skall man spara! Och vi ser vilka det är som får betala.

Som jag sade inledningsvis hade det varit betydligt lättare att föra denna diskussion, om Karin Söder bättre hade satt sig in i sin egen proposition. Jag skall gärna medge att den är snårig, den är risig, den är en kompromiss. Vi vet ju att man skulle komma överens med folkpartiet, som inte ville lagstifta om kompensationsnivåerna för dem som i avtal hade tillförsäkrat sig sjuklön under karensdagarna. Karin Söder var däremot beredd att göra det, och den dag då propositionen lades fram beklagade hon att hon inte hade haft möjlighet att föreslå en lagstiftning, som jag vill kalla en tvingande lagstiftning, på svensk arbetsmarknad. Då har man kommit fram till att ta bort fridagsregeln, säger Karin Söder, för det var verkligen en klasslag. Och så inför man karensdagar i stället som tydligen inte är en klasslag.

Låt mig peka på hur det var tidigare. Då kunde t. ex. Pettersson komma hem från bygget, han hade blivit litet dålig. Nu är det inte en fredag jag talar om, utan det var på tisdag som han kom hem. Han anmälde sig till försäkringskassan och fick ersättning fr. o. m. onsdag. Var han sjuk över lördag och söndag fick han inte sjuklön för fridagarna. Han fick alltså inte sjuklön för två fridagar under en period av sex dagar efter insjuknandedagen. Nu kommer samme Pettersson hem på tisdag. Det är insjuknandedagen enligt de gamla reglerna men inte enligt de nya. Han kan t. o. m. ha läkares ord på att han har insjuknat, men se det har han inte gjort enligt lagen. Insjuknandedagen är onsdag. Han får inga pengar för den dagen. Sedan kommer de två karensdagarna, torsdag och fredag. Det kan bli förlorad arbetsinkomst under tre och en halv dag. Sedan får han förstas sjuklön på lördag och söndag, det skall i sanningens namn sägas. Och så säger man att man har tagit bort en klasslag! Jag vill påstå att man har infört en.

Så fungerar alltså propositionens förslag om insjuknandedagen.

Beträffande högriskskyddet vore det intressant att få veta av Karin Söder

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

hur de gör som brukar klara sig, möjligen med möda, med att vara hemma två dagar. De måste förlora arbetsinkomst under 20 dagar innan de har haft de tio karensdagarna under en tolv månadersperiod som skulle vara till så utomordentligt stor hjälp för de grupper som ofta är sjuka. Och eftersom de har besvär är de sjuka två dagar igen. Gäller då högriskskyddet? Nej, insjuknandedagen får de inte för, så de förlorar ytterligare en dag, men de får för karensdagen efter 21 dagar av förlorad arbetsinkomst. Är det detta som skall hjälpa de utsatta grupperna?

Karin Söder talade också om dem som får njurdialys. Det var just för de grupperna som den socialdemokratiska regeringen införde 20-dagarsregeln igen. Då får man enligt nuvarande konstruktion omedelbart ersättning för insjuknandedagen, om tidigare sjukdomsfall ligger inom 20 dagar. Och det gör den för de grupperna. Så de var redan hulpna, om man så får uttrycka sig.

Jag förstår att frågan är besvärlig, men jag hävdar att det inte är besparingar man är ute efter. Detta är i stället ett led i en politisk strategi, och det gäller inte bara sjukförsäkringen utan också den fråga vi senare skall diskutera, nämligen arbetslöshetsförsäkringen. Karin Söders mycket suddiga och diffusa uttalanden om vad som skall hända med arbetsskadeförsäkringen finner jag illavarslande. Det är bara Karin Söder själv som kan undanröja den oro jag känner genom att deklarerar att samordningstiden inte kommer att förlängas. Riksförsäkringsverket räknar nu med en samordningstid på 180 dagar för att spara in personal. För alla som skadar sig innebär det en ersättning på 87 % de första 90 dagarna. Jag befärar att de skall få 90 % av lönen för den återstående sjukdomstiden upp till 180 dagar. Nu får de 100 %.

Det föreligger också förslag om en samordningstid på tolv månader. Det betyder en ersättning med 87 % under 90 dagar och 90 % för den återstående sjukdomstiden i stället för, som nu, 100 %.

Den 1 januari 1983 skall denna reform, som Karin Söder säger, träda i kraft. Man har för avsikt att icke bryta mot internationella överenskommelser men ändå ha kvar de administrativa effekterna av samordningen. För mig förefaller det vara ett konststycke. Men, som sagt, lösningen lär väl finnas, om viljan nu är så god som det har deklarerats.

Låt mig ställa ytterligare en fråga till Karin Söder. Om det skulle gå så att det blir en borgerlig regering efter valet i september, utgår jag från att det sker en regeringssamverkan med moderata samlingspartiet. Det partiet betraktar denna reform som ett steg på vägen, ett provisorium, till dess man har funnit den, enligt deras sätt att se, fulländade sjukförsäkringen. Den bör i så fall innebära minst sju karensdagar och 80 % kompensationsnivå hela vägen. Det finns redan i dag långtgående planer på detta. Hur ställer sig Karin Söder till det? Sätter ni klackarna i marken och håller emot, eller gör ni som nu och "hittar sjukförsäkringen", när moderaterna beställer besparingar. Jag tycker att den frågan är berättigad.

Får jag så rätta en liten petitesse. Karin Söder sade att 13 % av sjukdomsfallen är korttidsfall. Ja, procenttalet 13 är rätt, men det är 13 % av

de totala kostnaderna som hänför sig till korttidsfallen och 87 % till långtidsfallen. Jag medverkar gärna till att rätta till detta i protokollet.

Den 24 maj i år sade Thorbjörn Fälldin i denna kammare: "När vi sparar för att dra ned budgetunderskottet, då ser vi till att de sämst ställda inte drabbas." Hur kommer ni att göra i detta fall? För det är väl ändå inte genom att tala om borttagande av fridagsregeln och högriskskyddet som ni skall kunna säga att Thorbjörn Fälldins löfte är uppfyllt.

Klart står att det blir de sjuka som får betala för de sjuka. En god socialdemokratisk fördelningspolitik går ut på att de friska skall betala för de sjuka liksom att den sysselsatta arbetskraften betalar för pensionärerna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer som är fogade vid utskottets betänkande.

I detta anförande instämde Marianne Stålberg (s).

Anf. 9 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag skall inte utmana Doris Håvik på en diskussion om snårighet och innantilläsning. Men jag kan konstatera att om Doris Håvik hade läst på litet bättre, skulle hon inte ha påstått att alla kommer att få betala 60 % i tandvårdsförsäkringen. Här finns nämligen en fördelningspolitisk profil, som jag också apostroferade i mitt inledningsanförande. De personer som har vårdkostnader över 2 500 kr. kommer även fortsättningsvis att få 75 % i ersättning. Det var en sak.

Den andra saken är att Doris Håvik tog upp även havandeskapsförsäkringen och lät påskina att här skulle ske en mycket stor förändring av ersättningen från denna försäkring. Det är fråga om en reduktion från 90 till 87 %. Det rör sig inte om några karensdagar alls. Detta har Doris Håvik inte påstått, men hon angav inte heller vad förändringen bestod av. Detta vill jag gärna klarlägga.

I sitt exempel beträffande fridagsregeln påstod Doris Håvik att en person skulle kunna få 3,5 karensdagar, som hon uttryckte det. Jag sade tidigare i dag att om man har halv frånvaro en dag, skulle den dagen kunna räknas såsom insjuknandedag. Då kan det inte bli några 3,5 dagar utan ersättning.

Doris Håvik beskrev sedan utredningsarbetet och beskyllde mig för aningslöshet och jag vet inte allt. Det är egentligen ganska märkligt att Doris Håvik såsom ledamot av utredningen skulle behöva fråga här i riksdagen för att få veta hur utredningsarbetet skall bedrivas. Det Doris Håvik citerade från debatten här står faktiskt också i utredningsdirektiven. Så det var inte så märkvärdigt med den saken.

Vidare tog Doris Håvik upp mitt uttryck "blåblusens folk", som jag tycker är ett hedersomnämmande, och berörde diskussionen om likvärdighet. Socialdemokraterna har i dag på samma sätt som 1967 faktiskt möjlighet att hävda att denna reform skall slå på ett likvärdigt sätt. Om man då ansåg sig vara tvungen att gå lagstiftningsvägen – eftersom arbetsmarknadens parter inte hade kommit överens, fastän man hade strävat efter lika regler för alla –

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen*
m. m.

måste det i dag vara lika angeläget för socialdemokraterna att hävda att denna reform skall utformas så att den slår på ett likvärdigt sätt.

Jag har i dag precis samma uppfattning som jag hade i den riksdagsdebatt som ägde rum 1980. Eftersom avtalen går ut samtidigt som detta förslag skall träda i kraft, är förutsättningen i dag faktiskt att man här får likvärdighet, om arbetsmarknadens parter kommer överens om detta och förbunden sedan följer varandra i utformningen av de avtal som därefter träffas.

Detta är en oerhört viktig utgångspunkt för dagens debatt. Riksdagen har här en möjlighet att hävda likvärdigheten.

Doris Håvik berörde också de människor med tunga arbeten som jag apostroferade i samband med min debatt med Sven Aspling. Jag skulle då gärna inför denna kammare vilja peka på den kampanj som centern en gång fick föra mot en socialdemokratisk regering för att just denna grupp av människor skulle få lika pensionsålder – 65 år. Centern har, Doris Håvik, i alla tider försökt att värna om de människor i samhället som har det sämst ställt. Det är också utgångspunkten för det arbete som vi har bedrivit i regeringsställning i tider av ekonomiska svårigheter.

I Sverige måste, liksom i många andra länder, den offensiva ekonomin kombineras med besparingar inom den offentliga sektorn. I Västtyskland, där man har socialdemokratisk regering, har man fått göra vissa nedskärningar. I Danmark har man, med socialdemokrater i regeringen, gjort på samma sätt. Vad vi syftar till är en långsammare ökning av de offentliga utgifterna. Jag vill än en gång understryka att det absolut inte är fråga om att rasera några sociala trygghetssystem, utan att det gäller att minska takten i utgiftsökningen. Det är då vi skapar möjligheter för åtaganden på lång sikt.

Jag vill understryka vad som har hänt tidigare och som då från socialdemokratisk sida i varje fall i ord har framställts som social nedrustning. Vårt införande av högkostnadsskydd för läkarbesök och läkemedelsinköp har särskilt gynnat barnfamiljer och dem som har speciellt stort behov av läkemedel och medicin. När pensionsindex ändrades så att indirekta skatter och energipriser inte längre skulle påverka detta index har samtidigt pensionstillskotten höjts, så att de som bara har folkpension och låg ATP skall få kompensation. Detta har förstärkt grundtryggheten, och det innebär att alla pensionärer är garanterade en skattefri inkomst som närmar sig 25 000 kr. Ett problem i sammanhanget är att undantagandepensionärerna, som har stått utanför ATP, och deras efterlevande inte har fått den kompensation som centern upprepade gånger har krävt här i riksdagen men som socialdemokrater och andra har motsatt sig.

Vi har, för att ta ett annat exempel, infört riksfärdtjänst, en grundtrygghetsreform för rörelsehindrade, flerbarnstillägget, som nu utgår med 750 kr. extra för det tredje och 1 500 kr. extra per år för fjärde barnet. Detta utbetalas utöver barnbidraget på 3 000 kr. för varje barn. De här åtgärderna är grundtrygghetsreformer, led i en politisk strategi för att skydda dem som bäst behöver hjälp. Men socialdemokraterna har röstat emot flerbarnstillägget liksom ATP-rätten för vård av barn i hemmet.

Det är ofta som ni socialdemokrater säger nej i riksdagen till åtgärder som är ägnade att medverka till att förbättra för människor i samhället. Det är en sorts underbudspolitik. Samtidigt är ni inte beredda att förändra någonting, inte ens att göra omfördelningar. Det är en kortsynt politik, som ni för till priset av en popularitet som kan bli dyr att betala. Jag efterlyser fortfarande från socialdemokratisk sida en presentation av hur era momsförslag och andra förslag till hur man skall sanera ekonomin slår för de enskilda människorna. Jag tror att en sådan presentation skulle – jag vill upprepa det – bli en ganska avsevärd chock för dem som har trott på socialdemokraternas löftespolitik.

Anf. 10 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Ja, det var ett brett register som här spelades upp, och jag föredrar att hålla mig till ämnet – jag tror att debatten blir mera strikt och stringent på det sättet.

Låt mig börja där Karin Söder slutade! Vi var emot momssänkningen – låt mig få säga det – och vi röstade emot den. Vi säger att vi skall återföra den tidigare momsens när vi kommer tillbaka i regeringsställning. Det är att hålla vallöften, när vi säger det. Vi menade, när vi var emot momssänkningen så konsekvent, att vi behöver vi dessa pengar.

I övrigt har Karin Söder möjligheter att ta upp hela den ekonomiska debatten när det blir tillfälle till detta litet längre fram innan riksdagen slutar för säsongen. Mig förefaller det som om denna debatt hör hemma där och att det finns ekonomisk täckning för vad vi har föreslagit.

Er väg är kantad av svikna löften. Vi går ut och säger att vi kommer att hålla våra vallöften på fyra punkter: när det gäller pensionerna, när det gäller sjukförsäkringen, när det gäller barnomsorgen och när det gäller arbetslöshetsförsäkringen, som kommer upp senare i kammaren i dag – jag har nämnt detta tidigare i mitt inlägg. När har det blivit högsta moral att svika löften och omoraliskt att hålla löften?

Karin Söder sade att centern har kämpat för den sociala tryggheten. Det var bra att hon använde förfluten tid – ty den tiden är nu förbi. Visst kämpade ni för att man skulle sänka pensionsåldern till 65 år. Jag skall här gärna säga att vi under en följd av år framhöll att vi saknade de ekonomiska resurserna, ty vi ansåg att det var viktigt att människor hade ett innehåll i sina plånböcker som gav dem en trygg ålderdom och inte bara en sänkt pensionsålder.

Vi ville också när vi fattade beslut ge dem detta innehåll så att de kunde inrätta sitt liv därefter och att det inte fördes en politik som var ungefär som dagspris på räkor.

Danmark – jag väntade det – och Västtyskland tog Karin Söder upp. I dessa länder är man i precis samma läge som Karin Söder på så sätt att man har koalitionspartner i regeringsställning. Karin Söder måste veta att det kan vara besvärligt med *en* koalitionspartner. *Två* är naturligtvis ännu värre – även detta har ju Karin Söder erfarenhet av. Då får man inte genom de intentioner man har.

Danmark, Norge och Finland har ordnat frågan med karensdagar. I

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Västtyskland har en gång förekommit en omfattande metallarbetarstrejk då karensdagsfrågan diskuterades.

Jag skall be att få rätta till en sak för Karin Söder. Det är helt riktigt med procentsatsen på tandvårdsförsäkringen. Men gränsen för tandvårdsförsäkringen har höjts till 2 500 kr., och det blir så dyrt för människorna att det inte blir så många som får del av den förmånligare försäkringen – det kan man fråga tandläkarna om.

Slutligen gjorde jag mig skyldig till ett misstag, herr talman. Jag yrkade nämligen i all generositet bifall till alla reservationer, men det var de socialdemokratiska reservationerna som jag avsåg att yrka bifall till.

Anf. 11 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Det är naturligtvis lätt att svänga sig med uttryck av olika slag, som när Doris Håvik här säger att det är för dyrt att gå till tandläkaren – hon ursäktade då sitt misstag tidigare, och misstag kan vi göra här i talarstolen. Det är lätt gjort och det gör jag också ibland, och då får vi rätta till dem.

Men det är faktiskt så, Doris Håvik, att när det gäller fördelningen av kostnaderna för tandvård är det 93 % av samtliga patienter som har en totalkostnad för sin tandvård som understiger 2 000 kr. – för den andelen patienter som har en totalkostnad på uppemot 2 500 kr. har jag inga exakta siffror. Men det väsentliga är att de människor som verkligen behöver får en så fullgod ersättning som 75 % av sina tandvårdskostnader. Den största andelen patienter hos tandläkarna har en ganska låg kostnad, och det har varit utgångspunkten för att jag har kunnat gå med på den förändring som det innebär att statskassan förstärks med 200 milj. kr. Jag talade visserligen, Doris Håvik, i förfluten tid om vad vi har gjort, men vårt arbete för att stödja och hjälpa de människor som har det svårt kommer att fortsätta. Jag vill bara ta några exempel för att motbevisa detta ständiga tal om regeringens – och i detta fall talar Doris Håvik gärna om centerns – numera bristande ansvar för de sociala frågorna, ty siffrorna talar ett helt annat språk än vad som kommit till uttryck i dessa påståenden.

För att nämna några exempel vill jag framhålla att statsbidraget till färdtjänst har ökat sex gånger sedan vi fick den icke-socialistiska regeringen här i landet. Inom handikappområdet som helhet har anslagen ökat från 6 miljarder till 15 miljarder i årets budgetförslag. Den sociala hemhjälpen har byggts ut. Texttelefoner för döva är någonting som har föreslagits detta år. Handikapporganisationerna har fått ett mer än fem gånger ökat stöd under denna period. På arbetsmarknadsområdet har de handikappade fått ett mer än fördubblat stöd. På område efter område kan vi visa på hur centern och folkpartiet i regeringsställning tillsammans hävdar de svagas rätt i samhället.

På riksdagens bord ligger nu ett förslag till förbättrade vårdbidrag till föräldrar med svårt handikappade barn. I samband med att index ändras för pensionerna ändras också procentsatsen när det gäller handikappersättning. Jag nämnde tidigare högkostnadsskyddet när det gäller läkemedel. På

detta sätt måste vi gå vidare i förbättringar av stödet för de människor som verkligen behöver stöd. Även i tider av ekonomiska svårigheter måste vi ha modet att omfördela och som individer med arbete också ta en viss självrisk för att gå vidare i detta arbete.

Jag kan svara på en fråga som Doris Håvik tidigare ställde och som jag inte svarade på i min tidigare replik. Frågan gällde hur vi skall tillgodose behovet av vård. Här föreligger ett enkelt samband, Doris Håvik – och det sade jag också till Sven Aspling – på det sättet att om vi sanerar landets ekonomi som vi är i färd med att göra genom besparingar och offensiva satsningar får också staten allt större möjligheter att fortsätta att lämna stöd på det sätt som hittills skett till kommuner och landsting, så att de skall kunna bygga ut sin vård och omsorg. Det finns alltså ett direkt samband i detta fall. Och det finns även ett direkt samband mellan det minskade behovet av sjukförsäkringsavgift och avgifterna till folkpensionen, ty med den överföring av 1,5 % som föreslagits har vi förbättrat möjligheterna att säkra och utveckla pensionerna för de allt fler äldre som finns i samhället. Vi bör inte – som ofta hävdas – sätta den ena gruppen mot den andra. Men här är det faktiska förhållandet att vi dels på grund av minskad sjukfrånvaro, dels på grund av besparingarna i sjukförsäkringen kan föra över pengar till folkpensionerna och därmed till statsbudgeten. På detta sätt kan vi också göra de insatser som behövs för vård och omsorg i alla avseenden i samhället. Det är ett sammanhang som måste vara lätt att förstå, när man som Doris Håvik länge har sysslat med sociala frågor både i riksdagen och utanför det här huset.

Anf. 12 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Det är inte utan att jag hyser en viss oro för att de äldre människorna skall vänta på den vård och trygghet de behöver till dess att regeringen har lyckats sanera ekonomin. Jag tror att många grupper inte överlever den tiden.

Karin Söder talade om centern, och det är därför kanske inte så märkvärdigt om jag riktar mig till centern. Karin Söder säger mycket sällan "regeringen", utan det är centern det handlar om.

Karin Söder tog här upp att det finns pensionärer som begärde undantagande från ATP och som inte fick pensionstillskott därigenom. Men har någon haft en så exklusiv chans som Karin Söder – som sitter som socialminister och som känner för grupperna och som framlade en proposition förra året innebärande att det numera inte skall göras något undantagande från ATP? Hade det då inte varit ett lämpligt tillfälle att i samma proposition genom några raders lagtext ge dessa grupper möjligheter att få pensionstillskott? Det verkar något patetiskt, när centern driver frågan och Karin Söder är socialminister, att hon inte har lyckats skapa rättvisa på det området.

Karin Söder föredrar att tala om allt möjligt annat. Men det är väl ändå karensdagarna och försämringen av sjukförsäkringen som vi skall diskutera i dag? Annars tror jag att debatten kommer att förlora väldigt mycket – inte minst för dem som försöker följa den och är utlovade att få höra om

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

sjukförsäkringen och nu hör allt möjligt annat. Men Karin Söder väljer självfallet själv vad hon helst vill tala om, vilket kan uppfattas som att det finns vissa ämnen som hon helst vill undvika.

Låt mig återgå till detta med insjuknandedagen.

Nu kommer jag att säga något som låter väldigt krångligt, men så här är det: Det räcker inte med att man är helt arbetsför halv dag – man måste vara halvt arbetsför hel dag för att få räkna den första dagen som insjuknandedag. Det får exakt den effekt som jag tog upp i ett exempel. Detta tillhör de mycket krångliga sakerna. Och varför skall man göra det enkelt när man kan krångla till det?

Jag skall, Karin Söder, sluta med att säga följande, eftersom jag inte har någon replik kvar.

Det är lätt, sade Karin Söder, att man i en talarstol säger någonting som är förhastat och fel. Det håller jag gärna med om. Karin Söder sade i ett tidigare anförande: Min tid är snart ute. Jag måste säga: Jag önskar verkligen socialministern ett långt och hälsosamt liv. Men kanske finns det flera med mig – jag vet inte – som önskar att tiden som socialminister kan bli avkortad.

Anf. 13 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Dess bättre är det i ett demokratiskt samhälle folket i val som bestämmer vem som skall ha både riksdagsmannaposter och sedermera, som en följd av detta, ministerposter. Det skall vi väl inte behöva diskutera här. Men det är klart att oppositionen alltid vill se en regerings företrädare utbytt, så det önskemålet har jag stor respekt för, Doris Håvik.

Doris Håvik säger att jag inte vill tala om sjukförsäkringen. Det vill jag visst. Jag talade mycket och ingående om detta både i mitt första anförande och i de övriga inläggen. Men både Sven Aspling och Doris Håvik gör påståenden om regeringens – och nu säger jag regeringens – oförmåga, illvilja och vad det nu är fråga om. Och då måste jag naturligtvis bemöta dessa påståenden, som också gäller andra områden. Det är närmast en självklarhet att det måste vara så.

För att sedan ta ett annat exempel, Doris Håvik, som belyser diskussionen om den momshöjning som socialdemokraterna faktiskt har föreslagit: För kommunerna innebär detta att det blir en ytterligare ekonomisk belastning med mellan 600 och 650 milj. kr. Det kan vara värt att ta med detta i bagaget när man diskuterar att de här besparingarna inte ger effekt när man vill kompensera på annat sätt.

Jag skulle också kunna ta fram exempel på hur det slår för barnfamiljerna. En tvåbarnsfamilj – med fyra personer – förlorar också på en sådan här operation, även om socialdemokraterna föreslår ett höjt barnbidrag.

Så till frågan om insjuknandedagen: Det har gjorts gällande, inte minst i den socialdemokratiska reservationen, att de nya reglerna för insjuknandedag skulle innebära en försämring jämfört med nuvarande regler.

De nuvarande reglerna innebär att ersättning inte utgår för den dag som sjukanmälan kommer in till försäkringskassan. Ersättningen är alltså

beroende av när anmälan görs och inte av den faktiska sjukdomssituationen, och det är det vi menar är felaktigt. Den som är förutseende och kvällen före sjukdagen ringer till försäkringskassan och sjukanmäler sig får ersättning redan första sjukdagen. Den som däremot väntar med sin anmälan till morgondagen för att se hur hälsotillståndet då utvecklat sig går miste om ersättningen första sjukdagen.

Detta är en orättvisa som rättas till genom regeringens förslag, där rätten till ersättning knyts i första hand till nedsättningen av arbetsförmåga och inte till anmälningstidpunkten. Som insjuknandedag skall då i fortsättningen räknas den dag då arbetsförmågan är nedsatt med minst hälften, dvs. samma krav skall gälla för denna dag som för övriga sjukdagar.

Detta innebär för flertalet sjukdomsfall ingen ändring av ersättningsrätten, eftersom någon ersättning för insjuknandedagen i dag inte utgår för ungefär 70 % av sjukfallen – så är förhållandena.

Det är alltså möjligheten att anmäla sig sjuk kvällen före den verkliga sjukdagen som faller bort. Det klarläggandet vill jag göra.

Jag kan hålla med Doris Håvik om att reglerna kan förefalla något besvärliga när man inte ser dem på papper, men så här är faktiskt förhållandena.

Jag skulle gärna till sist vilja ta upp en annan fråga, som kanske har belysts för litet här i dag. Det gäller de problem som är förknippade med att arbetsmiljön är mycket olika för olika arbetstagare. Det kan ha betydelse för korttidsfrånvaron. Men den stora effekten gäller naturligtvis långtidsfrånvaron. Det är ju inte med korttidsfrånvaro som man kurerar ryggar som är dåliga eller sådana effekter som uppstår av en hård arbetsmiljö. Det är då viktigt att fortsätta ansträngningarna för att förbättra arbetsmiljön men också att se till att rehabiliteringsinsatserna blir bättre. Och det är detta vi nu ser effekten av – att de långa sjukfallen så att säga blivit kortare.

Som slutvinjett till diskussionen med Doris Håvik skulle jag vilja uttrycka en from förhoppning om att vi i varje fall i detta avseende kan arbeta vidare tillsammans med att förbättra arbetsmiljön och förbättra för de människor som har en svår och tung arbetsbörda i vårt land.

Tredje vice talmannen anmälde att Doris Håvik anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 14 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets ordförande har en märklig fallenhet för att betrakta den svenska välfärden som en historisk parentes som börjar med Gustav Möller och slutar med Sven Aspling. Allt vad dessförinnan var och allt vad därefter har varit är enbart mörker och inte förtjänt av andra kommentarer än tandagnisslan. Och gnissel har vi fått höra mycket här i kammaren i dag och landet runt i flera månader. Men det är, herr Aspling, inte svårt att få fram den sortens gnissel i form av namninsamlingar och demonstrationer om en mäktig rörelse med alla sina krafter månad efter månad ägnar sig åt medveten och grov verklighetsför-

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen*
m. m.

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

vanskning, i fråga om både de förslag som föreligger, förutsättningarna för dem och alternativen till dem. Då får man fram den sortens effekter.

Jag tror att man måste ha klart för sig att det är ur detta korta perspektiv – från Gustav Möller till Sven Aspling – som socialförsäkringsutskottets ordförande ser socialförsäkringen för att över huvud taget förstå hans sätt att resonera. Det är det som gör att han kan beteckna det beslut som vi snart skall fatta som ett historiskt avgörande, vilket det naturligtvis inte är.

Doris Håvik har korrekt räknat fram att nettobesparingen av den förändring i sjukförsäkringen som karensdagarna och kompensationsnivån innebär är 1,3 à 1,4 miljarder. Det är knappt 10 % av de samlade utgifterna för sjukpenningen i Sverige, i ordets bokstavigaste mening en marginell förändring. Därmed inte sagt att den är betydelslös. Det är betydande belopp som sparas till statsbudgeten – det skall vi inte förbise. Det är betydande förändringar för en del människor. Det är självfallet riktigt att förändringarna inte är desamma för alla människor. Ingen försäkring kan någonsin konstrueras så att den innebär detsamma för alla. Regler för sjukförsäkringen gäller bara dem som är sjuka. De andra slipper undan. Hur en vanlig brandförsäkring är utformad är alldeles ointressant för dem det aldrig brinner hos. Detta är en självklarhet. Det är endast de som drabbas av det vi försäkrar oss emot som över huvud taget påverkas.

Det är inte så i sjukförsäkringen, Doris Håvik, att de friska betalar för de sjuka. Friska och sjuka tillsammans betalar vad sjukdomen kostar. Detta är all försäkrings själva grundidé, att inom ett kollektiv dela på kostnaden som annars skulle drabba bara några inom kollektivet, och några som man inte i förväg vet vilka de är och inte heller i vilken omfattning de drabbas av försäkringsfallet. Det är återigen detta som är själva grundförutsättningen för all försäkring.

Egentligen är den klassiska livförsäkringen en försäkringsteoretisk omöjlighet. Man kan nämligen inte försäkra sig mot någonting som undantagslöst drabbar alla. Därför är den egentligen inte heller någon livförsäkring. Den är, som det hette på den tiden jag växte upp i livförsäkringsbranschen, en blandad liv- och kapitalförsäkring. Den är ett sparande. Det belopp som finns kvar när jag dör eller när jag – vilket försäkringstjänstemän på den tid jag nu talar om, en sedan länge förgången tid, brukade kalla försäkring på rent liv – vid 90 års ålder vill lösa ut försäkringen är en sparad peng, det är inte en riskpeng. Premien är uppbyggd för detta.

Om vi skall tala om försäkring måste vi ha klart för oss att det finns några storheter som måste avvägas mot varandra i all försäkring. Vi kan se det från litet olika håll. Det som är intressant i dag är att all försäkring innehåller de tre momenten risk, självrisk och premie. De är beroende av varandra. Jag går inte så långt som Doris Håvik att jag hoppas på en fulländad försäkring. Världen har aldrig sett en sådan, och får nog aldrig se den heller. Men en bra försäkring är inte självklart den försäkring som ger det högsta försäkringsbeloppet. Det är inte heller självklart den försäkring som ger den lägsta premien eller den minsta självrisk, kanske ingen alls. Den bästa försäkringen är den som erbjuder den rätta avvägningen, den för varje tid

och för varje serie omständigheter rätta avvägningen av risk, självrisk och premie.

Vi kan önska vad vi vill, men vi kan inte alltid göra något åt det. Vi kan maskera och delvis korrigera den försäkringsteoretiska verkligheten just när det gäller socialförsäkringen. Vi kan bygga på den med egentligen försäkringsfrämmande moment, och det har vi i stor enighet gjort i betydande utsträckning. Men det rubbar inte de grundvalar som vi ändå inte kommer förbi. Vi vet att i en så relativt lättbegriplig försäkring som vår vanliga bilförsäkring väljer människorna i mycket stor utsträckning – om de inte av avbetalningskontrakt tvingas till någonting annat – frivilligt en försäkring med jämförelsevis hög självrisk, för att därmed undvika en mycket hög premie. De väljer detta frivilligt. Man säger O.K., 1 200 kr. kan jag klara. Visst blir det besvärligt. Jag kanske får låta bli att åka utomlands på semestern det året, om jag råkar ut för en smäll på 1 200 kr. på min bil. Men jag klarar det, min ekonomi slås inte sönder. Det är för mig bättre än att betala flera hundralappar till varje år, oavsett om det händer mig något eller inte. Jag tror att många, om de får förutsättningarna klara för sig, skulle resonera på precis samma sätt om en socialförsäkring. Hur mycket kan jag klara, och hur mycket är jag beredd att betala för att slippa klara någonting själv?

Nu har människorna i det här landet inte fullt ut fått chansen att träffa det avgörandet. De har förvillats av en debatt som till stora delar helt enkelt inte är sann. Det har kunnat ske bl. a. därför att vi just har korigerat och förändrat de försäkringsmässiga förutsättningarna för vår försäkring och maskerat den.

Gunnar Biörck i Värmdö kommer om en stund att tala om en motion, som jag har mycket stor sympati för. Varken jag eller någon annan i socialförsäkringsutskottet har kunnat yrka bifall till den motionen. Men det beror, åtminstone för min del, närmast på att Gunnar Biörck antingen är för sent ute eller för tidigt.

Han är för sent ute i den meningen att det är tekniskt administrativt omöjligt att villfara hans önskemål i dag utan mycket långa och krångliga förberedelser och omläggningar av hela systemet. Han är för tidigt ute därför att vi kanske ännu inte har hunnit dit där jag tror att vi kommer att hamna, då det Gunnar Biörck efterlyser, nämligen ett klart för den enskilde uppenbart samband mellan försäkringskostnad och försäkringsförmån skall återställas. Om den avgift min sjukförsäkring kostar hade varit synlig för mig själv varje år, t. ex. som den senast var på min egen skattsedel, hade den debatt vi nu för sannolikt haft ett annat innehåll. Kostnaderna måste betalas.

Socialministern har förklarat att – och jag tror att hon har rätt i det – folkpensionsavgiften under alla omständigheter måste höjas. Vi kan inte fortsätta att betala folkpensionen, till så stor del som nu sker, med skattemedel över budgeten. Avgiften måste under alla omständigheter höjas. Det föreslås en höjning med en och en halv procent. Det slår inte igenom på arbetsgivaravgiften i dess helhet eller på löneutrymmet därför att man samtidigt kan föreslå en sänkning av sjukförsäkringsavgiften med lika

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

mycket. Men vi hade fått höjningen ändå. Vad innebär en och en halv procent av ett redan i det närmaste obefintligt utrymme för löneökningar? På en vanlig inkomst handlar det om en hundralapp i månaden – året runt, vare sig jag är frisk eller sjuk. Det är den inkomstmöjlighet man måste avstå från om man vill avstå från att förändra sjukförsäkringen på det sätt som nu föreslagits. Läger man på detta 2 % mervärdesskatt, som jag också får betala vare sig jag är frisk eller sjuk, är jag rätt säker på att för de flesta vanliga inkomsttagare är det socialdemokratiska alternativet ännu värre än den självrisk man kan drabbas av i sjukförsäkringen, och som – man skall medge det – i extremfall kan bli rätt besvärande.

Men i Sven Asplings perspektiv är allting rätt och väl såsom det var fram till september 1976. Det är märkligt att det gäller även tandvårdsförsäkringen – en av våra "unikaste" reformer, som Doris Hävik uttryckte sig. Det är riktigt. Tandvårdsförsäkringen är unik. Men på vilket sätt? Den är inte unik i världen. Den är inte unik genom sina förmåner. Doris Hävik, Sven Aspling, jag och hela socialförsäkringsutskottet var t. ex. i Västtyskland och tittade på tandvårdsförsäkring. Där har de sedan Bismarcks tid en tandvårdsförsäkring som är bättre än vår, för patienterna. Men vår tandvårdsförsäkring är unik. Den har en i försäkringsvärlden unikt hög självrisk på 50 % för de allra flesta. Propositionen som införde denna självrisk var signerad av Sven Aspling. Det är många gånger högre, hur man än räknar, än den självrisk i sjukpenningförsäkringen som vi i dag föreslår. Ingen har föreslagit att vi skall ha 50 % självrisk i sjukpenningförsäkringen upp till ett tak, som faktiskt för de flesta tandvårdspatienter ligger på molnfri höjd. Varför är det så bra? Det är just 50 % som är bra. När vi moderater 1974 föreslog en kompensationsnivå på 75 % för alla och anvisade finansiering för det, var det fel. När regeringen i dag föreslår 40 % är det fel. 50 % är rätt, av det skälet att det råkade stå i den proposition som Sven Aspling signerat.

Jag är emellertid inte glad åt det förslag som regeringen har lagt fram. Det är inte bra. Jag hade helst velat undgå det. Jag har förstått att också Karin Söder helst skulle ha velat undgå det. Vi kommer nämligen ned till en otäckt låg kompensationsnivå i fråga om tandvårdsförsäkringen – jag menar att vi var där från början.

Sven Aspling slösar gärna med uttrycket ett historiskt avgörande. Han använde faktiskt det uttrycket i debatten också den gången när vi beslöt om tandvårdsförsäkringen. Jag minns att jag hade invändningar, att det var ett bra steg på vägen men att det inte skulle lösa problemen för på långt när alla människor. Det finns nämligen fortfarande – och fanns troligen i början av 1970-talet, konstigt nog, ännu fler än nu – människor i det här landet, för vilka det egentligen är likgiltigt om en tandläkarräkning är på 500 eller 1 000 kr., därför att redan 500 ligger långt utom räckhåll. Försäkringen innebär alltså inte någonting i fråga om vad jag skall betala, utan den innebär någonting i fråga om vad jag skulle ha betalat, om jag hade haft råd att gå till tandläkaren.

Så visst är det illa att vi sänker nivån. Jag hoppas att det skall bli tillfälle att

ta igen detta, och jag hoppas att den översyn som är utlovad skall kunna ta tag även i detta.

Från moderat håll har vi ställt oss bakom regeringens proposition i de väsentliga delarna. Som nämnts har vi föreslagit 900 milj. kr. i ytterligare besparingar. Att vi i huvudsak har ställt oss bakom regeringens proposition innebär inte att vi ger den något särskilt högt betyg. Den kunde ha varit bättre. Efter all den tid som gått läggs den nu fram vid en tidpunkt som faktiskt innebär att det blir tidsnöd när det gäller att föra ut budskapet om vad det verkligen handlar om. Propositionen är visserligen, som socialministern sade, inställd i ett totalekonomiskt, samhällsekonomiskt sammanhang, men jag skulle vilja se den mera inställd i ett socialförsäkringssammanhang, gällande hela vårt socialförsäkringssystem. Jag är inte alls säker på att just de ändringar som vi nu kommer att besluta, ifall allt går väl, om ökad självrisk i sjukpenningförsäkringen, om lägre kompensation i tandvårdsförsäkringen och en del annat är de bästa avvägningarna. Jag är helt övertygad om att vi snart måste se över hela socialförsäkringssystemet, för att bl. a. undersöka var det finns bitar som vi helt kan vara av med. Vi har under de glada åren, när vi hade gott om pengar, kostat på oss att försäkra bort även småsaker. Det gäller just sådant som den enskilde faktiskt kan bära utan att behöva hamna i någon allvarlig ekonomisk kris, men det försäkrar vi bort. Det finns exempel.

Visserligen har Doris Håvik uppmanat oss att hålla oss strikt till ämnet, men jag är inte säker på att jag kan leva upp till det, särskilt som Doris Håvik själv i samma andetag som hon sade detta omedelbart övergick till att ägna en hel replik åt att tala om fyra socialdemokratiska vallöften, lämplig pensionsålder och regeringsförhållandena i Danmark och Västtyskland. Det är inte mitt ämne. Vad debatten handlar om i dag är ju socialförsäkringen.

Det finns något som kallas behovsprövat hustrutillägg till folkpensionen och som vi nyss har diskuterat. En gång i världen var det en viktig förmån. Vi föreslog att belopp som understiger 100 kr. i månaden helt enkelt inte skulle utbetalas. Det är en teknik som används i andra sociala sammanhang. Pengarna bara stannar där de är. Vilka hade det drabbat? Ja, knappast något pensionärspar med inkomster understigande 130 000–140 000 kr. om året. Men sådant håller vi på med, och det kallar vi socialförsäkring. Det lär försvinna, och jag hoppas det. Men visst kunde man ha satt in de här frågorna i ett större socialt försäkringssammanhang och vägt lämpligheten i det ena mot skäligheten i det andra, för att försöka komma fram till ett bra system. Vi har nu fått löfte om att ett sådant arbete skall påbörjas, och jag hoppas att det blir en både snabb och grundlig översyn.

I det förslag som vi nu behandlar finns egentligen två alldeles skilda motiv. Det ena har helt dominerat debatten i dag, och det är besparingsmotivet, ett budgetmotiv – här måste sparas pengar. Det är åtminstone vi på den icke-socialistiska sidan överens om. Det måste, alldeles ovillkorligen, sparas pengar. Det tvånget är så överhängande att jag inte tror att man överdriver särskilt mycket om man säger: Om vi inte nu lyckas sanera Sveriges ekonomi,

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

finns det kanske inte någon sjukförsäkring alls om tio år. Det låter hemskt, men det är inte uteslutet.

Herr Aspling, som är en ännu äldre man än jag, har talat om vad som tilldrog sig förr. Det är riktigt att vi 1956 fick i huvuddrag den nuvarande sjukförsäkringen. Men när fattades det beslut om den? Jo, riksdagen fattade, om jag inte minns fel, beslutet 1947 – det kan ha varit 1946. Men man satte ikraftträdandet till den 1 januari 1951, därför att den dåvarande socialdemokratiska regeringen gjorde bedömningen att vi helt enkelt inte hade råd förr. Vi kan önska vilken försäkring som helst, men icke ens vår Herre kan lugga en skallig, som en förnämlig medarbetare till Sven Aspling förr i världen brukade säga. När det inte finns pengar, så finns det inte, utan vi får vänta.

En vårdag 1950 stod den dåvarande socialdemokratiska statsministern i riksdagen och upplyste kamrarna: Vi måste tyvärr vänta några år till. Sjukförsäkringen kan inte träda i kraft förrän den 1 januari 1956, för det finns inte pengar i samhällsekonomin. – Det var ansvarskänsla det.

1966 var både Sven Aspling och jag med i den debatt i andra kammaren som föregick beslutet om att avskaffa karensdagarna. Några till som alltså är kvar i riksdagen var också med. Det var inte många nuvarande ledamöter som deltog i den debatten, men några gjorde det. Jag minns inte mycket mer av denna debatt än resultatet. Men jag minns någonting som jag själv sade och som jag i dag är mycket glad åt. Jag sade: Ur rättvisesynpunkt är detta en riktig reform. Det är orimligt att halva svenska folket skall belastas med karensdagar och den andra halvan inte. Felet är bara att vi gör reformen åt fel håll. Vi skulle i stället ha försökt att införa karensdagar för dem som inte hade sådana i stället för att ta bort karensdagarna.

Därmed är vi över på det andra motivet. Det finns nämligen, både i propositionen och i vårt moderata alternativ, också ett försäkringsmässigt motivkomplex.

En försäkring av denna typ behöver, just som försäkring, en självrisk. Det var det Per Eckerberg menade, och jag är övertygad om att han har rätt. All försäkring måste förenas med kontroll. Att säga det är inte att komma med anklagelser eller insinuationer mot någon grupp av människor eller någon enskild försäkringstagare. Det är bara att konstatera ett faktum som har varit känt sedan man började med försäkringar över huvud taget. Den bästa kontroll som finns är den i systemet inbyggda självkontrollen, om det går att bygga in en sådan. Karin Söder sade – troligen med rätta – att en del av förklaringen till det sjunkande sjuktalet är den effektivare kontrollen från försäkringskassornas sida. Det är möjligt att det är så, men den kontrollen kan aldrig bli fullständig. Vi vill inte heller ha den fullständig.

Jag har varit sjukskriven två gånger sedan försäkringen infördes 1956. Jag har båda gångerna frågat min doktor om inte han möjligen kunde skriva på intyget att jag borde vistas ute och fick vistas på annan ort. Min sjukdom har båda gångerna varit sådan att det har gått bra. Det har bl. a. den gynnsamma effekten att det då inte kommer någon från försäkringskassan och snokar för att kontrollera om jag ligger hemma i sängen. Det är ett naturligt sätt att

resonera, och jag skäms inte alls för det.

Vi måste ha en kontroll. Samme förnämlige före medarbetare till förrförrföre socialministern Sven Aspling som jag citerade nyss sade en gång: En socialförsäkring bör vara så konstruerad att människor inte kan avgöra vad som är klokt – då kanske de gör det som är rätt. Om det inte går att räkna ut vad som på kort sikt och egoistiskt är det förmånligaste agerandet, kanske jag helt enkelt gör som jag bör göra, rent av råkar uppträda hederligt. Det är den bästa kontroll som man kan bygga in i en försäkring.

Vi hade en sådan kontroll så länge Gunnar Biörcks i Värmdö önskade system gällde. Jag visste t. ex. att om jag när jag till försäkringskassan förhandsdeklarerade min sjukpenninggrundande inkomst höll den för låg, fick jag dålig sjukpenning om jag blev sjuk. Höll jag den för hög fick jag betala högre avgift. Vilket skall jag göra? Det kanske är lika bra att säga som det är. Detta är en bra form av kontroll i en försäkring, och den har vi förlorat. Men självriskan är också en inbyggd kontroll. Detta att det kostar något att utnyttja försäkringen är en kontroll, som det är mycket svårt att vara utan. Jag menar att vi i dag kan ha en självrisk i sjukförsäkringen och därmed få åtnjuta den bekväma, lättadministrerade och för försäkringstagarna väldigt litet störande försäkringskontroll som ligger i självriskan.

Det är fantastiskt att få höra att vi fram till 1967 hade ett "djupt orättfärdigt" sjukförsäkringssystem i Sverige – det är Sven Asplings omdöme. Det är egentligen också fantastiskt att det på den tiden och ännu längre tillbaka – så länge det har funnits sjukförsäkring, även enskilt, i detta land – ansågs att människorna, försäkringstagarna, kunde klara en självrisk. Då hade man 50 öre i timmen på fabriken. I början av 1930-talet hade man 12 kr. i veckan i arbetslöshetsunderstöd om man var ungarbete och 17 kr. om man var familjeförsörjare. Då ansågs det att vi kunde bära en självrisk på 3 karensdagar. Och vi bar den med knot, suckar och svårigheter. Men i dag har vi inte råd.

Är inte verkligheten den, trots allt vad vi må säga om sjunkande realinkomster och sjunkande standard, att den enskilde svensken i dag faktiskt har bättre råd än den svenska staten? Den svenska staten har inte utrymme för någon ökad eller ens bibehållen konsumtion, med ett budgetunderskott på en tredjedel – eller vad det är – av allt vad vi kostar på oss. Är det inte herr Palme, som snart skall upp i talarstolen, som brukar säga att var tredje lärare i skolan är avlönad med lånade pengar? Det är egentligen lika lätt att säga att vi lånar upp en tredjedel av vår sjukpenning – inte lika direkt, eftersom det inte går över budgeten på samma sätt. Men det är helt enkelt så att den svenska konsumtionen finansieras med lånade pengar. I den mån vi med karensystemet övervältrar och omfördelar utgifter och risker i sjukförsäkringen, är det kanske ändå en mindre stötande övervältring än om vi övervältrar detta på våra barn och barnbarn, som vi gör när vi lånar till det.

Jag sade att vi inte är helt nöjda med regeringens proposition, som kunde ha varit bättre. Jag tror t. ex. att det hade varit möjligt att konstruera – även om jag vet att det är svårt – ett system för självrisk som hade hjälpt oss förbi

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

kollisionen med den internationella konventionen och hjälpt oss förbi hälften, kanske mer, av de komplikationer som vi vet stundar på arbetsmarknaden. Men vi är inte där nu. Vi har ett förslag att ta ställning till, och vi har lovat att stödja det förslaget.

På en punkt vill vi gå längre: Vi vill att kompensationsnivån skall sänkas till 80 % tvärsöver. Men då är vi tillbaka vid det rent ekonomiska motivet. Det är ingenting som försäkringen behöver. Även vid 90 % – i synnerhet kombinerat med en självrisk i början – är vi tillräckligt långt från den av allt försäkringsfolk fruktade gränsen för överförsäkring. Försäkringen behöver inte en sänkt kompensationsnivå, men statskassan behöver det f. n. Vi säger samma sak här: Vi kan klara det. Det är så nödvändigt att vi ur alla källor vi kan hitta öser pengar in i statskassan för att minska budgetunderskottet. Vi är därför beredda att säga att vi klarar oss några år med en lägre kompensation vid sjukdom.

Jag har inget hopp om att få igenom detta förslag, och i andra hand stöder vi regeringens förslag, som har precis samma innebörd, fast det inte går riktigt lika långt.

Herr talman! Med detta må det vara nog. Jag har försökt att, Doris Håvik, i huvudsak hålla mig till ämnet socialförsäkring. Det räcker för mig att med detta yrka bifall till den moderata reservationen nr 3, och – eftersom detta inte framgår av texten – under förutsättning av bifall till reservation nr 3 yrkar jag bifall också till reservation nr 10. Rörande övriga moderata reservationer kommer Allan Åkerlind strax att tala. För egen del yrkar jag i de delar som inte berörs av de moderata reservationerna bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

I anförandet instämde Blenda Littmarck, Görel Bohlin, Allan Ekström, Barbro Nilsson och Anita Bråkenhielm (alla m).

Anf. 15 SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! Nils Carlshamre sade inledningsvis att socialdemokratin ägnar sig åt en medveten och grov förvanskning av vad förslaget egentligen innebär. En enkel fråga i det sammanhanget: Rör det sig om en förbättring eller en försämring, Nils Carlshamre?

Vad Nils Carlshamre med detta uttalande gör är att han samtidigt säger att Landsorganisationen i Sverige, Kommunaltjänstemannakartellen, Privat-tjänstemannakartellen och TCO:s statstjänstemannasektion – ja, att praktiskt taget hela den svenska fackföreningsrörelsen ägnar sig åt en grov och medveten förvanskning av det förslag vi nu har att ta ställning till. Det är den beskyllning Nils Carlshamre har gjort här ifrån talarstolen för en kort stund sedan.

Jag skall inte ta upp den andra sidan av Nils Carlshamres resonemang. Vi kan väl alla säga att vi lyssnar till Nils Carlshamre som en intressant talare.

Men det gäller att blicka bakom vad det är han egentligen säger. Vad har han sagt i dag? Jo, han är givetvis ute för att förbereda marken för vad som komma skall, om moderaterna får bestämma. Egentligen var det en lovsång till en helt annan inriktning av hela socialförsäkringssystemet, dvs. till privatiseringen. Det är privatiseringen som Nils Carlshamre är ute efter. Och det är helt naturligt, därför att det är ju där moderaterna i dag verkligen aktiverar sig. I utskottsbetänkandet finns två reservationer som gäller privatisering. Den ena gäller privatiseringen av tandvården. Den andra gäller privatisering av sjukvården. Med den språkliga elegans som Nils Carlshamre besitter har han egentligen talat om just detta. Det är viktigt att blicka bakom vad Nils Carlshamre egentligen har sagt.

Nils Carlshamre talade om tandvårdsreformen och hur vi diskuterade den 1973. Det är inte riktigt av Nils Carlshamre att söka framställa det så att ni ville ha en 75-procentig ersättningsnivå. Även där låg ju en viktig principfråga till grund. Vi lade fram ett förslag om taxebindning av tandläkarna. Vad Nils Carlshamre och moderaterna ville ha var en tandvårdsförsäkring utan taxebindning av tandläkarna, dvs. en tandvårdsförsäkring icke i första hand för patienterna utan i hög grad utformad för intressen på den privata tandläkarsidan. Detta skall också sägas, för det går inte att resonera så enkelt som Nils Carlshamre gör här.

Inledningsvis påpekade Nils Carlshamre att jag ansåg att detta var ett allvarligt beslut och ett historiskt beslut. Jag menar det.

Svensk arbetarrörelse har under de 44 år, Nils Carlshamre, som vi hade möjlighet att forma politiken här i landet förvandlat socialpolitiken från fattigvård till välfärdspolitik för hela vårt folk. Det som är det djupt allvarliga är ju att den sociala nedrustning som nu pågår har tagit sikte på de grundläggande principerna för hela vårt trygghetssystem och håller på att rasera det. Det är den politiken vi bekämpar.

Anf. 16 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Jag skall bara ta upp några punkter där Nils Carlshamre apostroferade mig. Det gäller först tandvårdsförsäkringen i Tyskland, även om vi nu skall ta upp tandvårdsförsäkringen i ett vida större perspektiv. Det var ju så, Nils Carlshamre, att om en patient i Tyskland skulle få den vård som vi erbjuder i vår tandvårdsförsäkring, så fick han vara beredd att betala pengar vid sidan om. Det klargjordes ganska tydligt för oss, så vi behövde inte sväva i okunnighet på den punkten.

Jag delar Nils Carlshamres uppfattning att socialförsäkringen kan behöva förenklas. Det var förutvarande socialministern Sven Aspling klar över, och han tillsatte en utredning som fick namnet socialpolitiska samordningsutredningen och döptes av en politisk kollega till Nils Carlshamre, en moderat, till SSU-utredningen. Under den förkortningen arbetade utredningen vidare. Den kom fram till förenklingar, och utredningens betänkande överlämnades, om jag minns rätt, i april 1979 till socialministern.

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Jaså, det var ännu tidigare än i april. Jag skulle just säga att utredningsresultatet har legat länge i departementet – det har alltså legat ännu längre än vad jag trodde – men det har inte kommit ut någonting från den utredningen, trots att den fått en ovanligt positiv remissomgång.

Nils Carlshamre! Det där med 12 kr. i veckan och tre karensdagar är helt riktigt. Det var faktiskt så på den erkända sjukkassans tid, innan vi fick en obligatorisk sjukförsäkring, att man fick försäkra sig utifrån två kriterier. Det första var att man hade god hälsa. Det andra var att man inte hade uppnått en viss ålder – 45, 50, 55 år. Åldersgränsen varierade och var olika i olika kassor. Det innebar att de som bäst behövde en försäkring stod utanför. Det var också så på den tiden att man tillförsäkrade sig det som man hade råd att betala månadsavgift för. Beloppet var mycket lågt – det låg i slutet på 1940-talet, om jag minns rätt, genomsnittligt på 1,53 kr. om dagen. Vi får väl vara försiktiga och inte vrida klockan tillbaka hur långt som helst.

Anf. 17 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Det är kanske inte så lätt att minnas decennier tillbaka, men det var faktiskt så, Sven Aspling, när det gäller tandvårdsförsäkringen att vi hade och har många förslag till ändringar i den tandvårdsförsäkring som Sven Aspling en gång föreslog och också genomförde. Men just den här biten om kompensationsnivån stod på alldeles egna ben. Även med den konstruktion som var föreslagen med taxebindning och allt föreslog vi att kompensationsnivån från början och från första kronan skulle vara 75 % och inte 50 %. Och, vilket kanske var – för att använda det ordet igen – närmast unikt, vi anvisade de 0,3 % i extra arbetsgivaravgift som behövdes för att finansiera detta. Alldeles oavsett hur man sedan konstruerade taxorna menade vi att kompensationsnivån enligt det då föreliggande regeringsförslaget var alltför låg. Men detta är överspelat. Vi har inte råd med det i dag, men så var det faktiskt.

Jag beskyller inte fackföreningsrörelsen för någonting. Först och främst har jag inte fått något brev från fackföreningsrörelsen. Vi har i vårt parti en hel del medlemmar i fackföreningsrörelsen, men ingen av dem är tillfrågad. Jag har fått ett brev från ett ledarskikt, men inte ens dessa personer gör sig skyldiga till någon grov förvanskning. Jag har inte påstått det. Vad är det de säger? Jo, de säger att det här beslutet kommer att komplicera avtalsrörelsen. Och det har de rätt i. Jag bestrider inte ett ögonblick att det blir besvärligt att klara ut detta i avtalsrörelsen. Det är inte det jag kallar för förvanskning, utan vad jag kallar för förvanskning är detta predikande landet runt om de faktiska individuella effekterna, undanhållandet av den samhällsekonomiska bakgrunden och undanhållandet av vad de egna alternativen skulle betyda för samma människor som nu får betala kostnaden för en självrisk i sjukförsäkringen.

Vad jag än säger, påstår herr Aspling, är det en försämring. Där kan vi nog aldrig komma överens, Sven Aspling och jag, eftersom vi har de här olika perspektiven.

Med det perspektiv som jag för en stund sedan beskrev och som Sven Aspling anlägger på alla dessa frågor och med den djupt i ryggmärgen förankrade konservatism som jag som officiell, näst intill professionell konservativ kan avundas Sven Aspling, så ser Sven Aspling all förändring som försämring. Då är det inte stor idé att försöka enas om något värdeomdöme. Det närmaste vi kan komma är nog att använda det ord som täcker båda – vare sig det är en försämring eller förbättring är det i varje fall en förändring.

Anf. 18 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill bara lämna en upplysning med anledning av vad Doris Håvik och även Nils Carlshamre sade.

SSU-utredningens förslag lämnades till mig i månadsskiftet januari-februari 1980 – inte 1979 som Doris Håvik sade. Det kommer efter remissomgången att inom kort presenteras här i riksdagen i form av en proposition.

Anf. 19 SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! Jag rekommenderar Nils Carlshamre att gå tillbaka till dokumenten för 1973. Det grundläggande – den fråga som verkligen var central i debatten – var att moderaterna hade presenterat det här förslaget, som såg så där elegant ut – 75 % utan taxebindning. Vad det skulle komma att kosta patienterna talade moderaterna inte om. Det var det viktiga.

Det ligger inte så till, Nils Carlshamre, att skrivelsen från den samlade fackföreningsrörelsen bara tar upp frågan om den djupt allvarliga principen, nämligen om riksdagen skall anta det här uttalandet, utan man kritiserar också, på sakliga grunder, hela förslaget. Läs skrivelsen, som riksdagens ledamöter har fått!

Herr talman! Får jag sedan säga – mera för protokollet – att jag väntade att Nils Carlshamre skulle ta upp frågan om uppskovet av reformen 1950. Men det föreligger sannerligen en stor skillnad mellan då och nu. Bakgrunden var i korthet att riksdagen redan 1946 hade fattat beslut om sjukförsäkringsreformen. Den skulle träda i kraft den 1 juli 1950. På grund av att riksdagen hade beslutat uppskjuta kommunindelningsreformen, framflyttades ikraftträdandet av sjukförsäkringen till den 1 juli 1951. Detta samband är väldigt viktigt att observera.

Dessutom hade det visat sig att de kostnadsberäkningar som förelåg 1946 inte alls höll. Nya kostnadsberäkningar hade företagits, och de visade att man fick räkna med en kostnadsökning på 257 milj. kr. Det var mycket pengar på den tiden. Sedan de borgerliga i vår tid verkligen satt fart på inflationen och raserat statens finanser, har sannerligen mycket förändrats i fråga om pengarnas värde. Reformen beslutades 1953 och trädde i kraft, som tidigare sagts, år 1955.

Vi har alltid varit angelägna om att en stor och viktig reform är väl förberedd, ekonomiskt såväl som organisatoriskt. Att skjuta upp ett beslut är en sak. En helt annan sak är att på ett socialt orättfärdigt sätt riva upp en

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

trygghetsreform, som är en väsentlig del i en konsekvent genomförd fördelningspolitik. Den regering vi har nu har sannerligen inte mycket till övers för en rättvis fördelningspolitik.

Anf. 20 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Jag dolde inte alls vad 75 % kompensationsnivå i tandvårdsförsäkringen skulle ha kostat löntagarna 1974. Det skulle ha kostat, sade jag, löneutrymme motsvarande 0,3 % arbetsgivaravgift.

Allt det övriga är helt andra ting som vi gärna kan diskutera och som vi får tillfälle att diskutera, men detta förslag stod, som jag sade, helt på egna ben, alldeles oavsett vilket system man i övrigt valde för försäkringen.

Sedan vill jag bara notera det märkliga i att 1950 och fram till 1955/56, när vi hade en socialdemokratisk regering och definitionsmässigt en solid och välskött ekonomi, då hade vi inte råd med någon sjukförsäkring. Men när vi har en av borgerliga regeringar raserad ekonomi, då behöver vi inte införa ens en självrisk. Det är ekonomisk logik det.

Andre vice talmannen anmälde att Sven Aspling anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 21 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Socialminister Karin Söder talade med stort patos och upprepade – jag vet inte för vilken gång i ordningen – att talet om social nedrustning inte har någon grund. Men ingen övertygas av röstläget. Jag tycker att regeringens handlande tyder på dålig kontakt med verkligheten. Det brister i kännedom om vilka som utgör de ekonomiskt svaga grupperna i samhället.

Dagens ärendebehandling innefattar ytterligare ett sparpaket från den borgerliga regeringen. Sparpaket, innehårande social nedrustning, duggar nu allt tätare, kanske beroende på regeringens starka intresse att före valet hinna påverka politiken i borgerlig riktning och därmed tillmötesgå de krav som Svenska arbetsgivareföreningen ställde efter den borgerliga valsegern 1976.

Direkt efter valet gick SAF ut i en stor annonskampanj och krävde höjda bolagsvinster och sänkta reallöner tillsammans med införandet av en karensdag i sjukförsäkringen.

Sänkta reallöner blev för löntagarna en realitet omgående, med resultat att lönerna i dag ligger på 1974 års nivå. Att vinsterna ökat bekräftas av den höjda utdelningen på aktier i de flesta företag. Nu återstår Svenska arbetsgivareföreningens krav på karensdag, det som vi skall besluta om i dag.

På den punkten blir Arbetsgivareföreningen mer än bönhörd. Det blir inte bara en karensdag utan tre – och femton som mest under ett år. Dessutom minskas sjukersättningen.

2,1 miljarder kronor skall enligt socialministern skäras bort i sjukförsäkringen, och i det sparpaketet är det de sjuka människorna som drabbas och

som skall betala. Enligt regeringens och socialministerns uppfattning tillhör tydligen inte de som drabbas av sjukdom de svaga i samhället. Vad regeringens talesmän och -kvinnor slagit fast vid varje föreslagna sparåtgärd är att de svaga grupperna i samhället skyddas genom regeringens olika åtgärder. Detta är inte sant.

Man kan inte komma ifrån att införandet av karensdagar är en klasslag. Det är arbetare, som det har sagts, med tunga, enformiga eller hälsovådliga jobb som är mest sjuka, och det är de handikappade som ofta drabbas av akuta sjukdomsfall. Det är de som nu skall straffas med karensdagar och sänkt sjukersättning.

De borgerliga har länge odlat en myt om att sjukfrånvaron är för hög och att det skulle bero på att folk skolkar från jobbet. Men den statistik som finns visar att 87 % av samtliga sjukdagar är på läkarorder. Mindre än en timme av hundra är frånvaro utan läkarintyg.

Det finns också företagsledare, som i varje fall ett parti borde lyssna till, som sagt att korttidsfrånvaron inte är det stora problemet, då den är en liten del av den totala sjukfrånvaron och den dessutom minskar år för år.

Karin Söder säger att det är bredden, att det drabbar alla de ca 4 miljoner som står i produktionen, som ger de stora besparingarna. Men 1 miljon av dem som står i produktionen berörs inte alls, därför att de inte har någon sjukdag. Där finns höginkomsttagarna.

Det är naturligtvis illa nog att folk blir sjuka, slits ut eller skadas. Att de därtill får en ekonomisk bestraffning är hårt. I stället borde man söka de faktiska orsakerna till sjukdagarna och se till att komma till rätta med dåliga arbetsmiljöer och tunga och enformiga jobb, som socialministern också har varit inne på.

Socialministern Karin Söder, som lagt fram detta utmanande förslag, talar ju nu allt oftare om livskvalitet. Är det då för att protesterna mot förslaget om karensdagar skall höras mindre? Det är sant att en god livskvalitet inte enbart är en fråga om pengar. God livskvalitet är mycket mer – rätt till arbete och social trygghet, rätt till en meningsfull fritid och kultur, bra livsmiljöer, inflytande på jobbet och över sitt bostadsområde m. m. Har vi inte här samma uppfattning, att det är detta som hör samman med en god livskvalitet? Om vi har samma uppfattning om livskvalitet, är det svårt att förstå att livskvaliteten blir bättre av att man tar pengar av redan hårt pressade grupper. En god livskvalitet måste väl också innefatta att slippa känna oro för sin ekonomi, oro för om pengarna skall räcka till nödvändiga utgifter, mat och hyra? Det räcker ju inte att tala om livskvalitet – det är de konkreta handlingarna i politiken som är det avgörande.

Med förslaget om karensdagar fullföljer man den orättvisa omfördelningspolitik som de borgerliga regeringarna så framgångsrikt slagit in på. Många miljarder kronor har bytt ägare sedan 1976. Det har varit hårda svängremmar för folket och breda hängslen för storfinansen.

Ett bekymmer med förslaget har man tydligen haft i regeringen. Det gäller hur man skulle komma åt de grupper som har avtalsreglerade sjukförmåner utan att ta till lagstiftning. Karin Söder har sagt att hon i och för sig är för en

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

lagstiftning, men hon nådde tydligen inte ända fram. Detta har man löst genom att så att säga nollställa avtalsöverenskommelserna om sjukförmåner från årsskiftet 1982-1983.

I betänkandet kan man läsa: "Den 1 januari 1983 utlöper i regel gällande avtalsperiod. Genom att rätten till ersättning från försäkringen inskränks lika för alla, oavsett om den försäkrade själv eller arbetsgivaren uppbär ersättningen, blir utgångsläget inför nästa års avtalsrörelse i princip lika för alla arbetstagargrupper. Hur parterna därefter disponerar tillgängligt löneutrymme är en fråga som får överlämnas till dem själva."

Så är tydligen all rättfärdighet uppfylld, och regeringen anser sig inte med detta kränka den hävdvunna avtalsrätten.

Men, herr talman, man kan ju inte kräva betalt en gång till för en räkning som redan är betald. Det är bara skojare och bedragare som använder sådana tricks.

Jag skall inte närmare orda om detta. Vpk har i sin motion slagit fast att denna regeringens inblandning i avtalsrörelsen är oacceptabel. I övrigt hänvisar jag till det uttalande som de berörda fackliga organisationerna gjort och som inte torde vara obekant för utskottet eller för socialministern.

Jag vill bara konstatera att det inte blir någon enkel avtalsrörelse om utskottets uttalande går igenom.

Men innan jag slutar mitt inlägg vad gäller karensdagarna kan jag inte underlåta att delge egna erfarenheter från förvärvslivet om hur införandet av karensdagar kommer att slå. Andra vpk-kamrater kommer att ta upp andra sidor av karensdagarnas effekter.

Genom att ha varit aktivt deltagande i arbetet med och ansvarig för den dagliga mathållningen för 2 000 skolelever, och med drygt 25 år som facklig förtroendeman för samma yrkesgrupp, tror jag mig ha vissa erfarenheter av vad införandet av karensdagar kommer att innebära för denna yrkeskategori.

Jag representerar skolmåltidspersonalen, men de synpunkter jag har gäller också övriga anställda i storkök – såväl restauranger som inom hela vårdsektorn och inom det militära. De som arbetar i storkök har en större sjuk- och olycksfallsrisk än många andra yrkesgrupper. Olycksfallsfrekvensen är hög. Halkskador, skär- och brännskador är dagliga företeelser. Även vid mindre sådana skador krävs en kortare sjukfrånvaro, då det annars finns risk för allvarliga framtida men.

Detsamma gäller för alla yrkesgrupper inom livsmedelshanteringen. Exempelvis kan det för en styckare på ett slakteri vara direkt livshotande att gå till arbetet även med ett litet skärsår – på grund av infektionsrisken.

En annan orsak till att dessa yrkesgrupper drabbas hårdare än andra av karensdagar är smittorisken. Det gäller också samtliga som har med livsmedelshanteringen att göra, men även de anställda inom hela vård- och omsorgssektorn. För dessa är även en enkel förkylning tillräcklig orsak för sjukskrivning och för att de stannar hemma från arbetet. Och det har faktiskt hänt under min verksamhet att jag har tvingats skicka hem personal som kommit snuvig till jobbet. Det var att ta en alltför stor risk att låta dem vara

kvar, om man inte hade ett jobb att placera dem på där de inte utgjorde en smittorisk. Livsmedelshantering och masstillverkning av mat är känsligt. Det är väl inte bara för formens skull som vi har en så sträng livsmedelslag som vi har – en matförgiftning kan vara en allvarlig sak. Hur allvarlig den kan vara fick Stockholms skolförvaltning en påminnelse om när Tensta centralkök drabbades. Alla skolor i Tensta och Rinkeby som fick mat från centralköket berördes. Tiotusentals elever, lärare och övrig skolpersonal blev sjuka och köket måste stängas under en period. Den påminnelsen gav en kostsam erfarenhet och mycket mänskligt lidande med i vissa fall årslånga sjukskrivningar, och det berodde på att man skulle spara på personalen!

Jag är allvarligt oroad över vad införandet av karensdagar kommer att innebära för dessa yrkesgrupper. Med de låga löner som gäller inom livsmedelsindustrin och för ekonomi- och vårdpersonal, där för övrigt en stor andel arbetar deltid eller är säsonganställda, kommer de anställda inte att ha råd att stanna hemma, med tanke på de löneavdrag och därmed minskade inkomster som karensdagarna betyder. De deltidsarbetande har f. ö. redan nu en sämre sjukersättning än andra. De har inte 90 % utan en kompensationsnivå som sällan överstiger 50 %, genom att sjukpenningen beräknas på årsinkomsten delat med 365, som är antalet dagar per kalenderår. Deltidsarbetande drabbas alltså dubbelt genom sänkningen av kompensationsnivån. Kommunals medlemmar noterar som positivt det starka uttalande som gjorts av förbundsordföranden, som sagt att Kommunals medlemmar skall behålla sina sjukförmåner.

Så långt karensdagarna. Men regeringen har inte nöjt sig med att enbart göra den försämringen att införa karensdagar i sjukförsäkringen. I samma proposition föreslår regeringen ett höjt sjukpenningavdrag för dem som måste vårdas på sjukhus. Sjukpenningavdraget höjs från 35 till 40 kr. per vård dag. Regeringens motivering är den allmänna kostnadsutvecklingen och nödvändigheten av att åstadkomma besparingar inom sjukförsäkringen.

En höjning med 5 kr. per vård dag kan tyckas inte innebära någon ekonomisk katastrof för de sjuka. Men detta är ju inte den första eller den enda höjda avgift som drabbat de människor som behöver sjuk- och läkarvård. Även i det här fallet, vid behov av sjukvård liksom vid läkarvård, har kostnaden sedan 1976 fördubblats. Alla höjda avgifter slår hårt och orättvist, då inga förbättringar samtidigt skett på inkomstsidan. Där har borgerliga talesmän och -kvinnor, när vpk talat mot försämringar av bl. a. pensionärernas levnadsvillkor, ständigt som jämförelse framhållit löntagarnas sänkta reallöner. Men kostnaden för karensdagarna drabbar ju främst dem som står i produktionen – löntagarna. Är då införandet av karensdagar ett konsekvent politiskt handlande?

Vi inom vänsterpartiet kommunisterna för en konsekvent politik då vi går emot de försämringar som fördelningsmässigt drabbar de ekonomiskt och socialt svaga grupperna i samhället. Det gäller försämringen av både sjukförsäkringen och tandvårdsförsäkringen som finns i samma proposition.

Tandvårdsförsäkringen infördes så sent som 1974, eller två år innan de

borgerliga partierna tog över regeringsmakten. När den infördes ökade möjligheten för många människor att förbättra sin tandstatus, vilket är en viktig del i det allmänna hälsotillståndet. Tandvårdskostnaderna blev då överkomliga. Men redan 1978 gjorde den borgerliga regeringen sitt första angrepp på försäkringen genom höjda egenavgifter. Sedan dess har upprepade försämringar genomförts i besparingssyfte.

Det s. k. högkostnadsskydd som regeringen talar om och använder i olika sammanhang kan i det här fallet få negativa konsekvenser för tandvården. Man går kanske inte kontinuerligt till tandläkaren, utan försöker vänta tills kostnaden överstiger de 2 500 kr. som är gränsen för högkostnadsskyddet. Och då blir det en dyrbar besparing.

Regeringen säger att man vill skära bort eller spara 2,1 miljarder kronor – det var Karin Söders uppgift. 2 miljarder kronor är inte särskilt mycket pengar i den totala statsbudgeten. Men det är desto mer och känns desto hårdare för dem som skall betala. Karin Söder talar mycket om ekonomi, men ingen annan har tagit upp detta. Om det bara är pengar som regeringen är ute efter, vilket man nu säger, då borde man vara beredd att diskutera andra lösningar. Vänsterpartiet kommunisterna har här andra lösningar eller alternativ, som jag vill framföra i detta sammanhang.

1. Slopa t. ex. de generösa subventionerna och skattelättnaderna för aktiespararna. Avskaffa skattefondssparandet, upphäv skattelättnaderna för aktievinsterna. Det ger de pengar som behövs för att täcka det här beloppet.

2. Angrip skattefusket och skatteflykten. Det ligger i dag nära 10 miljarder kronor ute i obetalda skatteskulder till staten. Det behövs bara att regeringen tar in en femtedel av den summan, så ger det samma pengar som föreliggande sparförslag.

3. Eller ännu enklare: Slopa planerna på ett nytt stridsflygplan JAS. Då sparas åt landet många miljarder kronor, samtidigt som nedrustningssträvandena främjas.

Vi behöver bara avstå från 5 av de 140 JAS-planen för att det skall ge lika mycket pengar som regeringen uppskattar att införandet av karensdagar ger i besparingar. 5 plan av 140 skulle räcka. Det ger ett litet begrepp om vilka kostnader som hela JAS-projektet rör sig om. Jag vill fråga: Vilka sparobjekt skall ekonomisera de övriga 135 JAS-planen?

Karin Söder sade i sitt första inlägg att den offentliga sektorn skall fungera i fortsättningen när det gäller den vård och omsorg som den ansvarar för. Men hon tyckte det var tråkigt att så mycket måste betalas med lånade medel. Ändå tar man nu ifrån kommunerna ytterligare ca 500 milj. kr. med det förslag som i dag föreligger. Däremot har vi aldrig hört att utlandsskulden beror på vårt dyra försvar eller på att regeringen lånar till exempelvis JAS-projektet. Det är bara den offentliga sektorn som är boven. 18 miljarder, sade Karin Söder, har man hittills sparat in på landets utgifter. Det är ungefär hälften av vad JAS-projektet kostar. Vem som skall betala det framgår inte minst av dagens angrepp på sjukförsäkringen och därmed på de sjuka människorna.

Jag har här nämnt de olika alternativ som regeringen kan ta till vara i stället för att angripa den sociala tryggheten. Får jag fråga socialministern varför ni inte i stället har valt bland dessa alternativ. Varför ta just sjukförsäkringen, när regeringen samtidigt deklarerar att det inte finns något utrymme för löneförhöjningar till de ökade utgifter som de borgerliga regeringarna har svarat för och som fördelningsmässigt har drabbat dem som redan har en begränsad ekonomi?

Vpk kommer i dag att rösta nej till karensdagar och övriga försämringar av sjuk- och tandvårdsförsäkringen. Och efter höstens val tänker vi omgående arbeta för att både dagens, tidigare och kommande dåliga beslut rivs upp.

Vpk röstar med de socialdemokratiska reservationerna som innebär bifall till samtliga yrkanden i vpk-motionen 2390.

I detta anförande instämde Carl-Henrik Hermansson, Lars Werner, Tommy Franzén, Tore Claeson, Inga Lantz, Oswald Söderqvist, Nils Berndtson, Jörn Svensson, Alexander Chrisopoulos, Marie-Ann Johansson, Raul Blücher, Per Israelsson, Hans Petersson i Hallstahammar, Lars-Ove Hagberg, Bertil Måbrink, John Andersson och Eivor Marklund (alla vpk).

Anf. 22 ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! I betänkandet med anledning av förslaget om ändringar i sjukförsäkringen har utskottet också behandlat några moderata motioner som berör privatvård. De har föranlett reservationerna nr 11, 12 och 13 i betänkandet.

I motion 1285 av Ingegerd Troedsson m. fl. påpekas att när det gäller öppen vård – läkarvård, tandvård och sjukgymnastisk behandling – har vi den ordningen att patienterna betalar lika mycket själva antingen de går till den offentliga vården eller till en privat vårdgivare.

För den slutna vården är förhållandet däremot annorlunda. Den vårdpeng som betalas ut från försäkringen till privata sjukhem – 45 kr. per dygn – är bara en liten del av den verkliga kostnaden, som vid de hem som bedrivs av landstingen uppgår till mer än 500 kr. per dygn. Nu är kostnaderna lägre vid de privata vårdhemmen men skillnaden blir ändå stor mellan försäkringersättning och kostnader. Mycket få patienter har råd att själva betala mellanskillnaden, och de enskilda sjukhem som finns blir då helt beroende av om de kan få bidrag från landstingen.

Nu menar de moderata motionärerna att det är angeläget att patienter som behöver långvarig vård på sjukhus får välja mellan att vistas på landstingets sjukhem och enskilda sjukhem. Det skulle kunna ske genom att en större del av kostnaden också för den slutna sjukvården betalades via sjukförsäkringen i stället för som nu via landstingsskatten. Man kan uttrycka det så att vårdpengen skall följa patienten.

Vad skulle man då vinna på det? Jo, patienterna skulle få större valfrihet. Även de som ekonomiskt inte har det så gott ställt skulle i större utsträckning

kunna ligga på privata vårdhem. Förhoppningsvis skulle det tillkomma fler privata vårdhem och därmed skapas en större mångfald i utbudet. Nya vårdformer skulle lättare kunna prövas, och landstingen kunde avlastas en del till förmån för den kvalificerade akutsjukvård som måste ske i landstingens regi. Den stora ökning av antalet äldre vårdbehövande som beräknas ske under de närmaste åren är ytterligare ett skäl för förslaget.

Det är alltså många fördelar med förslaget. Patienterna får större valfrihet och då särskilt de mindre bemedlade. Det kan bli fler privata vårdhem och landstingsvården avlastas. På det sättet kan vi bättre möta vårdbehovet, och nya vårdformer kan lättare prövas.

Motionärerna vill få till stånd en utredning om detta, och de anser att en större del av kostnaderna för vård på sjukhem och sjukhus skall betalas via försäkringen och inte via landstingsskatten.

Vi moderata ledamöter i utskottet anser att förslaget är bra, och vi har tillstyrkt det i reservation 11. Det är viktigt, menar vi, att öka valfriheten för människor, inte minst när det dessutom blir bättre både för patienter och landsting. Jag yrkar bifall till reservation 11.

I reservation 12 har vi moderater i utskottet ställt oss bakom yrkandet i en moderat partimotion om att etableringsbegränsningarna för privattandläkare skall upphöra att gälla i och med utgången av år 1982. Etableringsbegränsningarna, som kom till för många år sedan under protester från moderat sida, motiverades med att man skulle styra resurserna dit där de behövdes. Men som så ofta när man går in och reglerar i marknadsekonomi har även denna reglering blivit ett misslyckande. Det går säkert att hitta något enstaka exempel där det kan påvisas att regleringen varit till nytta. Men i stort sett kan man säga att syftet, nämligen att åstadkomma regional balans, snarare har motverkats genom etableringsbegränsningarna.

Den ovisshet om framtiden som under flera år rått inom privattandvården måste snarast undanröjas. I väntan på tandvårdsutredningens förslag har etableringsbegränsningarna förlängts att gälla t. o. m. utgången av detta år.

Nu föreligger tandvårdsutredningens förslag, men det har meddelats att någon regeringsproposition i ärendet inte är att vänta förrän till hösten. Vi moderater anser att den ovisshet inför framtiden som under flera år har rått inom privattandvården snarast måste undanröjas.

Även om regeringens förslag, som kan väntas i höst, förhoppningsvis leder till ett upphävande av etableringsbegränsningarna, i varje fall om vi får en fortsatt borgerlig regering, anser vi moderater att det är viktigt att riksdagen tar ställning redan nu. Det är inte tillfredsställande om beslutet kommer bara några veckor innan det skall träda i kraft. Det är inte bra vare sig för handläggande myndigheter eller för tandläkarna.

Riksdagen bör därför redan nu göra det tillkännagivande som begärs i reservationen, nämligen att etableringsbegränsningarna för privattandläkare skall upphöra att gälla i och med utgången av år 1982. Jag yrkar bifall till reservation 12.

I den moderata partimotionen 2072 begärs åtgärder för att underlätta

etablering av privatläkare, företrädesvis i områden med otillfredsställande läkarvårdsresurser. Olika vägar måste sökas för att avlasta den offentliga sjukvården, eftersom det samhällsekonomiska läget kommer att medföra i stort sett oförändrade resurser samtidigt som sjukvårdsbehovet ökar. Privat meddelad vård har erfarenhetsmässigt visat sig vara av hög kvalitet och sker dessutom till kostnader som ofta är lägre än kostnaderna för offentlig vård.

Vi moderata utskottsledamöter finner det angeläget att förslag till åtgärder för att underlätta etablering av privatläkare snarast framläggs för riksdagen, och vi vill att detta ges regeringen till känna. Jag yrkar bifall till reservation 13.

Sammanfattningsvis vill jag säga att de förslag som jag här har talat för är självklara delar av den politik som vi från moderata samlingspartiet driver, nämligen större valfrihet för människorna och mindre av regleringar.

Anf. 23 MAJ PEHRSSON (c):

Herr talman! Det betänkande som vi nu behandlar gäller ändringar i sjukförsäkringen. Jag vill börja med att yrka bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i samtliga moment utom momenten 3 och 12, där jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 9 av center- och folkpartiledamöter.

Propositionen innehåller ett besparingsförslag. Att vi måste spara för att förbättra landets ekonomi är alla eniga om. Men när det gäller metoderna skiljer sig uppfattningarna. Helt klart är att vi inte kan leva över våra tillgångar. Vi kan inte låta kommande generationer betala vad vi konsumerar i dag. Det gäller att bära bördorna solidariskt, att fördela rättvist och att spara för att öka grundtryggheten för pensionärer, barnfamiljer och handikappade.

Socialdemokraterna säger nej till karensdagar. Det är märkligt att socialdemokraterna inte anger var vi skall spara och var vi skall ta pengarna. Varför talar de inte om att de vill höja momsen, ett förslag som borde ha framförts samtidigt med ett nej till karensdagarna. Momsen innebär att kostnaderna läggs även på inkomstsvaga grupper. De drabbas hårdast, medan höginkomsttagarna skyddas. Socialdemokraterna vill införa högre arbetsgivaravgifter och höja skatterna. När man säger nej till ett besparingsförslag, är det viktigt att anvisa var pengarna skall tas. Detta har dock inte kommit fram.

Socialdemokraterna har här förklarat att de inte vill att sjuka och pensionärer skall betala sparandet. Socialdemokraterna vill att de friska skall betala för de sjuka. De som arbetar skall betala för pensionärerna. Men hur slår då den moms som socialdemokraterna har föreslagit – hårdast mot dessa grupper, enligt min uppfattning.

Många är kritiska mot förslaget om karensdagar. Jag vill då påpeka att det till en del beror på att det inte har informerats om vad hela förslaget innebär. Ett högriskskydd införs. Man behöver inte ha mer än tio karensdagar på en tolv månadersperiod. 20-dagarsregeln behålls. Fridagsregeln tas bort. Varför nämner man inte detta, när man säger nej till karensdagar? Man kan fråga

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

om det är politiska skäl som ligger bakom, när socialdemokraterna säger nej till karensdagar utan att ta med dessa saker när man går ut och talar om propositionens förslag.

Så några ord om reservationerna. Socialdemokraterna har av olika skäl reserverat sig mot beslutet om karensdagar i sjukförsäkringen. De säger att det blir för många karensdagar, att förslaget strider mot ILO-konventionen och har långtgående negativa konsekvenser för kommuner och landsting samt att det inte ger de avsedda besparingseffekterna. Utskottet anser emellertid att 20-dagarsregeln, högriskskyddet och borttagandet av bidragsregeln medverkar till att lindra effekterna för hälsosvaga grupper.

När det gäller ILO-konventionen har utskottet sagt att en översyn av arbetsskadeförsäkringen snart skall komma till stånd. Utskottet förutsätter att det därvid skall komma fram en lösning som tillgodoser de krav som ställs i ILO-konventionen nr 121.

Man spar inget genom förslaget, säger socialdemokraterna. Men hur kan det stämma överens med deras uttalanden om att förslaget drabbar så hårt? Vissa grupper skulle, enligt papper som vi har erhållit, få kostnader på exempelvis 4 000 kr. Omläggningen kan inte drabba den enskilde hårt utan att samtidigt ha någon spareffekt. Socialdemokraternas resonemang kan inte stämma. Som jag tidigare sade tycker jag att socialdemokraterna när de framhåller att de skall riva upp den här frågan efter valet, samtidigt också skall säga att de kommer att föreslå en momshöjning. Då kan väljarna ta ställning till vilket förslag som de vill ha genomfört.

Beträffande kompensationsnivån inom sjukförsäkringen yrkar jag bifall till reservation 2, innebärande bifall till propositionens förslag, och avslag på reservation 3, avgiven av de moderata ledamöterna, som vill ha en lägre ersättning. De föreslår en 80-procentig compensation för alla, jämfört med propositionens förslag om högst 87 % och om 60 % för höginkomsttagarna. Vi menar att moderatförslaget hårdast drabbar långtidssjuka och att det slår för hårt på låginkomsttagarna.

En reservation är rubricerad "Uttalande om likvärdig effekt för alla grupper på arbetsmarknaden". Den 1 januari 1983 utlöper gällande avtalsperiod. Utgångsläget är då i princip lika för alla, och hur parterna disponerar tillgängligt löneutrymme beslutar de själva om. Vi säger från utskottsmajoriteten att vi inte kan finna att ett uttalande i enlighet med propositionen skulle kränka den fria avtalsrätten. Jag yrkar avslag på den socialdemokratiska reservationen.

Det framhålls i reservationen att avtalen försvåras av förslaget om ett uttalande. Ja, när man har en viss pott att fördela är det självfallet svårare att ställas inför valet om man skall betala en högre lön, eller skall fördela potten på annat sätt, än att inte behöva göra detta val. Arbetsmarknadens parter har ett stort ansvar, och jag tror att de också tar det ansvaret, både inför medlemmarna och ett samhällsansvar inför arbetsmarknaden och hela landet.

I en annan reservation, som gäller sjömännens sjukförmåner, har socialdemokraterna reserverat sig mot den moderata motionen 2389. Frågan

har av socialförsäkringsutskottet överlämnats till trafikutskottet för yttrande, och trafikutskottet har uttalat att frågan är komplicerad och att man förutsätter att regeringen tar initiativ i denna fråga. Socialförsäkringsutskottet delar trafikutskottets uppfattning och tycker att det bör ankomma på regeringen att aktualisera den i motionen upptagna frågan. Detta har socialförsäkringsutskottet föreslagit att riksdagen skall ge regeringen till känna.

Beträffande sjukpenningavdraget vid sjukhusvård föreslås i propositionen en höjning av avdraget från 35 till 40 kr. Utskottsmajoriteten tillstyrker propositionens förslag. Den nuvarande maximeringen av avdraget föreslås kvarstå, och det innebär att avdraget slår igenom först vid en sjukpenning om 120 kr.

När det gäller tandvårdstaxan, ersättning för tandvård, så har socialdemokraterna och vpk i motioner yrkat avslag på det förslaget i propositionen. Utskottet finner att det är fråga om en måttlig höjning och förordar bifall till propositionen.

Beträffande medelsanvisningen till sjukförsäkringen har socialförsäkringsutskottet i ett tidigare betänkande, nr 1981/82:12, tillstyrkt regeringens förslag om överförande av fonderna från försäkringskassorna till statsbudgeten. Utskottet tillstyrker propositionens förslag om medelsanvisningen.

I fråga om sjukförsäkringsavgiften och folkpensionsavgiften yrkar jag bifall till reservation 9 och till propositionens förslag samt avslag på reservation 10. Det är visserligen viktigt att spara, men det får inte sparas på ett sådant sätt att de svaga kommer i kläm.

I reservationerna 11, 12 och 13 biträder moderaterna i utskottet några moderata motioner. Till en del är de i motionerna aktualiserade frågorna föremål för översyn. Utskottet har skrivit att man bör avvakta översynen, innan ställning tas och föreslås avslag på motionerna.

Låt mig till sist säga att jag tycker att det är bra att, som vpk gör, säga: Det här sparförslaget yrkar vi avslag på, men vi har ett annat förslag när det gäller att spara. – Dithän har inte socialdemokraterna kommit ännu, och det beklagar jag.

I detta anförande instämde Annika Öhrström och Stina Andersson (båda c).

Anf. 24 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! När man hör Maj Pehrsson skulle man kunna tro att hon över huvud taget inte har lyssnat på debatten. Vi har ju förklarat vad högriskskyddet egentligen innebär, och vi har pekat på vad ett borttagande av fridagsregeln skulle innebära.

Högriskskyddet innebär, säger Maj Pehrsson, att man icke behöver vidkännas mer än tio karensdagar under en tolv månadersperiod. Men det är inte sant, eftersom insjuknandedagen inte räknas. Är man sjuk två dagar varje gång, innebär det att man måste vara sjuk tio gånger innan man kommit upp till tio högriskskydds dagar, tio karensdagar. Då har man förlorat

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

arbetsinkomst för 20 dagar. Nästa gång man blir sjuk två dagar, får man ingenting insjuknandedagen. Således har man kommit upp i 21 dagar i förlorad arbetsinkomst och får ingen ersättning för den aktuella dagen. Det är alltså inom ramen för en tolv månadersperiod.

F. n. är det så – jag sade det tidigare, men det hörde Maj Pehrsson tydligen inte – att om man insjuknar en måndag, har man ersättning för tisdagen. Men om man är sjuk över veckoslutet, får man ingenting för lördag och söndag, dagar som man normalt är ledig. Nu tas fridagsregeln bort. Vad händer i stället? Jag understryker vad jag tidigare sagt, för jag vet att jag har rätt när det gäller insjuknandedagen.

Låt oss säga att en byggnadsarbetare skadar sig ungefär vid den här tiden på en måndag, dvs. ca kl. 13.00. Han kommer till sjukhus och har bevisligen insjuknat samma dag, men den dagen räknas ändå inte som insjuknandedag. Han insjuknar alltså först nästa dag. Sedan har han två karensdagar. Vad har han då vunnit på att man tagit bort fridagsregeln?

Jag tycker att det är mycket allvarligt att man presenterar propositionen på det sätt som Maj Pehrsson gör, för det är undanhållande av fakta. Propositionen är dålig, men låt människorna själva bedöma det. För att de skall kunna göra det, måste de veta vad det är för försämringar som ni är beredda att införa. Fakta har människor rätt att få reda på.

Herr talman! Jag sade i ett tidigare inlägg att vi skall ta den ekonomiska debatten längre fram. Vi har tacksägelse för våra förslag, och det kommer inte att införas några karensdagar i systemet. Det har vi klarat ut tidigare. Det behöver jag inte upprepa en gång till.

Herr talman! Jag vidhåller det yrkande om bifall till de socialdemokratiska reservationerna som jag tidigare har framfört.

Anf. 25 KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! Maj Pehrsson säger att vi inte kan leva över våra tillgångar. Men vilka är det som lever över sina tillgångar? Inte är det de sjuka, som nu drabbas av regeringens förslag. Det är i stället de som kan låna pengar till olika spekulationsobjekt.

Maj Pehrsson tar upp slopandet av fridagsregeln som något mycket positivt. Det har man också gjort förut i flera sammanhang. Men det kan användas på precis samma sätt som man säger att människor nu gör med sjukförsäkringen. Om jag är sjuk onsdag–torsdag går jag naturligtvis inte till jobbet på fredag, om jag vet att jag får ersättning för lördag–söndag. Konsekvenserna kan alltså bli att man utnyttjar slopandet av fridagsregeln på det sättet. Och då blir det dåligt med besparingar, eller hur, Karin Söder?

Maj Pehrsson sade också att utgångsläget är lika för alla, men det är inte heller sant. SPRI har aviserat en rapport med rubriken "Hur mår du Sverige?". I den visas tydligt att människor med lägre inkomst liksom personer med fysiskt eller psykiskt ansträngande arbete har sämre hälsa. Att rökare är sjuka mer än andra är en annan historia – det är ju självförvål-lat.

Under en tremånadersperiod har, enligt rapporten, nästan varannan

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

vuxen haft kontakt med läkare. Det tyder på att dessa karensdagar får en mycket stor betydelse. I rapporten, som hänvisar till en färsk undersökning, sägs också att hälsotillståndet har blivit bättre efter det att sjukronorsreformen infördes. Det är en svunnen tid – den infördes 1970. Nu har de borgerliga regeringarna sett till att reformen inte finns kvar och att det är åtskilligt dyrare att gå till läkare.

Sjukronorsreformen medförde alltså att också de som hade sämre ekonomi kunde gå till läkare. Det har inneburit ett bättre hälsotillstånd i landet. Det kan kanske vara detta som påverkar minskningen i antalet sjukdagar. Det finns en risk för att vi nu kommer tillbaka till samma antal som förut, om människor med små inkomster hindras att söka läkare när de har behov av det.

Anf. 26 MAJ PEHRSSON (c) replik:

Herr talman! Det är bra att Doris Håvik nu har börjat informera om fridagsregeln, 20-dagarsregeln och högriskskyddet. Det hade varit värdefullt om sådan information hade kommit tidigare.

Socialdemokraterna säger att de skall hålla sina fyra löften, som gäller arbetslöshetsförsäkringen, barnomsorgen, pensionärerna och karensdagarna. Jag hävdar fortfarande: Tala då också om hur allt detta skall betalas! Det tror jag att väljarna frågar efter.

Till Karin Nordlander vill jag säga att jag tycker att det i debatten här har gjorts klart att det är viktigt att spara i dag för att skapa en grundtrygghet för framtiden.

Anf. 27 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Maj Pehrsson tycker att det är bra att jag nu talar om hur högriskskyddet fungerar och hur fridagsregeln slår. Det är bara det, Maj Pehrsson, att jag känner att jag besvärar de övriga i kammaren, som hörde på när jag förklarade detta tidigare under debatten. Men jag är glad att även Maj Pehrsson nu kan inlemmas i den skara som vet vad det hela handlar om, även om det är litet sent.

Detta förslag får inte de positiva effekter som Maj Pehrsson tidigare tydligen trodde att det skulle ha. Att människorna, inte minst de handikappade, har upptäckt det borde Maj Pehrsson inte vara okunnig om, efter alla de uppvaktningar vi haft i utskottet från just de utsatta grupperna, de grupper som kommer att drabbas mycket hårt.

Maj Pehrsson talar om ekonomin, och jag har sagt till henne att ni har ställt till med en besvärlig ekonomisk situation i vårt land. Jag skulle därför vilja rekommendera er att ägna krafterna och bekymren åt den frågan. Vi skall nog ta vårt ansvar, och vi är beredda att göra det.

Jag har tidigare sagt – Maj Pehrsson hörde väl inte heller det – att er väg är kantad av svikna löften sedan 1976. Och det är tydligen högsta moral att svika löften, medan det är omoraliskt att gå ut och klart och kategoriskt säga: Dessa fyra punkter kommer vi att hålla fast vid, de är våra vallöften. Det är tydligen omoraliskt. Men vi ser det så att vi har förtroende för väljarna, och

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

väljarna skall veta vad det är vi lägger på bordet framför dem.

Maj Pehrsson! En risig proposition har inte blivit ett dugg bättre och inte mera begriplig efter att vi har hört Maj Pehrsson.

Anf. 28 KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! Maj Pehrsson säger att det är viktigt att spara i dag för att vi skall få det bättre sedan. Men var skall vi spara? Det är det som är frågan, och där är vi oense. Jag har gett flera alternativ till besparingar, och det enklaste sättet att spara är att slopa JAS-projektet, som redan har kostat stora pengar och kommer att göra det i fortsättningen.

Anf. 29 MAJ PEHRSSON (c) replik:

Herr talman! Karin Nordlander har gett exempel på hur vi kan spara, och det är ett ärligt besked, även om vi inte tycker att det är ett bra sätt att spara på.

Doris Håvik säger att hon har informerat denna kammare vid flera tillfällen i dag. Ja, jag har suttit här i kammaren hela tiden sedan kl. 9, och jag har hört vad Doris Håvik har sagt. Men det är viktigt att hon informerar om de här sakerna också utanför denna kammare.

Doris Håvik säger: Vi står för dessa fyra punkter – som jag nämnde tidigare – i våra vallöften, och dem kommer vi att hålla. Men tala också om hur ni tänker betala detta! Det tycker jag är viktigt.

Andre vice talmannen anmälde att Doris Håvik och Karin Nordlander anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 30 OLOF PALME (s):

Herr talman! Det är ett trist ämne som vi diskuterar i dagens debatt: församringar för sjuka människor, för de utsatta grupperna, församringar som är genomdrivna av en alltmer konservativ borgerlig regering.

Det är trist, för detta hade varit otänkbart på det gamla bondeförbundets tid. Jag var med under koalitionsåren, och på den tiden slog bondeförbundet vakt om den sociala tryggheten för mindre inkomsttagare. Man slog vakt om samarbetet mellan arbetare och bönder, som har betytt mycket för det här landet. Nu genomdriver man – eller försöker i varje fall genomdriva – en klasslagstiftning, direkt riktad mot arbetarna.

En centerpartist som heter Colling skrev i en tidning:

”De av våra medlemmar som är enbart bönder är knappast korttidssjuk-skrivna, eller de klarar sig ändå. I denna fråga borde alltså inte enbart våra bönder få bestämma partiets politik, om vi vill ha arbetarna kvar i partiet.”

Men nu lät man bönderna helt bestämma. Det är en annan typ av bönder än förr i världen, då man tänkte på hänsyn till och samarbete med andra grupper, såsom arbetarna.

Det är trist också därför att detta hade varit otänkbart på den tid då

folkpartiet tyckte att den sociala liberalismen var viktig, den sociala omsorg som S. A. Hedin lade grunden till.

Har ni märkt att numera talar folkpartisterna aldrig om socialliberalism? Nu är det "marknad" för hela slanten, och det sociala är långt borta.

Man kan säga att vad som utkrävs av er i dag från moderaternas sida, det är ett skålpund kött. Ni fick ju skriva under en förbindelse för att få sitta kvar i regeringsställning, för att få klamra er fast där. Ni fick lova att ni skulle spara 12 miljarder, annars hade ni inte fått bilda regering. Det är den utfästelsen ni nu försöker uppfylla.

Det är trist också därför att detta visar hur ni har blivit helt beroende av moderata samlingspartiet.

Det har på ett sätt också varit trist att lyssna till debatten. Sven Aspling, som i 14 år varit Sveriges socialminister och som i Gustav Möllers och Gunnar Strängs efterföljd byggde upp den moderna sjukförsäkringen, som har fungerat väl, får nu se det verket rivas sönder. Man kunde uppleva kontrasten – om jag får säga så – mellan hans kunnighet och lidelse för de människor som behöver samhällets stöd och det okunniga prat från regeringsbänken som vi sedan undfågnades med. Också det är ett belägg för regeringsmaktens förfall i Sverige.

Sven Aspling satte in debatten i ett historiskt perspektiv, med utgångspunkt i den svenska sjukförsäkringens framväxt. Mitt perspektiv, herr talman, blir kortare. Det börjar 1976. Vi kan i dag utan ett spår av glädje konstatera att det vi varnade för i valrörelsen 1976 bit för bit har besannats.

Så här sade jag i en debatt med Thorbjörn Fälldin inför valet 1976:

"Vi klarade 242 000 nya jobb på tre år. Men ännu snabbare kan man missa 242 000 nya jobb, om man förfaller till en ansvarslös ekonomisk politik.

Vi klarade omfattande reformer. Men lika snabbt kan man tvingas att riva upp en mängd reformer." – Lyssna nu, Thorbjörn Fälldin, för ni glömde att lyssna 1976! – "Se er om i världen. Det finns länder där man tvingas att acceptera massarbetslöshet, där man tvingas skära ner levnadsstandarden, där man tvingas riva upp reformerna när krisprogrammen avlöser varandra och i deras spår följer de sociala motsättningarna och den sociala oron. Det är för övrigt i länder där man har provat med borgerlig växling vid makten. Och där ställer de till det.

Detta vill vi inte ha i vårt land. Därför säger vi nej till era löften utan täckning. Därför säger vi nej när ni vill gå ut och låna till skattesänkningar, när ni vill låna i främmande land till era överbud för att stimulera privatkonsumtion när vi under högkonjunkturen måste samla i ladorna, betala våra skulder och lägga grunden till vår styrka för att möta nästa gång kapitalisterna i världen ställer till med kris.

Låt icke denna splittrade skara experimentera med tryggheten. Låt icke de borgerliga undergräva vår starka ekonomi och därmed äventyra jobben."

De borgerliga partierna fick emellertid chansen. De lyckades på kort tid undergräva den starka ekonomin och förstöra de sunda statsfinanserna. Utgifterna ökade i snabbare takt än någonsin förr, trots att man svek många

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

löften. Vi minns ju hur de satt i TV, Thorbjörn Fälldin och Karin Söder, med stora skyltar där de lovade 10 000 kr. i vårdnadsbidrag till varje barn. Det har vi inte sett rök av.

Ändå ökade utgifterna i snabbare takt än någonsin, och statsinkomsterna stod still, minskade i fasta priser. Då blir det stora underskott.

Statsutgifterna rakade i höjden som en följd av inflationen. Samtidigt var det dålig tillväxt i ekonomin och därmed ogynnsam utveckling av skatteunderlaget. Då blir det naturligtvis stora underskott i statsbudgeten.

Till slut utvecklas detta till en ond cirkel. Därtill bidrar kostnaderna för räntor på statsskulden, ju större underskott, ju större lån och ju större räntor. Budgetunderskottet har under de borgerliga regeringarnas tid tjugodubblats – från 3.7 miljarder kronor, den kanske starkast balanserade budgeten i Europa, till ca 75 000 milj. kr., det värsta budgetunderskottet i Europa. Räntan på statsskulden är nu större än hela anslaget till folkpensionerna. Vi socialdemokrater varnade enträget för denna ökning av budgetunderskottet, lade fram förslag till förbättring år efter år. Längre beskylldes vi av denna anledning för vidskeplighet, för att vi inte begrep moderna teorier för ekonomisk politik.

Men vi visste att sunda statsfinanser är en förutsättning för den sociala tryggheten, eller, som Gunnar Sträng sade i slutdebatten i TV två dagar före valet 1976: "Genvägen att låna pengar för att sänka skatten som den borgerliga oppositionen rekommenderar, har vi aldrig fallit för. Varför? Pengar i statskassan ger oss möjligheter att hålla våra löften till folkpensionärerna om bättre pensioner. Vi kan inte ge dem pensioner om vi inte har pengar. Sviker statskassans tillgångar, så är det inte mycket värt att ge löften till pensionärerna. Pengar i statskassan ger oss möjligheter att fortsätta med den demokratiska undervisning som ger alla ungdomar, oavsett föräldrarnas förmögenhet en chans att bryta sin egen bana här i livet. Pengar i statskassan är grundvalen för att ge människor arbete. Starka statsfinanser ger oss chansen att ge de fattiga kommunerna ett handtag. Starka statsfinanser ger oss möjligheten att föra vår självständiga neutralitetspolitik kompletterad med ett försvar av erforderlig styrka. Pengar i statskassan garanterar välfärdspolitiken. Jag tror alla förstår att den fattiga individen lever i otrygghet och blir sedd över axeln. Samma förhållande gäller för en nation. I en värld där åtskilliga länder har sett sin ekonomi raserad och förstörd har vår nation kunnat glädja sig åt en stark ekonomi. Vi är respekterade i omvärlden. Starka statsfinanser i dagens konjunkturläge garanterar stabilitet i nationen. Regeringen" – den socialdemokratiska – "har avvisat oppositionens politik om löften, överbud, skattesänkningar utan ekonomisk täckning. Regeringen vägrar att äventyra den starka ställning vi har i dag. Oppositionens" – den borgerliga oppositionens – "ekonomiska politik och synen på finanspolitiken från det hållet har ett inslag utav – efter oss syndafloden."

Men så kom då dess värre syndafloden. Statsfinanserna raserades snabbt av den borgerliga regeringen. Långhänken om energipolitiken kostade oss mångdubbelt den besparing som vi diskuterar i dag. Akutmottagningen var öppen. Där satt Nils Åsling leende, och miljarderna bladades ut till den som

ville ställa upp i kön. Och så växte underskottet.

Man insåg så småningom efter 1979 års val att någonting måste göras. Då ville de borgerliga inte höja skatterna, och de kunde inte öka tillväxten. Alltså måste de dra ner på statens utgifter. Denna nedskärningspolitik har nu fått verka under några år, och vi kan konstatera två saker.

För det första: Nedskärningspolitiken har misslyckats i sitt syfte att förbättra ekonomin. Det är patetiskt att höra de borgerliga säga sex år efter sitt tillträde: Nu skall vi sätta i gång med att sanera ekonomin. Ekonomin har ju hela tiden blivit sämre. Gud förbjude att ni får hålla på i sex år till – då har vi väl ingen ekonomi kvar alls. Tillväxten fortsätter att vara dålig, investeringarna minskar katastrofalt, arbetslösheten ökar och är den högsta vi har haft sedan vi fick statistik, budgetunderskottet är, som jag har sagt, det högsta i Europa – det är inget annat land som har 10 % av BNP i budgetunderskott.

För det andra: Regeringens utgiftsnedskärningar innebär ett klart fördelningspolitiskt val.

Vi har byggt upp den sociala tryggheten och välfärdspolitiken här i landet i första hand för att stödja svagare grupper. När utgifterna skärs ned på dessa områden, drabbar det självfallet i första hand de svagare grupperna. Detta är enkel logik. Det innebär att man i första hand låter bördorna bäras av dem som sämst förmår klara dem. Regeringen förnekar det här förhållandet ihärdigt. Man försöker t. o. m. undanhålla allmänheten material, som utarbetats av regeringens egna experter, material som redovisar att det är barnfamiljerna, pensionärerna och de sjuka som drabbas. Det försöker man gömma undan. Men så småningom går skam på torra land, då dessa promemorior blir offentliga. De egna utredningarna visar således att det i första hand är barnfamiljer, låginkomsttagare och pensionärer som drabbas av nedskärningspolitiken. Därmed ökar ofrånkomligen klyftorna i samhället.

Det här är emellertid inte en fråga om statistik eller promemorior. Det är en fråga om hur människor faktiskt har det och hur de upplever en regerings förmåga att uppfylla sina löften.

Ta pensionärerna t. ex. Alla partier lovade dem dyrt och heligt – 1976, 1979 – att de skulle få kompensation för prisstegringarna. De borgerliga partierna svek det löftet. Sedan har de ändrat reglerna så att den återstående kompensationen bara kommer en gång om året, och vidare har de kommunala bostadstilläggen försämrats, så att många pensionärer fick ut mindre pengar nu i april.

De flesta som har KBT mister 960 kr. om året. Därtill har de fått vidkännas försämringar när det gäller kostnaderna för sjukvård, läkemedel och mycket annat. En vanlig pensionär kan på det här sättet ha gått miste om rätt många tusenlappar per år, som han eller hon känt sig berättigad till.

Nu kan man ju säga – och med rätta – att pensionärer är ett förnöjsamt släkte. Och ni har trots allt inte rivit upp den socialdemokratiska regeringens plan för en årlig förbättring av pensionstillskotten. Det har ni inte vågat göra.

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

I stort fungerar ännu den socialdemokratiska välfärdspolitiken för de gamla.

För pensionärerna är det heller inte bara, eller kanske ens i första hand, en fråga om pengar. Jag har märkt när jag talar med pensionärerna att det är känslan av orättfärdighet som är bittrast. Många gamla säger ungefär så här: Vi har jobbat ett långt liv och känt oss trygga för vår ålderdom, därför att vi litat på att ett givet ord håller. Nu visar det sig att de borgerliga partierna, så fort de kommer till makten, struntar i sina löften till oss pensionärer. Så får man inte behandla gammalt folk.

Nej, säger vi. Det är därför vår ordhållighet gentemot folkpensionärerna inte bara har en materiell innebörd. Den har faktiskt också en moralisk dimension som gäller politikens trovärdighet i en demokrati.

Eller ta de arbetslösa. De borgerliga partiernas nedskärningar drabbar i första hand den grupp som inte fått ordentligt fotfäste på arbetsmarknaden: kvinnorna, ungdomarna, de handikappade.

För det första har regeringen sänkt sina ambitioner på arbetsmarknadspolitikens område, därför att man tycker att det kostar för mycket. Vi skulle kunna ha 30 000–40 000 färre arbetslösa här i landet, om regeringen vore beredd till samma insats som för tre år sedan. I stället kan vi i dessa dagar läsa i tidningarna om hur antalet beredskapsarbeten för ungdomar i vissa kommuner halveras. Många unga människor får sina drömmar om framtiden stäckta på det här sättet.

De borgerliga partiernas nedskärningar drabbar även direkt dem som drivs ut i arbetslösheten. Kontantersättningen till de arbetslösa har gradvis urholkats. För många grupper kommer ersättningen, om riksdagen följer regeringens förslag senare i dag, inte att uppgå till mer än hälften av den tidigare lönen.

Jag kunde ta liknande exempel när det gäller de handikappade och när det gäller barnfamiljerna. Regeringens nedskärningspolitik drabbar de svagare grupperna i samhället.

I dag gäller det de sjuka. Riksdagens ledamöter har fått sig tillsänt ett gemensamt uttalande av Landsorganisationen i Sverige, Kommunaltjänstemannakartellen, Privattjänstemannakartellen och TCO:s statstjänstemannasektion. Det är ett unikt uttalande, därför att hela tjänstemanna- och arbetarvärlden har ställt upp, utom de bäst ställda. Jag uppmanar riksdagens ledamöter att läsa det noga. Där säger man: "Regeringens förslag är en eftergift åt illa underbyggda arbetsgivarkrav och ett öppet ställningstagande mot löntagarna. Utöver de ofta påpekade orättvisor som blir följden av regeringsförslaget ökar också kraftigt risken för en konfrontation på arbetsmarknaden." Det är en utmärkt sammanfattning av vad det är fråga om.

Då säger man från en del borgerligt håll att det spelar ingen roll vad löntagarorganisationerna säger – fackliga organisationer angriper man ju nu vilt för allting. Det är medlemmarna och verkligheten det gäller, sade någon på betryggande kritstrecsrandigt avstånd från vanliga löntagares verklighet.

Låt mig då ta några exempel från verkligheten.

När debatten om sjukförsäkringen bröt ut råkade jag befinna mig på Arendalsvarvet i Göteborg. Det var kallt och blåsig. Högt uppe på en bygghatt stod byggnadsarbetare, bl. a. klubbordföranden Sven Östlund, som jag hoppas kommer till riksdagen i höst, i blåsten och jobbade. De sade till mig: Om vi blir förkylda med litet feber, måste vi stanna hemma. Annars får vi lunginflammation när vi står här uppe i 20 graders kyla. De som arbetar på kontoret och blir litet förkylda kan gå till jobbet ändå. Men det är vi, och bara vi, sade han, som drabbas av försämringarna.

I Dagens Nyheter skrev LKAB:s företagsläkare, Åke Thörn, den 13 februari att ett införande av karensdagar i sjukförsäkringen huvudsakligen drabbar en bestämd socialgrupp eller klass. Åke Thörn beskriver de sjukdomsbilder som drabbar gruvarbetarna. Det är yrkesåkommor som eksem, kronisk luftrörskatarr, problem med nacke, hals, ländryggen, det är olyckor, yrkesskador, klämskador och annat. I många fall rör det sig om problem som kräver just korttidsfrånvaro, problem som inte har sin motsvarighet på kontorsarbetsplatserna. Åke Thörn avslutar sin artikel: "Jag är helt övertygad om att ett sådant här genuint orättvist förslag inte på något sätt kan bidra till att lösa Sveriges ekonomiska kris. Tvärtom! Det är därför bara att hoppas att det förpassas till papperskorgen där det hör hemma."

I radioprogrammet Jobbet härförleden – men det är väl inte ett program som regeringens ledamöter lyssnar på – skildrades förhållandena i ett slakteri. De som jobbade där berättade att när de blir förkylda är de förbjudna att gå till jobbet. De måste stanna hemma – av rena hälsoskäl alltså. De får ofta dessutom småskavanker i form av skärsår i sitt arbete, som är rätt påfrestande. Då måste de gå hem, det är regeln. Dessa grupper drabbas utomordentligt hårdhänt om man inför karensdagar i sjukförsäkringen. De kan ju inte gå till jobbet ens om de skulle vilja när de är sjuka, för det förbjuder reglerna på arbetsplatsen.

Dessa enkla exempel visar med oerhörd tydlighet att det är fråga om en klasslagstiftning som ensidigt drabbar privatanställda arbetare inom industri, handel och byggande. I centerns valplattform för 1979 – ett något gulnat dokument – kan den som önskar läsa: "Kroppsarbetets nödvändighet och betydelse för välbefinnandets utvecklingen måste klargöras och dess villkor förbättras." Detta vallöfte framstår i dagens perspektiv som ett rent hån. Om man inte med detta, att kroppsarbetets betydelse för välbefinnandets utvecklingen måste klargöras, avser att det inte har någon betydelse, så att det inte gör någonting om man försämrar för dem som är löneanställda.

Löntagarorganisationerna har i sitt uttalande påpekat att sjukfrånvaron har minskat i flera år, vilket i och för sig innebär en automatisk besparing, att förslaget strider mot ILO:s konvention om ersättning vid arbetsskada, att dess beräknade besparingseffekt är starkt överdriven, men att den enskilde kan drabbas av inkomstbortfall på flera tusen kronor per år, utöver de reallöne-försämringar som löntagarna drabbats av under senare år. Detta har

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Sven Aspling och Doris Håvik klarlagt på ett utomordentligt sätt i dagens debatt.

När de borgerliga partierna likväl, trots alla dessa argument, vill hålla fast vid sitt förslag, tyder detta enligt min mening på en reaktionär halsstarrighet och en nästan total okänslighet för vad vanliga arbetare och tjänstemän upplever som viktigt. Man talar om förhållanden i andra länder med ekonomiska svårigheter. Ett sådant land är Holland. I Holland avgick de socialdemokratiska ledamöterna av regeringen härförleden hellre än att godta en försämring av sjukförsäkringens ersättningsnivå. Men jag talade med mina holländska vänner, som sade, att om någon hade vågat aktualisera ett införande av karensdagar i Holland hade det blivit näst intill revolution. Det har inget borgerligt parti vågat där, utan det är såvitt jag vet unikt för de svenska borgerliga partierna att ge sig på arbetarklassen på det sättet.

Löntagarorganisationerna påpekar, med all rätt, att ett införande av karensdagar kommer att påtagligt försvåra avtalsrörelsen. Regeringen kräver att löntagarna skall vara återhållsamma i lönekraven. Sedan försöker regeringen genomdriva försämringar i främst arbetarnas sociala trygghet. Därefter vill man med hjälp av arbetsgivarna tvinga andra grupper på arbetsmarknaden att försäkra sin trygghet vid sjukdom. Åt detta vågar man ingenting göra just nu utan man står och hejar på arbetsgivarna och utdelar moralkakor till löntagarna. Men två av tre partier vill lagstifta mot rätten att fritt träffa avtal om sjuklön. "Inget skulle allvarigare rasera förutsättningarna för fredliga förhållanden på arbetsmarknaden än sådana inskränkningar i avtalsfriheten", säger löntagarnas organisationer samfällt. Men ni talar inte ur skägget. Ett parti blinkar åt sina anhängare och säger: Vi skulle naturligtvis klippa till med en lag och upphäva den fria avtalsrätten – om vi fick, om vi hade chansen, om vi kommer åt. Det andra partiet blinkar åt de andra och säger: Nej, vi rör aldrig den fria avtalsrätten. Vilka heroer!

Det är självklart att regeringen genom sin halsstarrighet bäddar för en konfrontation på svensk arbetsmarknad i höstens avtalsrörelse.

Så har argumenten för denna klasslagstiftning steg för steg smulats sönder. I sin nöd har då regeringens företrädare försökt ställa samhällsgrupp mot samhällsgrupp. Det kanske mest uppseendeväckande försöket är Fälldins påstående att denna försämring av sjukförsäkringen är nödvändig för att vi skall få råd att bygga ut långvården.

Låt mig härom säga: Kostnaden för långvården belastar inte statsbudgeten. Det är en fråga för landstingen, för de kommunala budgetarna. Deras möjligheter att bygga ut långvården på det sätt som är en nödvändig förutsättning för att de gamla skall kunna känna trygghet, beskär regeringen genom att ta pengar från kommunerna, konfiskera deras inkomster. Kommunerna beräknar att de borgerliga regeringarna sedan 1976 tagit 10 000 milj. kr. från landets kommuner och landsting. Den nedskärning som detta medfört har i hög grad drabbat de svagare grupperna i samhället. Vidare har regeringen beslutat att den kommunala expansionstakten skall begränsas till 1 %. Vi har avvisat denna låga expansionstakt, just därför att det i så hög grad skulle drabba en nödvändig utbyggnad av långvården.

Herr talman! Uppriktigt sagt: Jag tycker det är lumpet att använda människors behov av vård och omsorg på gamla dagar som argument för en orättfärdig försämring av vanliga arbetares villkor när de blir sjuka. Det är inte vackert.

Nu har man i dagens debatt ytterligare ett nödargument. Man frågar: Vad är det socialdemokratiska alternativet? Så målar man ut hemskheter. Vi har ett budgetalternativ som är starkare än ert. Vi täcker in våra löften. Då säger man att alternativet till detta är att höja momsen. Så säger den ena centerpartisten efter den andra – ja, det är visst bara två. Men de har i alla fall talat om vilka hemskheter som drabbar medborgarna. Det är samma centerpartister som, när ni höjde momsen för två år sedan, sade att det inte skulle leda till någonting. Det var lätt som ett fjun att bära. Visst har vi varit beredda att låta bli den momssänkning som vi genomförde i höstas, för att på ett ansvarsfullt sätt finansiera de sociala reformer som nu skall rivas upp. Det gäller vårdesäkring, arbetslöshetsförsäkring, barnomsorg och sjukförsäkring – det är mycket. Momshöjningen ger ju betydligt mer pengar än vad ni får in på att försämlra sjukförsäkringen.

Jag skulle vilja uttrycka det så här, eftersom ni har tagit upp denna debatt: Vi behöver alls icke höja momsen för att finansiera den sjukförsäkring som vi vill ha. Vi har pekat på många andra ting. Vi har pekat på att ni för 1981 ger ut ett större belopp – 2 miljarder eller vad det är – i subventioner till kapitalägare via aktiesparfonder som det kallas. Genom en fullkomligt orimlig skattesubvention av aktiesparande gör ni av med miljarder i statsinkomster. Det kan man ta till.

Se bara på vad som har skett de senaste åren på ert eget lilla revir. Joachim Colling talade om att det var bönder som klämde åt arbetare. Men jordägare och skogsägare klämmer inte åt sig själva. Ni sänkte skogsbeskattningen – jag tror det var i fjol – med 700 miljoner. Då var det inte tal om budgetunderskott. Ni har infört alla möjliga bidrag på skogsområdet. Ni sänkte skogsvårdsavgiften med 1 % från 65 %. Då var det inte tal om budgetunderskott. Ni har betalat ut 4 000 miljoner till Skogsägareföreningens bankruttrade företag. Ni har genomfört kraftiga sänkningar av förmögenhetsskatten just för jordbrukare.

Vi hade ett fall i våras. Lantbrukarnas riksförbund hade talat om för skogsägarna att överlåtelse av bl. a. skogsfastigheter skulle ske till pris som vida understeg marknadsvärdet. När det gick upp för LRF att gällande lagstiftning inte hade det innehåll som förbundet trodde och att skogsägarna alltså inte var berättigade till de skatteförmåner som man hade tänkt, började man idogt bearbeta statsmakterna. Man gick först upp till budgetdepartementet, som till sin heder sade nej. Då gick man till utskottet, och där fick man gehör. Efter snabbbehandling upphöjde den borgerliga riksdagsmajoriteten LRF:s felaktiga råd till lag. Det betydde skattesänkning för skogsägare med hundratusentals kronor. Det är många sjuka som med sina tusenlappar i minskade förmåner får betala dessa hundratusentals kronor till en liten grupp skogsägare.

Men om vi bara håller oss till ert eget revir kan vi finna, att ni under de allra

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

senare åren har tillfört era egna grupper förmåner som sammanlagt uppgår till betydligt mer än vad den s. k. besparingen i sjukförsäkringen ger. Och det är moraliskt viktigt att jag säger den sanningen. Vi har nämligen vid flera tillfällen i dag hört att man säger: Vi skall alla bära bördorna. Det är inte så. Här har man tillfört den egna gruppen och andra närstående grupper rader av privilegier och förmåner. Och bördorna vill man i dag ensidigt lägga på en grupp – arbetare inom handel, byggnad och industri. Så var det med den likvärdigheten när det gäller att bära bördorna.

Mot denna bakgrund är det viktigt för oss socialdemokrater att uppmana riksdagens ledamöter: Avstå från att genomföra detta djupt orättfärdiga förslag! Avslå regeringens proposition!

Vi säger vidare: Om förslaget likväl genomförs, kommer en av de första uppgifterna för en socialdemokratisk regering efter höstens val att bli att avskaffa dessa karensdagar och återställa en rättvis sjukförsäkring.

Herr talman! Vad vi i dag bevittnar är en trist final på en utveckling som inleddes med den borgerliga löftespolitiken 1976 och med de oförenliga budskapen från tre splittrade borgerliga partier, som bara förenades i sitt avståndstagande från socialdemokratin. Det var en alltför bräcklig pinne för att kunna ge landet en handlingskraftig regering.

Nu är löftespolitikens glada dagar sedan länge förbi. Nu har man inlett en social nedrustning. Jag förklarade vid inledningen av detta skede, i augusti 1980, att Karin Söder blir den första socialministern i Sverige som kommer att signera en begynnande social nedrustning. Så blev det också. Vi kan visa hur de borgerliga nedskärningarna slår hårt mot de utsatta grupperna i samhället, just de grupper som behöver ett aktivt stöd av samhället. Så är den statliga politiken.

Genom konfiskeringen av kommunernas inkomster – det är viktigt att säga detta – tvingar regeringen dem att gå samma väg. Så här säger chefen för Malmös socialförvaltning, Bengt Hedlén, om socialpolitiken: "Värst drabbad denna osolidariska politik de människor som lever på marginalen. Man kan naturligtvis säga att om man ökar sjukvårdskostnaderna lite grann, så är det en marginell höjning. Samma sak med de höjda medicinkostnaderna och de ökade kostnaderna för läkarbesök, liksom de minskade kommunala bostadstilläggen. Men läggs alla dessa marginella kostnadsökningar samman – då blir det pengar och det svider i skinnet på många."

Konsekvenserna, herr talman, är en dramatisk ökning av socialhjälpkostnaderna i många kommuner. Ändå har regeringen panna att påstå att dess politik just stödjer de svaga i samhället.

När vi kritiserar denna politik handlar det inte bara om de pengar dessa grupper förlorar; det handlar om det orättfärdiga i en politik som leder till ökade klyftor, som ökar de sociala spänningarna och motsättningarna. Så kan inte våra ekonomiska problem lösas. Det går inte att få ett brett folkligt stöd för en krispolitik om människorna känner att de inte kan lita på landets regering – särskilt inte de grupper som behöver samhällets stöd. Människor kan inte känna ett förtroende för en regering som skär ner stödet till dessa grupper, samtidigt som den på det mest ohöjlda sätt gynnar vissa av dem

närstående grupper såsom skogsägare och kapitalägare.

För att åter citera Bengt Hedlén: "Jag vet inte riktigt vad som håller på att hända i vårt samhälle. Vi har ju under många år byggt upp ett samhälle präglat av solidaritet med de utsatta, de sjuka och svaga grupperna. Nu verkar det som om alla dessa värderingar förkastats. Jag upplever dessa inbesparingar som orättvisa, ja näst intill orättfärdiga. Det tog lång tid att bygga upp det sociala trygghetssystemet. Men det går väldigt snabbt att radera det", säger Bengt Hedlén.

De borgerliga partierna är i färd med att förstöra den sociala tryggheten i Sverige. Det blir allt tydligare att de har för avsikt – om de får chansen – att fortsätta på denna nedrustnings väg.

För dagen är det viktigt att säga detta: En regering som bedriver en politik som ter sig socialt utmanande för stora grupper i vårt land och som samtidigt allvarligt försvårar en redan besvärlig avtalsrörelse, den visar inte det handlag som behövs för att regera landet. Den saknar förmåga att bedriva en politik i hela folkets intresse.

Anf. 31 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Jag vill säga det rakt ut: Det är ganska upprörande, när Olof Palme startar sitt anförande med ett klart nedvärderande omdöme om dagens bönder. Dess bättre är Olof Palme ganska ensam om sådana utfall mot en yrkesgrupp i vårt land. Men det är ändå värt att konstatera att Olof Palme valde att starta sitt anförande på detta sätt. Han återkom avslutningsvis till samma yrkesgrupp.

Jag vill göra några korta kommentarer till Olof Palmes anförande. Han beskrev budgetunderskottets utveckling sedan socialdemokraterna lämnade regeringsmakten. Med facit i hand kan vi dock konstatera att socialdemokraternas förslag inte under något år skulle ha lett till lägre budgetunderskott än dem som de borgerliga regeringarna har presenterat.

Ständigt har attackerna varit att regeringen har gjort för litet på område efter område. Olof Palme citerade ur ett tal som Gunnar Sträng hade hållit. Den avgörande passusen där var att man varnade för att låna pengar till att sänka skatterna. Till detta vill jag bara foga den kommentaren att den anmärkningen inte gäller de nuvarande regeringspartierna. Det känner Olof Palme också till.

Olof Palme framförde beskyllningen att vi hade drivit energipolitiken i långbänk. Jag vill då påstå att det krävdes en olycka i Harrisburg, innan socialdemokratin fick förmåga att resa sig från sin långbänk. Olof Palme kritiserade Nils Åsling för att denne suttit i akutmottagningar och formligen strött ut pengar. Hurudan är då verkligheten? Jo, praktiskt taget i varje sådant fall, där ett företag i kris besökt Olof Palme, har socialdemokraterna sedan stått här i kammaren och klandrat Nils Åsling för att han inte varit tillräckligt frikostig.

Får jag påminna om socialdemokraternas motionsyrkanden beträffande takten i omstruktureringen av varven. Inte märkte vi i de fallen någonting av

Nr 156

**Onsdagen den
26 maj 1982**

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

socialdemokraternas krav på återhållsamhet i penningflödet från regeringen.

Olof Palme beskyllde regeringen för att ha försett skogsbönderna med en massa pengar genom bidrag till skogsägarorganisationernas industrier. Sanningen är ju den att de pengar som skogsbönderna satsat i dessa företag var i den absoluta riskzonen. Satsningarna gällde industrienheterna. Återigen, Olof Palme: Ni har i denna kammare yrkat att regeringen skulle göra mer för att hålla liv i dessa industrienheter. Det senaste exemplet är Hörnefors.

Bättre underbyggda än så är inte de påståenden som Olof Palme strör omkring sig i denna debatt, beskyllningar om arbetslöshet och otillräckliga satsningar från regeringens sida. Ögonblicket efter det att Olof Palme hade kritiserat regeringen för att underskottet i statsbudgeten var för stort hävdade han i talarstolen att man med så och så mycket pengar hade kunnat rädda ytterligare 30 000–40 000 jobb.

Sanningen i detta avseende, Olof Palme, är att de regeringar som jag har lett har satsat mer än någon tidigare regering har gjort just i kampen mot arbetslösheten. Det har också lett till att vi kan redovisa bättre resultat i denna kamp än praktiskt taget alla andra länder – också länder som är socialdemokratiskt styrda. Vi kan med facit i hand visa att socialdemokraterna 1971/72, när de hade det avgörande ansvaret i politisk mening för sysselsättningen och den internationella situationen var mycket bättre än i dag, redovisade lika hög arbetslöshet som vi har haft under denna vinter. Det är ett faktum som man inte kommer ifrån. Allt detta står ju i facit.

Studera, Olof Palme, statistiken beträffande socialhjälpens utveckling i kommunerna. I debatten i måndags konstaterade jag att socialhjälpens ökar i tider av påfrestningar. Om nu Olof Palme studerar statistiken, skall han finna att socialhjälpens ökade dramatiskt 1971/72.

Herr talman! Det är ganska fantastiskt när en politiker som Olof Palme kan stå här och anklaga regeringen för att medvetet bedriva en social nedrustning. Själva påståendet är befängt. Jag är beredd att säga att det, av flera skäl, helt enkelt är omöjligt. Låt mig peka på några sådana skäl.

Det sociala trygghetssystem som vi har i Sverige har i allt väsentligt byggts upp på den grunden att det omfattar alla. Systemet går tvärs igenom alla yrkeskategorier, på samma sätt som den allmänna rösträtten. Att då göra gällande att något eller några partier skulle ha som mål att radera trygghetssystemet är alltså orimligt, i synnerhet som detta sociala välfärds-system har byggts upp under så stor politisk enighet.

Påståendet är vidare omöjligt mot bakgrund av en rad fakta. Vi har facit i hand, Olof Palme, när det gäller regeringens insatser från 1976 vad avser de mest utsatta grupperna i samhället. Vi kan konstatera att pensionärerna under de år det gäller har fått kraftigare standardförbättringar än andra grupper i samhället. De sämst ställda pensionärerna har ostridigt fått sin reala köpkraft förstärkt med 18 % under dessa år. Vi kan konstatera hur stödet till barnfamiljerna över hela fältet har ökat med 133 % sedan 1976, långt över inflationen. Vi kan vidare konstatera att stödet till de handikap-

pade har fått ett ännu kraftigare påslag, 166 % under samma tid.

Det här är inte skryt, Olof Palme. Det är ett konstaterande av fakta. Det är här fråga om uttryck för en fördelningspolitik, en medveten satsning på att de mest utsatta grupperna i samhället, i tider när vi samtidigt tvingas strama åt på andra områden, skall få dessa tillskott. Det är det som har skett, och det är det som sker. Det är fråga om en fördelning som ger mer av ett knappt utrymme till dem som har det sämst ställt.

Till de åtgärder som jag nyss redovisade kan jag lägga den kommunala skatteutjämningen, som har nära nog fyrfaldigats. Det har varit av avgörande betydelse för många människors ekonomi och för deras möjligheter till en god social omvårdnad genom kommunernas och landstingens försorg. Dessa fakta är socialdemokraterna inte intresserade av. De försöker utså missnöje i enstaka frågor, utan att ta hänsyn till helhetsperspektivet.

Nej, Olof Palme! Ni socialdemokrater sysslar med ett slags kurragömmalek med verkligheten. Ni kommer inte ifrån att den svenska ekonomin liksom ekonomierna runt om i världen drabbats av hög inflation och låg tillväxt. Detta är ett internationellt fenomen. Ni kommer inte ifrån obalansproblemen i den svenska ekonomin – underskotten i bytesbalansen och i budgeten. Ni kommer inte ifrån att den totala konsumtionen i vårt land har varit högre än vad produktionen har givit utrymme för. Inte heller kommer ni ifrån att de offentliga utgifterna har stigit på ett sätt som gör att de har lagt beslag på hela tillväxten i vår ekonomi.

Men när det passar era partitaktiska intressen låtsas ni som om denna verklighet inte funnes. Då genomför ni sakligt sett ogrundade kampanjer på temat social nedrustning. Då motsätter ni er omfördelningar som har till syfte just att slå vakt om de sämst ställda. Detta, ärade kammarledamöter, är en verklighet när det gäller regeringens arbete som kan dokumenteras med fakta. Det är också en verklighet som visar hur ansvarslost oppositionen uppträder.

Anf. 32 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Det är förvisso en jämmerlig föreställning riksdagen och svenska folket får bevittna i dag. Som trädde på snören går den ena socialdemokraten efter den andra upp och säger att vi vill inte ha någon självrisk i sjukförsäkringssystemet, dvs. inga karensdagar.

Det intryck man försöker skapa är att regeringen försämrar sjukförsäkringen för att vi tycker att det är roligt mer eller mindre, för att det skulle vara någon sorts led i en medveten allmän social nedrustning, eller för att vi kanske rent av tycker om att vara elaka mot människorna. Inte med ett ord berör man den egentliga anledningen – att vi måste hejda den offentliga utgiftsexpansionen, om inte hela vår ekonomi skall gå över styr, och att alternativet till att spara på sjukförsäkringen och annat är att vi fortsätter att låna.

Attackerna mot regeringens försök att få ned budgetunderskottet är i andra debatter lika hårda. Olof Palme brukar dra till med att var tredje lärare och var fjärde officer betalas med lånade pengar, varannan pensionskrona är

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

lånad m. m. Med samma bildspråk skulle Olof Palme kunna säga att vi måste låna vartenda öre som behövs för att ha ett sjukförsäkringssystem helt utan självrisk. Men det passar sig inte att säga det i dag. Då skulle Olof Palme ofrivilligt bidra till att sätta in debatten om karensdagarna i sitt rätta sammanhang. Debatten skulle inte vara så tacksam längre. Ett och annat demonstrationståg på Sergels torg skulle komma att sakna Olof Palmes trogna stöd. Verkligheten skulle uppenbara sig på ett sätt som skulle omöjliggöra den socialdemokratiska politik som nu bara tycks vara konsekvent i ett enda avseende – man måste till varje pris se till att varje opinion kan strykas medhårs.

Olof Palme sade i sitt anförande nyss att det fanns en tid då bondeförbundet slog vakt om de inkomstsvaga i Sverige, och då folkpartiet talade om behovet av social omvårdnad. Jag kan försäkra Olof Palme att det fortsätter vi att göra. Men på den tiden var socialdemokraterna också på det klara med att social omsorg och välfärd krävde en stabil ekonomi. Då var socialdemokraterna på det klara med att man för att kunna genomföra den uppgiften av och till också måste vara beredd att ta en dust med en och annan opinion genom att vidta impopulära åtgärder. På den tiden hade inte socialdemokratin begränsat sin uppgift till att vara en passiv släpvagn efter alla slags opportunistiska kravmaskiner.

Socialdemokraterna införde efter ganska lång betänketid, med hänsyn till de ekonomiska villkoren, ett sjukförsäkringssystem med tre karensdagar för LO-grupperna. Tjänstemännen kompenserade sig genom avtalade sjuklöner. Nu blir det två karensdagar, lika för alla, och andra förbättringar som gör försäkringen mera rättvis. Det kallar nu Olof Palme för att införa en klasslag. Var det inte så att man frös och fick lugninflammation på Arendalsvarvet också på 1950- och 1960-talen? Hur kan socialdemokraterna vara så upprörda när man nu inför ett system där karensdagarna är lika för alla?

Nu kommer ersättningen totalt sett att sänkas. Därigenom blir statens kostnad ca 1,4 miljarder lägre. Det är denna besparing, Olof Palme, som är motivet för den förändring i sjukförsäkringssystemet som vi nu föreslår. Hade vi inte levt i efterdyningarna av två oljeprischocker, hade vi inte behövt ge oss på vare sig sjukförsäkringen eller några andra sociala reformer. Men nu gör vi det, och då kan vi inte bara sitta med armarna i kors – hur bekvämt det än vore – eller vifta med dem inför alla slags tacksamma åhörarskaror som i och för sig inte gillar att få förmåner försämrade, utan vi måste göra någonting. Vi måste göra någonting för att inte bara låta nationen rulla vidare mot konkursens brant, mot ökad arbetslöshet, högre inflation och till sist den ofrånkomliga sociala nedrustningen som inte är på väg nu, men som då förmodligen skulle bli ofrånkomlig.

Uppenbarligen är det ändå den politiken som socialdemokraterna rekommenderar oss att föra – sitta-med-armarna-i-kors-politiken. I botten lägger man regeringens utgiftsprogram, och ovanpå det staplar man egna konsumtions- och transfereringsutgifter på långt över 10 miljarder kronor. Ovanpå det redan stora budgetunderskottet lägger man sedan investerings-

projekt av ofta mycket begränsat samhällsekonomiskt värde.

Den här ekvationen går helt enkelt inte ihop. Man kan inte först påstå att redan regeringens budgetunderskott är för stort och sedan ovanpå det stapla både ökade konsumtionsutgifter och ökade investeringsutgifter.

Oljeshockerna gjorde Sverige fattigare som nation. För att betala den ökade oljenotan måste vi exportera mer. Vi måste också investera mer. Detta innebär att praktiskt taget hela det utrymme som finns för produktionsökning under de närmaste åren måste reserveras för ökad export och ökade investeringar. Enligt långtidsutredningens beräkningar behöver vi – om vi genom en framgångsrik ekonomisk politik kan nå en tillväxt på i genomsnitt 2,5 % per år – använda ungefär fyra femtedelar av tillväxten för dessa ändamål. Det mycket begränsade konsumtionsutrymme som finns i ekonomin kan tas i anspråk antingen via de offentliga budgetarna eller också genom människornas hoptjänade inkomster efter skatt. Den som vill ha högre offentliga utgifter måste också i ärlighetens och den moralitets namn som Olof Palme så gärna talar om också redovisa hur reallöneutrymmet därmed krymper.

Utan besparingsprogrammet skulle de offentliga utgifterna för nästa budgetår vara ca 18,5 miljarder högre än de nu kommer att bli. För att ge plats åt dessa ökade utgifter hade lönerna efter skatt behövt vara i motsvarande grad mindre. 18,5 miljarder motsvarar ungefär 10 % av lönerna efter skatt. De ökade offentliga utgifterna hade dragit med sig ett större budgetunderskott eller väsentligt högre skatter. Högre budgetunderskott medför också att statens upplåningsbehov ökar. När efterfrågan på kreditmarknaden därmed stiger pressas räntorna upp. Då blir det dyrare att investera, och tillväxten i ekonomin blir lägre.

Vi kan naturligtvis gå en annan väg också; finansiera budgetunderskottet genom att trycka sedlar och genom att låna mer utomlands. Då får vi högre likviditet i ekonomin, som leder till inflation och valutautflöde. För att motverka detta blir riksbanken tvungen att föra en hårdare kreditpolitik, vilket i klartext betyder att räntan måste höjas ytterligare. Dessutom medför den högre inflationstakten att konkurrenskraften urholkas, vilket leder till lägre export, större underskott i bytesbalansen och färre jobb, Olof Palme.

Detta dilemma kan man inte komma ifrån genom vad Hans Gustafsson kallade en "plan för rättvisa skattehöjningar". Ökade skatter är ju bara ett annat uttryck för att reallönerna sänks. Ett ökat skattetryck försvårar avtalsförhandlingarna och leder via kompensationskrav till att löner och priser stiger. Ökade skatter medför också sämre konkurrenskraft, med negativa följder för tillväxt, välfärd och sysselsättning. Dessutom medför skattetrycket att den svarta sektorn ges ny näring.

Under hela 1970-talet växte de offentliga utgifterna 6 % i volym räknat varje år. De tog därmed i anspråk hela tillväxten i ekonomin och mer därtill. Reallönerna kunde bevaras endast genom att vi skuldsatte oss. Självfallet kunde den utvecklingen inte tillåtas fortsätta. Men om man skingrar dimridåerna kring allt det sociala patos som Olof Palme presterar och som

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

borde vara vårt ett bättre ämne är det exakt detta socialdemokraterna vill att vi skall göra.

Vi vet nu till sist, herr talman, efter denna debatt och andra långa debatter, att socialdemokraterna vill spara varken på sjukförsäkringen eller på några andra offentliga utgifter av någon storleksordning. Vi vet också att socialdemokraterna i grunden inser de ekonomiska problem som jag har talat om nu och många gånger tidigare. De finns f. ö. utförligt beskrivna i socialdemokraternas eget krisprogram.

Nu skulle vi också, innan den här debatten tar slut, vilja veta vad man ifrån socialdemokratins sida tänker göra åt problemen – i stället för att bara gå omkring och hösta in applåder från dem som känner sig drabbade. Är det skattehöjningar ni vill ha – de skattehöjningar som ni själva avråder ifrån med sådan argumentativ kraft i ert eget ekonomiska krisprogram – eller är det kraftigt sänkta reallöner som är ert recept? Det är bara att välja – något ytterligare alternativ finns inte.

Anf. 33 OLOF PALME (s) replik:

Herr talman! Vi har nu varit i tillfälle att se regeringsledningen i helfigur. Thorbjörn Fälldin lyckades tala i tio minuter utan att över huvud taget nämna orden sjukförsäkring eller karensdagar. Han talade om annat.

Ola Ullsten var en levande illustration till att de sociala frågorna nu inte längre står särskilt högt på folkpartiets lista.

Till det mer uppseendeväckande hörde att Thorbjörn Fälldin sade att jag uttalat mig nedvärderande om landets bönder. Jag tycker att bönderna är väldigt duktiga. De är väldigt duktiga när det gäller att producera livsmedelsprodukter. De är väldigt duktiga på att klämma av statsmakterna olika bidrag, lättnader och sådant. En sak som möjligen kan ha verkat nedvärderande kan ha varit att jag citerade en centerpartist, som sade att man inte bara får tänka på bönderna. Det andra är att jag möjligen uttalat mig nedvärderande om de delvis tjänstlediga bönder som befolkar landets regering. Men det tycker jag var ett fullt rättvist omdöme. De kanske skulle göra en större insats för BNP inom sitt normala verksamhetsområde än inom det de har f. n.

Nej, det här är bara dåligt samvete. Vi står kvar på den gamla linjen, att den jordbrukande befolkningen skall ha hyggliga villkor. Men ni inför en klasslagstiftning riktad mot svenska arbetare, och då måste ni ta till sådana här överord.

Ni talar om budgetunderskottet. Men minns, att på socialdemokratins tid var det ordning och reda i statens finanser! När vi lämnade regeringsmakten var det utomordentligt god balans i statens budget – så god att ni sade att den var för god och satte i gång med alla era löften. Det är ni som har förstört statsfinanserna, och vi talade i förhand om att ni skulle göra det. Och vi talade om, att när ni hade gjort det skulle ni börja den sociala nedrustningen. Dit har ni nu hunnit.

När ni skall försvara ert handlande väljer ni två metoder. Den ena är att blåneka och säga som Thorbjörn Fälldin: Det är omöjligt att genomföra en

social nedrustning för välfärdspolitiken gäller alla. Men ni genomför nu en åtgärd som bara gäller privatanställda arbetare. Ni visar då att en social nedrustning dess värre är möjlig. Alla de siffror som Thorbjörn Fälldin redovisar är huvudsakligen bara inflationspengar. Ni har dessutom haft så hög inflation att penningvärdeförsämringen har lett till att de sociala utgifterna har ökat. Fyrdubbelt har statens pengar till kommunerna ökat – 10 miljarder. Där är 6 miljarder rena inflationspengar. Dessutom har ni tagit av kommunerna 10 miljarder kronor, inkl. det ni gör i år. Det är alltså en ren förlust för kommunerna sammantaget. Det är ungefär detsamma för de handikappade och andra.

Den andra metoden är att säga: Ni går emot allting, ni vill bara inhösta applåder. Jag tackar. Därmed har ni talat om att svenska folket djupt ogillar den här nedrustningen och att vi står på folkets sida. Det är ju meningen i en demokrati. Men sedan gör man en dygd av nödvändigheten. Man måste kunna ta en dust med opinionerna, säger Ola Ullsten. Javisst. Så tar ni då en dust med de fackliga organisationerna, med arbetarna och även med tjänstemannaorganisationerna. Sedan hoppas ni på att få applåder från moderaterna och arbetsgivarna. Men tar ni någon dust med aktieägarna och med de stora skogsägarna? Alls icke. Där skrapar ni med foten, där delar ni ut de stora subventionerna, de stora bidragen.

Vad är moralen i detta? Jo, att Karl Marx hade rätt den gång han sade att intresset ljuger inte.

Politik måste byggas på en intresseförankring hos medborgargrupper, och den måste byggas på värderingar om vad som är rätt och riktigt. Vi socialdemokrater är stolta över att vi har vår intresseförankring bland de breda grupperna av vanliga arbetare och tjänstemän i Sverige. Vidare är vi stolta över att vi företräder en ideologi som sätter solidariteten och gemenskapen i centrum. Därför röstar vi mot detta mycket orätfärdiga förslag.

Anf. 34 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Jag förstår att Olof Palme känner ett behov av att krypa bakom någon annan, efter det han gjorde sig skyldig till mot Sveriges bönder i början av sitt anförande tidigare.

Regeringens förslag om införande av självrisk i sjukförsäkringen är som Karin Söder tidigare har redovisat en del av regeringens totala ekonomiska politik. Det är ett nödvändigt inslag i den begränsning av de offentliga utgifternas ökning som vi har tvingats till under 1970-talet. Förslaget syftar till att återställa balansen i samhällsekonomin, och det syftar också till att vi skall få andra resurser i vår ekonomi än resurser bara för konsumtion. Då är det en huvuduppgift att få en rimligare utveckling av de offentliga utgifterna. Det är bara på det sättet som vi långsiktigt kan garantera fortsatta nödvändiga satsningar på de mest utsatta grupperna, på de människor som i framtiden och i växande omfattning kommer att vara i behov av samhällets vård och omsorg.

Jag hör inte till dem som har ägnat detta med fusket i sjukförsäkringen

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

särskilt stort intresse. Det är nästan en självklarhet att det här måste förekomma fusk, liksom det gör i praktiskt taget alla försäkringssystem som vi har. Men det är inte av den omfattningen att det har funnits anledning att göra några ingripanden från regeringens och riksdagens sida.

Nej, det som för mig hela tiden har varit avgörande är att vi – du och jag, som har förmånen att ha en god hälsa, som bara mera undantagsvis behöver gå till läkaren – skall ta på oss en viss ökad börda, självrisk, och på det viset frigöra ekonomiska resurser som vi kan ställa till människornas förfogande vid de tillfällen i livet när ingen av oss kan klara sig på egen hand. Det gäller om vi blir långvarigt sjuka och på ålderns dagar. Det är fråga om att ha tillgängliga resurser för alla pensionsåtaganden när antalet pensionärer ökar. Det är också fråga om att ha tillgängliga resurser för den vård och omsorg som människor behöver när de är långtidssjuka, inom äldreomsorgen osv.

De pengar som nu frigörs i sjukförsäkringen flyttas över till budgeten. Statens budget får en förstärkning. Är det då så svårt att förstå, Olof Palme, att genom att vi förstärker statens finanser, ökar statens möjligheter att leva med de åtaganden som vi i dag har i förhållande till kommuner och landsting? Det är ändå ett belopp i storleksordningen 45 miljarder svenska kronor som varje år förs över från staten till kommuner och landsting. Varför är det så svårt att förstå? Det är ju närmast en självklarhet att om vi inte kan slå vakt om statens kraft och förmåga till sådana här åtaganden, rasar detta viktiga system ihop. Det är ytterst detta som det är fråga om.

Det är denna omfördelning som är avgörande. Då är nästa fråga: Drabbar denna omfördelning alla lika? Ja, det gör den. Vad det än står i avtalen, bortfaller ersättningen från sjukförsäkringen för dessa två dagar. Om de som i dag har avtal med sjuklön eller vilken teknisk konstruktion det nu är fråga om i fortsättningen skall ha samma ersättning för dessa två dagar som de nu har, måste de förhandla sig till detta av arbetsgivaren – alla avtal löper ju ut vid årsskiftet. Sjukförsäkringen behandlar alla i det svenska samhället alldeles lika. Det kan ni inte förneka – det är så.

Det som överraskade mig alldeles omåttligt – eftersom jag trodde mig känna den socialdemokratiska inställningen i sådana här frågor – var att de båda socialdemokratiska ordförandena i Kommun- resp. Landstingsförbundet omedelbart gick ut och sade: Om riksdagen beslutar i enlighet med regeringens förslag, skall vi naturligtvis se till att våra anställda får samma sjukförmåner som de i dag har. Detta säger två socialdemokrater som en självklarhet, utan att ha förvässat sig om huruvida de andra arbetsgivarna på marknaden är beredda att i en förhandling ge – för att nu använda det uttrycket – blåblusens folk samma förmåner. Sedan beskyller socialdemokratin regeringen för att införa en klasslagstiftning, när sjukförsäkringen behandlar alla lika. Klasskillnaden, mina vänner, uppkommer om man från den socialdemokratiska sidan inför att arbetsgivare inom kommuner och landsting betalar det som faller bort från sjukförsäkringen utan att vara förvässade om att LO-grupperna inom industrin får motsvarande förmån. Det är då, men först då, som vi får klasskillnaden.

Jag hade trott att det för socialdemokrater, med deras bakgrund, skulle vara en självklarhet att ställa sig bakom att riksdagen, om vi nu tvingas göra denna ändring i omtanke om samhällsekonomin, bör kunna uttala att parterna på arbetsmarknaden skall se till att det blir lika för alla anställda, så att man inte genom avtalen skapar en klasskillnad. Till detta är att lägga att det blir en extra påfrestning, utöver karensdagarna, för dem som har höga inkomster. Jag hörde någon negligera detta under hänvisning till marginalskatten, och det var ju ett märkligt resonemang. Dessutom har vi högriskskyddet, de tio karensdagarna under en tolv månadersperiod, 20-dagarsregeln och fridagsregeln.

Ingemar Lindberg, chef för den nya näringspolitiska avdelningen i LO, säger – Olof Palme var också inne på det – i Vimmerby Tidning den 12 mars 1982: Ingen skillnad har kunnat noteras mellan tjänstemän och arbetare när det gäller korttidsfrånvaro. Däremot har arbetarna tre gånger så mycket långtidsfrånvaro som tjänstemännen.

Ja, Olof Palme, där finns sambandet med kroppsarbetarna, som jag i alla tider har talat för och som jag känner för – måhända därför att jag ända till dess att jag blev, som Olof Palme kallar det, tjänstledig har haft att försörja mig på kroppsarbete. Jag känner alltså mycket väl till villkoren.

Det finns ingen skillnad i korttidsfrånvaron, men det finns en skillnad i medellång och lång sjukfrånvaro. Det är ännu ett skäl för att ha en självrisk i botten, för att öka kraften och styrkan i att kunna ge denna ersättning och denna vård till dem som har de tunga arbetena och de miljömässigt svåra arbetena och som därför riskerar att få långa sjukperioder. Nog är väl det ett grepp på ämnet som borde tilltala socialdemokraterna. Om man måste vidta besparingar och göra omkonstruktioner, skall man se till att göra det så att de som är i störst behov av samhällets insatser skall garanteras dessa.

Varför försöker ni driva myten om att karensdagarna är olika behandling från samhällets sida, när de inte är det? Varför försöker ni driva myten om att vissa yrkeskategorier har högre korttidsfrånvaro, när den undersökning som står till förfogande visar att det inte finns sådana stora avvikelser? De stora avvikelserna finns när det gäller långtidssjukfallen. Vi ökar bevisligen kraften och förmågan att klara de fallen genom denna förändring i sjukförsäkringen. Detta är, Olof Palme, solidaritet i ordets bästa mening.

Anf. 35 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Det var en sakuppgift som undslapp Olof Palme i hastigheten och som måste ha varit en del av underlaget för hans argumentation. "Det har blivit sämre för alla", sade han och nämnde också de handikappade. Inte för att det är detta som debatten väsentligen handlar om, men för dem som lyssnar och vill ha utrett hur det förhåller sig kan det vara värt att påpeka att insatserna för de handikappade till 1976/77 uppgick till ca 6 miljarder. I år uppgår de till närmare 15 miljarder. Detta är inte bara en höjning i nominella tal utan också en höjning i reella tal.

Detta är en liten del av sanningen bakom socialdemokratins påståenden om den sociala nedrustningen.

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

På socialdemokratins tid var det ordning och reda i ekonomin, sade Olof Palme och log nöjt och självbelåtet ut mot kammaren och den svenska nationen. Låt gå för det, Olof Palme. Jag skall bortse från att vi, när vi tog över 1976, hade att kämpa med ett kostnadsläge som hade höjts med 40 % under det senaste året, mot ungefär en tredjedel i de länder som vi hade att konkurrera med, att vi hade drabbats av detta i ett läge då vi hade ett desperat behov av att öka vår export och att många av förklaringarna till dagens ekonomiska problem är just den ekonomiska politik som fördes av den socialdemokratiska regeringen i slutet av socialdemokraternas regeringsperiod. Låt oss säga att det i en viss mening har blivit sämre i Sverige – jag skall gå med på det. Men då tycker jag att Olof Palme skall medge att det också har blivit sämre i de nordiska länderna i övrigt, att det har blivit sämre i Europa, att det har blivit sämre i USA. Han bör medge att det har blivit sämre i hela världen, inte minst i den fattiga delen av världen, där man aldrig har hört talas om karensdagar, eftersom man aldrig har hört talas om någon sjukförsäkring.

Men Olof Palme försöker skapa ett intryck av att bara vi fått ha kvar regeringen Palme, då skulle det ha varit bättre i Sverige, men sämre i resten av världen på grund av klantiga regeringar med olika politiska schatteringar.

Viss demagogi är så uppenbar, att man för sin egen skull bör undvika den. Vad det handlar om är naturligtvis att Sverige har varit utsatt för förändringar i världsekonomin, att vi nu håller på att anpassa oss till dessa förändringar och att detta bl. a. kräver en återhållsamhet i konsumtionen för att vi skall kunna få utrymme för investeringar och inte minst för en ökad export.

Olof Palme menar att det faktum att han får applåder ute på stormötena men inte vi betyder att det är han som för en politik i hela folkets intresse och att vi medvetet för en politik emot hela folkets intresse. Jag tycker att också det är ett ganska enkelt grepp. Jag vet inte av vilken anledning människor som blir tillfrågade om de vill ha sämre sjukförsäkringsförmåner skulle svara någonting annat än nej. Ingen vill väl ha sämre förmåner av något slag – sämre löner, pensioner eller försäkringar. Men om man upplystes om de ekonomiska sammanhangen, om att det finns ett samband mellan vad man får ut i form av försäkringar och hur mycket man måste betala, så kanske svaret skulle bli mer nyanserat.

Det är här jag menar att socialdemokratin sviker sitt ansvar. Man talar bara om halva sanningen. Man talar bara om att regeringen skall försämma i sjukförsäkringen, men man bryr sig inte ett dugg om vad anledningen till att man gör det egentligen är.

Vidare säger Olof Palme att vi minsann är karska när det gäller att ta en dust med folket, men att vi aldrig skulle våga att ta en dust med företagen och bönderna. Jodå, Olof Palme, vi har tvingats att ta duster med alla. Men det finns anledning att påminna sig vissa elementära saker: När vi försöker stimulera näringslivets investeringar, så är det i syfte att skapa flera arbetstillfällen. Det är på så sätt de kan skapas. Kan vi lyckas med den uppgiften, kan vi också fortsätta att bygga ut den offentliga sektorn. Det är

alltså inte för disponenternas blå ögons skull som vi för en politik till förmån för investeringar och ett förbättrat konkurrensläge som kan medge större export. Det är för de svenska medborgarnas skull som vi måste föra den politiken.

Vår politik har en moralisk dimension, sade den fortsatt nöjde Olof Palme om den politik som socialdemokratin bedriver. Låt mig säga att det tyvärr är just den dimensionen som er politik f. n. saknar. Ni känner till bakgrunden till Sveriges ekonomiska problem, att de väsentligen beror på de båda oljechockerna. Vi hade en i början av 1970-talet och en 1978–1979, då kurvorna faktiskt var på väg uppåt men bröts på grund av denna nya oljechock, som egentligen var svårare än den första. I början av 1970-talet svarade oljeimporten för 8,5 % av vår export. F. n. svarar den för 20 % av vår export. Man måste vara ganska lättsinnig i sitt nationalekonomiska tänkande för att helt bortse från detta i sin politiska och ekonomiska förkunelse. Ni vet också att när det har blivit så här, att så mycket måste användas för att betala oljan, blir det mindre över för annat. Ni vet att om vi inte möter detta problem genom att hålla nere även den offentliga utgiftsexpansionen, måste vi hålla igen på reallönerna i stället.

Ni vet också – ni har själva utförligt beskrivit det – att det inte går att smita förbi det här problemet genom att höja skatterna. Ni vet att en 10- till 15-procentig momshöjning, som i så fall skulle ha varit nödvändig, skulle ha lett till en politik som hade varit förödande just ur fördelningspolitisk synpunkt. Då hade verkligen de svaga i samhället kommit i kläm. Det hade inte varit någon rättfärdig politik. Ni vet också att en reallönesänkning – på samma vis skulle komma att just drabba de inkomstsvaga i samhället.

Ni vet allt detta. Men ni är, för att säga det rent ut, för fega för att tala om hur det förhåller sig: att om alternativet till den politik som regeringen nu för – det finns för all del brister i den också – skulle bli den socialdemokratiska politiken, skulle det förvisso leda till större orättvisor, högre inflation, färre jobb och sämre ekonomisk tillväxt. Därför är jag alldeles övertygad om att om olyckan skulle vara framme och er politik komme att praktiseras som regeringspolitik, så finge vi antingen uppleva en svensk ekonomi i ruiner eller också ett världsrekord i svikna vallöften.

Jag har trots allt kvar ett visst förtroende för socialdemokraterna. Ni kommer inte att infria er hejdlösa löftespolitik, om ni skulle komma i regeringsställning. Den är bara till för valrörelsebruk. Det är detta som jag menar är så djupt omoraliskt.

Vi skördar minsann inte några lagrar på att införa karensdagar och spara på mycket annat, men vi inser att det i alla fall är nödvändigt att göra det, om vi vill ta ett ansvar för ekonomin.

Olof Palme har etablerat sig som svensk politikens allra ivrigaste moralist. Det är en politisk moralist med en mycket skral egen moral.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Anf. 36 OLOF PALME (s) replik:

Fru talman! Jag skall upplysa kammaren om att jag har sex minuter till förfogande. Sedan får de här herrarna stå och veva en stund till. Det är bara en saklig upplysning.

Min privatmoral kan vi väl bortse ifrån i sammanhanget. Men jag säger att socialdemokratins politik har en moralisk dimension. Vi lovade att bevara pensionernas värdesäkring. Vi står vid det löftet. Vi lovar att om ni lyckas få igenom det här beslutet i dag, så kommer en socialdemokratisk regering att ta bort karensdagarna. Och vi kommer att stå vid det löftet.

Du och jag som är friska kan väl betala, sade Thorbjörn Fälldin. Ja visst, det är det vi vill! Thorbjörn Fälldin har uppenbarligen inte begripit sitt eget förslag. Syftet är ju att de korttidssjuka och de som sedan blir långtidssjuka samt de privatanställda arbetarna skall betala det här.

Thorbjörn Fälldin uttryckte sin förvåning över att Kurt Ward och Inge Hörlén stått upp och sagt: Vi vill inte försämra för våra anställda, vi tycker att det är bra att sjukvårdsbiträden, kommunalarbetare och sådana får behålla sina sjukförmåner. Tänk att de inte var som vanliga arbetsgivare!

Ola Ullsten sade förut: Ja, men folk fick väl lunginflammation också på 1960-talet; det är väl ingen skillnad. Men just därför att de fick det, avskaffade vi karensdagarna.

Kroppsarbete är för Thorbjörn Fälldin lika med jordbruksarbete. Mot lönearbetare intar han i dag en djupt föraktfull och nedvärderande inställning. Vad var det han sade? Jo: Vi genomför nu det här trots att alla fackliga organisationer är emot det och trots att det finns tiotusentals namn på listor från folk som säger att de icke vill ha detta. Men, säger Thorbjörn Fälldin, ni är i stort sett idioter, för ni begriper inte ert eget bästa. Jag begriper, tillägger han, för jag har sysslat med jordbruk. Men ni begriper icke detta, och därför skall vi genomdriva det, för vi begriper bättre än ni själva vad som gagnar er. Det är den gamla patronsinställningen, och den lyckades det gamla bondeförbundet manövrera sig ur. Men nu är vi tillbaka, och det är därför ni samarbetar så bra med moderaterna.

Ett exempel till, som visar att detta är en klasslagstiftning. I Danderyd är sjukalet 14 dagar, i Rinkeby 42 dagar. I Rinkeby bor de låga inkomsttagarna, som har den högre sjukfrekvensen. Alla undersökningar visar vilka som kommer att drabbas av detta.

Man kan ha olika värderingar och olika synpunkter på hur man skall förbättra landets ekonomi, som nu körts ned av de här borgerliga regeringarna. Men ytterst gäller det också att kunna regera landet.

Det finns ingen som kan dessa frågor som inte ser att vi med detta beslut med ett slags obönhörlig automatik går mot en storkonflikt i höstens avtalsrörelse. Det säger samtliga löntagarorganisationer. De säger: Vi vill gärna medverka till en balanserad och lugn avtalsrörelse, men vi klarar icke detta om man kastar in den här frågan som sprängstoff i avtalsrörelsen. Det har de sagt hela tiden, men regeringen har icke tagit någon som helst hänsyn till det. Därför måste man för landets skull hoppas att vi hinner avskaffa det här snabbt efter valet, så att vi har chansen att föra avtalsrörelsen i hamn. Det

är på sätt och vis den mest tragiska erfarenheten av det här. Ni kan ha bedömt opinionen och verkningarna fel. Men då kan man dra tillbaka ett förslag. Det hade ni chansen att göra på ett tidigt stadium. Men i stället gräver ni ned er i en allt djupare halsstarrighet, slår er för bröstet för att ni gjort människor upprörda. Ni tycker att det är fint: "Vi tar duster." Ni säger till folk: Ni begriper inte riktigt eget bästa. Vidare utmanar ni alla de fackliga organisationerna till hårda konfrontationer. I ett svårt ekonomiskt läge driver ni landet mot en storkonflikt.

Det är denna bristande förmåga att regera landet, denna bristande förmåga att ett ögonblick verkligen se till hela folkets intresse, som är den kanske mest dystra och tragiska aspekten på den lilla mittenpartiregeringens hanterande av denna fråga.

Anf. 37 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! Mönstret går igen. När Olof Palme skall diskutera med mig, väljer han att omformulera mig för att ha en möjlighet till replik. Jag har inte sagt "vi som har förmånen av att vara friska", utan jag har sagt "vi som har förmånen av att bara någon gång ibland behöva gå till läkare". Det är skillnad.

När Olof Palme refererar det jag sagt om Kurt Ward och Inge Hörlén, ordförandena i Landstings- och Kommunförbunden, utesluter han medvetet det andra ledet, att de som arbetsgivare vore beredda att införa en förmån för sina anställda utan att veta att LO-kollektivet finge samma förmåner av sina arbetsgivare. Det är genom att uppträda så som man skapar klasslagstiftningen.

Ja, Olof Palme, jag vet inte hur noga jag skall gå igenom vad slags kroppsarbete jag har ägnat mig åt. Men, tro mig, det är inte bara jordbruksarbete. Jag har provat skogsarbete – som anställd. Jag har också försökt mig på annat kroppsarbete, med maskiner och annan utrustning, där jag har haft att jobba som anställd.

Ett exempel på att införande av karensdagar vore en klasslagstiftning är enligt Olof Palme att det skulle finnas skillnader i antal sjukdagar per år mellan Rinkeby och någon annan ort. Antalet sjukdagar per år säger väl inget om korttidssjukskrivningen och effekten av karensdagar.

Det intressanta är ju att Rinkeby är ett bostadsområde som kom till under den socialdemokratiska ledningen. Det är verkligen beklagligt att det skall vara så hög sjukfrekvens där. Det visar att det är nödvändigt med många åtgärder i sådana områden för att reparera de skador som uppstått på grund av den sorts planering och genomförande av bostadsbyggande som tillämpades då.

Med den uppläggning vi ger den här förändringen ökar förutsättningarna för att ge de människor som är sjuka längre tid ersättning från sjukförsäkringen, vård och omsorg. Det är en fullständig självklarhet.

Sedan det här med konflikt. Ola Ullsten har redan sagt att det är en självklarhet att löntagare liksom alla andra opponerar mot att en förmån försvinner. De opponerar mot att köpkraften i det de har att reda sig med går

ned. Men den intressanta frågan i sammanhanget är: Är konfliktrisen större, om man gröper ur köpkraften med 1,4 miljarder än om man gröper ur köpkraften med mer än dubbelt så mycket, 3 miljarder, som socialdemokraterna föreslår?

Jag tror att det blir väldigt svårt för någon att påstå att det vore lättare för löntagarorganisationerna att åt sina medlemmar driva fram ett förhandlingsresultat som först fyllde ut de 3 miljarderna och därefter gäve något i reallön än det vore att fylla ut 1,4 miljarder och därefter någon reallönehöjning.

Det är märkligt att ni inte går in på den diskussionen. Ja, egentligen är det inte märkligt, för då skulle mycket av er kampanj falla samman. För alla förstår ju att det blir svårare att förhandla sig fram till att täcka ett gap som är 3 miljarder än till att täcka ett gap som är 1,4 miljarder.

Att ni har bekymmer i totalbilden, som Ola Ullsten och Karin Söder tidigare har visat, framgår med all tydlighet när man läser er egen partimotion om den ekonomiska politiken. Där gör ni de fyra bestämda åtaganden som ni har upprepat här i kammaren. Sedan säger ni i er partimotion att åtagandena innebär en nivåhöjning av statsutgifterna som utan motverkande åtgärder skulle öka budgetunderskottet utöver vad som annars skulle bli fallet. Det är alltså andra besked än de Olof Palme försökte ge härifrån talarstolen för några minuter sedan. Så fortsätter ni: Kravet på återhållsamhet måste därför bli mycket stort för sådana statsutgifter som avser statlig konsumtion eller transfereringar till andra sektorer i samhället, där de i slutändan leder till privat eller offentlig konsumtion.

Ni säger alltså att era åtaganden leder till en nivåhöjning av statsutgifterna som utan motverkande åtgärder skulle öka budgetunderskottet utöver vad som annars skulle bli fallet. Och då är det väl ganska rimligt att vi från vår sida drar slutsatser.

Vad är det för insikter i ekonomi som ni kan räkna med att få fram till hösten, som ni inte har i dag? Varför ger ni inte i dag den svenska allmänheten klara besked om vilka åtgärder för att klara budgeten något så när som era åtaganden – i dessa fyra punkter bara – innebär, så att svenska folket kan göra ett val själva och fråga sig vilken metod som är att föredra? Varför ger ni inte svenska folket besked om detta? Varför skall man vänta på det beskedet till efter valdagen?

Ni hänvisar till krisprogrammet i er egen partimotion: För att få utrymme för dessa utgiftsökningar bör det vara möjligt att banta verksamheter och ompröva utgiftsprogram som vid en noggrann prioritering inte bedöms vara av betydelse för att uppfylla centrala välfärds- eller fördelningsmål. Ja, men det är precis ett sådant arbete som regeringen har gjort och lägger fram för riksdagen för beslut.

Ni slutar så denna långa uppräkningslista med alla andra förslag till utgiftsökningar osv., som ni summariskt redovisar i motionen genom att säga på sluttampen: Vi kan dock inte binda oss för att förslagen skall genomföras redan i den första budget som en socialdemokratisk regering lägger fram. Härvid måste även samhällsekonomiska och statsfinansiella hänsyn vägas in i bedömningen. Ja, det begriper jag fuller väl. Men de här fyra sakerna då,

som ni skall göra till hösten om ni vinner valet? Det kan ju inte hända så dramatiska saker i ekonomin under denna valrörelse att ni inte i dag skulle kunna ge besked om vilka verkningar som skall gälla från den 1 januari. Ni skall ju lägga fram detta till hösten.

Fru talman! Rakt på sak: Det är enkelt uttryckt fegt i den politiska debatten att inte ge dessa besked. Det är sådana här saker jag tänker på när jag påstår att ni ägnar er åt en kurragömmalek med verkligheten. Det kommer inte att hålla. Ge därför beskeden *nu*, så att svenska folket vet vilket val man i praktiken står inför! Vi har gett besked på båda sidor valdagen.

Förste vice talmannen anmälde att Olof Palme anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 38 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

Anf. 39 LARS WERNER (vpk):

Fru talman! När man hörde socialministern på förmiddagen och nu senast statsministern tala om regeringens förslag kunde man nästan få ett intryck av att det på riksdagens bord i dag ligger ett stort förslag om en ny och viktig social reform, nästan som om vi i dag skulle besluta om införandet av sjukförsäkringen.

Men det är inte alls så, utan det är fråga om att skära bort 2 miljarder ur sjukförsäkringen, att sjukersättningen skall sänkas och att karensdagar skall införas. Och med detta förslag – att införa karensdagar och sänka sjukersättningarna – gör regeringen någonting som egentligen ingen före den har gjort, nämligen att vrida sociallagstiftningen 15 år tillbaka i tiden.

Att moderaterna och folkpartiet är med om det förvånar kanske ingen, men att centern – som tidigare har utgett sig för att vara ett småfolkets parti – är det, är väl något som förvånar litet mer. Hur kan ni i centern gå i spetsen för detta utmanande högerförslag om att angripa de sjukas villkor och att införa karensdagar?

Den borgerliga valsegern 1976 var ett resultat av en massiv satsning från bl. a. storfinanserna och näringslivet. Under en följd av år hade man gett de borgerliga partierna betydande ekonomiskt stöd och inför valet 1976 var insatsen större än någonsin tidigare.

Direkt efter valsegern gick foljdriktigt Arbetsgivareföreningen till offensiv inför den då förestående avtalsrörelsen. För miljontals kronor annonserade man i tidningarna och drev kampanjer för höjda bolagsvinster, sänkta reallöner och för införande av karensdagar. Då sade den borgerliga regeringen nej till de mest utmanande förslagen från Arbetsgivareföreningens sida, men i dag är det andra tongångar från samma partier och från den regering de sitter i.

Sedan 1976 har de tre borgerliga partierna drivit allt längre ut till höger i politiken samtidigt som Arbetsgivareföreningen har etablerat sig som något

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

slags borgerlighetens ideologiska maktcentrum. I dag är moderaterna det största borgerliga partiet. Centern och folkpartiet, som tidigare var noga med att markera gränsen till höger, har nu gett upp motståndet mot högerkrafterna och flyter mer eller mindre frivilligt med på högervägen.

I dag sitter valda delar av storfinansens kändisar i folkpartiets ledning. Och i dag skall riksdagen ta ställning till ett förslag, undertecknat av centerpartiet, om försämring av sjukförsäkringen – precis samma förslag som Thorbjörn Fälldin 1976 avvisade med motiveringen att det vore social nedrustning.

Regeringen har under de här åren medvetet drivit en politik som har inneburit sänkta reallöner och höjda bolagsvinster. Kvar på Arbetsgivareföreningens önskelista från 1976 finns införande av karensdagar – och det skall nu de borgerliga partierna i sista stund försöka hinna med. Det blir en helt stilenlig avslutning på de gångna sex årens löntagarfientliga politik.

Under de här åren har nämligen de borgerliga partierna bedrivit en hård omfördelningspolitik. De har klämt åt de ekonomiskt svaga grupperna, urholkat de sociala rättigheterna, bedrivit social nedrustning – och vänt upp och ned på alla begrepp om en rättvis fördelningspolitik.

Arbetsgivareföreningen får nu med råge igenom sina krav. Regeringen nöjer sig inte med en karensdag, som SAF begärde, utan tre – och som mest 15 under ett år – skall det bli. Och som om inte redan det vore illa nog, skall sjukersättningen sänkas. Nära 2 miljarder kronor kommer de sjuka att förlora på det här förslaget.

Då går regeringen ut och säger att alla drabbas lika. Det drabbar arbetare och tjänstemän, fattig och rik, på samma sätt. Ingen får i fortsättningen ersättning för de tre första dagarna. Men detta är ju inte sant.

Regeringens förslag innebär inte heller att alla sjuka löntagare drabbas av karensdagar, eftersom man bara kan ändra på lagen. Man kan inte ändra i de avtal som reglerar sjuklönen. Förslaget innebär därför att det bara är de utan sådana avtal som drabbas av karensdagar, något som regeringen är väl medveten om men på olika sätt försöker tala sig bort ifrån.

Visserligen har regeringen uppmanat parterna på arbetsmarknaden att avskaffa dessa avtal, vilket ju i sig är en unik åtgärd. Men löntagarna och dessutom en del av arbetsgivarna – som vi har hört tidigare – har sagt nej till det. De vägrar att delta i regeringens urholkning av den sociala tryggheten. Detta känner regeringen till. Det är därför regeringens förslag är en klasslag som drabbar de arbetare som har de tyngsta, smutsigaste och mest enformiga jobben och som också drabbas mer än andra av sjukdom. Det är de grupperna som regeringen bestraffar med karensdagar.

Regeringen förnekar att man går SAF till handa med detta förslag. Man försöker i stället på ett rätt häpnadsväckande sätt framställa det hela som en rättvisereform. Längst i det fallet gick egentligen socialministern på förmiddagen. När hon skulle försöka påvisa regeringens stora sociala insatser gav hon sig in på ett cirkusnummer i den högre skolan som hon ju inte kunde få särskilt höga stilpoäng för. Men det var också en omöjlig uppgift som hon gav sig i kast med. Man kan naturligtvis beundra Karin Söders mod men samtidigt konstatera att hon lyckades väldigt dåligt.

Att statens ekonomiska insatser ökat är ju ingenting vi skall tacka den här regeringen för. De faktiska ökningarna beror på de beräkningsgrunder som använts. De stora ökningarna motsvarar bara den höga inflationen. I reella tal är ökningarna inte så gigantiska som socialministern försökte ge sken av. Dessutom har regeringen försämrat beräkningsgrunderna och utfärdat en generalorder om nedskärningar över hela området.

Visst är sjukfrånvaron för hög. När man säger att sjukfrånvaron är för hög säger man att det beror på att folk "skolkar" från jobbet utan att egentligen vara sjuka. Det är naturligtvis oacceptabelt att sjukfrånvaron är hög. Det är oacceptabelt att så många människor är så sjuka att de inte kan gå till jobbet. Men orsaken till den höga sjukfrånvaron är ju att man blir sjuk av jobbet, att man slits ut, att man mår illa av dåliga arbetsmiljöer, att man skadas vid olycksfall och att man stressas av högt arbetstempo. Regeringen vet att 87 % av alla sjukdagar är föreskrivna av läkare och att läkare som undersökt de sjuka ordinerat dem vila för att de skall bli friska. Ändå går regeringen ut och sprider dessa halvsanningar.

Ett annat skäl som regeringen angivit är att de 2 miljarderna behövs på annat håll. Statsministern sade tidigare i år – han har sagt det vid flera tillfällen:

"Låt oss ta en ökad självrisk i sjukförsäkringen och flytta över de resurser som då frigörs, så att de kan stå till förfogande för de helt nödvändiga insatser som kommer att krävas inom långvård och åldringsvård."

Men inte heller detta argument håller för en närmare granskning. Nästan dagligen kan vi i tidningarna läsa om ekonomisk brottslighet, om skattefus-kare som gör miljonvinster. Det avslöjas lagöverträdelser, men de skyldiga går i många fall fria. Miljonärer bor i lyxvillor, roar sig i lyxbåtar, spekulerar i allt som det över huvud taget går att spekulera i men betalar noll i skatt.

Påståendena om att regeringen måste ta ut 2 miljarder kronor ur sjukförsäkringen för att klara långtidsvården och åldringsvården är osanna. Det är i stället ett medvetet val som regeringen har gjort. Det är en medveten fördelningspolitik som den bedriver.

Statsministern har också jämfört sjukförsäkringen med andra försäkring-ar, t. ex. bilförsäkringar, båt- och husförsäkringar. Man trodde knappast att det var sant när man hörde honom göra den jämförelsen. Att likställa människor med kapitalplaceringar, att jämföra vår sociallagstiftning med bilförsäkringar visar, menar jag, kanske mer än något annat hur cyniskt regeringen och de borgerliga partierna numera ser på människors rätt till social trygghet.

Som vanligt är moderaterna värst. De nöjer sig inte med regeringens väl tilltagna försämringar utan vill gå ännu längre. De har lagt fram ett förslag som, om det genomfördes, skulle resultera i åtta karensdagar och mycket stora nedskärningar av sjukersättningen. Med det borde äntligen högerens exempellösa cynism vara avslöjad. De som möjligen trodde annat om högern borde i dag veta bättre och vara på det klara med dess verkliga ståndpunkter i dessa frågor.

Det är löntagarna som förlorar på regeringens förslag. Och det är inte de

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

bäst ställda löntagarna utan det är de som har sämst betalt som drabbas av karensdagarna. Det är de som blir av med tusenlappen när de får influensa eller när de skadar sig på jobbet.

Det här förslaget har rivit upp en proteststorm på arbetsplatser landet runt. Inom sjukvården, inom industrin, på byggen och på kontor har protesterna varit mycket starka mot regeringens förslag. Och det är inga protester som har organiserats uppe i förbundsledningarna eller på olika fackliga expeditioner! De som tror det känner stämningarna dåligt. En flod av brev har kommit till oss riksdagsledamöter och jag förmodar också till regeringen. Man har väddat om att det här förslaget skall dras tillbaka därför att det så hårt och orättvist drabbar redan hårt pressade grupper. Men det är regeringen fullständigt okänslig för.

Centern och folkpartiet sätter sig t. o. m. över den starka opinion mot förslaget som finns i de egna partierna. Man har inte lyssnat på kritiken mot förslaget, inte varit villig att diskutera andra lösningar, andra sätt att spara in dessa 2 miljarder kronor.

Låt mig erinra om att 1966, när vi slopade karensdagarna, skrev folkpartiet i en broschyr: "Det är fel att beskylla folkpartiet för att driva högerpolitik. Vi har t. ex. gått emot högerns besparingsförslag inom sjukförsäkringen." Det skrev folkpartiet i polemik mot högern, som var emot slopandet av karensdagarna. Men i dag är det helt annorlunda. I dag står man upp bakom ett förslag som medför stora nedskärningar inom sjukförsäkringen. Man inför karensdagar och sänker sjukersättningen. I dag skall man tillsammans med högern driva igenom ett beslut om detta här i riksdagen.

Jag kan mycket väl förstå Ola Ullstens ordsvall här i kammaren. Det gäller ju att till varje pris dölja omsvängningen och glidningen till höger. Men hur mycket och hur högt Ola Ullsten än talar här i kammaren räcker det ändå inte; människorna har avslöjat folkpartiets högervidning, de är klara över den.

Ola Ullstens nye partivän – kraftkornet i Göteborg, P. G. Gyllenhammar – har uttalat sig om karensdagarna och påståendet om den allvarligt höga sjukfrånvaron. Jag vill ge Ola Ullsten rådet att tala med honom, därför att han tycker inte alls om regeringens förslag. Han känner inte till den höga sjukfrånvaro som Ola Ullsten och andra talar om. Ola Ullsten har glidit så långt ut till höger att han redan har passerat sina nuvarande partivänner i storfinansens krets. Det säger en del om folkpartiet och dess högervidning.

Med det föreliggande förslaget river regeringen upp nya och stora hål i löntagarnas plånböcker och ekonomi. Till sänkta reallöner, pris- och hyreshöjningar, ökad arbetslöshet och urholkade sociala rättigheter lägger nu regeringen som kronan på verket detta utmanande förslag. Man gör det, mycket medveten om att man samtidigt försvårar höstens avtalsrörelse. LO och TCO har i brev till riksdagens ledamöter varnat för regeringens förslag om karensdagar som det största hotet mot en lugn och balanserad avtalsrörelse. Med all rätt kallar man detta förslag för en utmaning mot löntagarna.

Avtalsrörelsen blir svår nog även utan detta förslag. Löntagarna har naturligtvis stora krav på kompensation för pris- och hyreshöjningar som redan har skett och som man vet kommer. Dessutom skall avtalsrörelsen klara ut den omöjliga uppgiften att kompensera barnfamiljerna och de lägst avlönade för den skatteomläggning som kommer att genomföras.

Med det här förslaget ställer sig regeringen och de tre borgerliga partierna än en gång på Arbetsgivareföreningens sida mot löntagarna i avtalsrörelsen. Hand i hand med Arbetsgivareföreningen drar man ut i strid mot landets löntagare, mot arbetare och tjänstemän. Man bäddar för en ny storkonflikt i Sverige, t. o. m. större än den man framprovocerade våren 1980.

Det föreliggande förslaget, om vilket vi skall fatta beslut i dag, är bara det senaste i en lång rad som har passerat förbi här i riksdagen, förslag som den borgerliga regeringen med en enda rösts övervikt har tvingat igenom. Det är förslag som bit för bit har urholkat den sociala grundtryggheten. Med dessa sina förslag har man tvingat igenom försämringar för den ena gruppen efter den andra. Man har urholkat pensionerna, bromsat utbyggnaden av barnomsorgen, försämrat barnbidragen, tagit ifrån 250 000 barnfamiljer bostadsbidragen, och på skolans och kulturens område har man tvingat igenom nedskärningar.

Än en gång: Detta har varit en medveten politik, en rent borgerlig politik, en högerpolitik. Till de många grupper som redan tidigare har drabbats lägger man nu ytterligare en grupp, nämligen de sjuka.

Om syftet bara är att stärka statskassan med 2 miljarder kronor, som regeringen påstår, finns det, anser vi från vpk, andra och bättre sätt.

Karin Nordlander har tidigare i dag gett socialministern tre konkreta alternativ som visar varifrån man kan ta pengarna.

Nu har det naturligtvis i dag varit en besvärlig debatt för fru Söder, så hon orkade inte stanna kvar här. Men jag skall upprepa de förslag som Karin Nordlander ställde.

1. Ta in bara en femtedel av de sammanlagt 10 miljarder kronor som finns i obetalda skatteskulder.

2. Avskaffa förmånerna för aktiespekulanterna.

3. Avstå från fem av de tänkta 140 JAS-planen.

Välj något av dessa tre konkreta förslag och ni har två miljarder kronor och slipper införa karensdagar. Kan någon be socialministern komma in här och förklara för oss varför ni inte har valt att spara pengar på dessa områden i stället för att angripa och försämma sjukförsäkringen? Varför är det omöjligt för regeringen att diskutera andra sparåtgärder? Varför måste ni införa karensdagar?

Under de gångna sex åren har de borgerliga partierna försökt att knäcka solidariteten mellan människorna. Ni har hetsat den ena gruppen mot den andra. Med en enda rösts övervikt har ni borgerliga ledamöter som bildar underlag för den nuvarande regeringen vunnit alla viktiga omröstningar här i riksdagen, men ni har inte kunnat bryta solidariteten mellan människorna. Det visar de många protesterna på arbetsplatserna landet runt. Ni har tagit

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

ifrån löntagarna tusentals kronor, men ni har inte kunnat knäcka solidariteten.

Om några timmar skall vi rösta om det här förslaget. Ni vinner troligen omröstningen här i riksdagen, men ni förlorar i förtroende ute bland de vanliga människorna, vilka drabbas av detta orättfärdiga, orättvisa och utmanande förslag.

Om några månader är det val i Sverige, och direkt efter en vänsterseger i valet och i god tid före avtalsrörelsen måste det här beslutet rivas upp tillsammans med många andra liknande beslut som ni har tvingat igenom här i riksdagen. Efter er högerpolitik är det då dags för en radikal vänsterpolitik, som bygger ut den sociala omsorgen och tryggheten, som åter värdesäkrar pensionerna, som garanterar alla barn en dagisplats, som river de onödiga hindren för de handikappade och som, kort sagt, bygger på arbetarrörelsens solidaritet mellan människorna i detta land.

Fru talman! Får jag avsluta med att i all korthet vidarebefordra vad en grupp byggnadsarbetare bad mig framföra i debatten här i dag om karensdagarna. De sade så här: "Nu får det banne oss vara nog." Jag håller med denna grupp byggnadsarbetare och alla andra som protesterar mot detta förslag.

I detta anförande instämde Marie-Ann Johansson, Alexander Chrisopoulos, Per Israelsson, Raul Blücher, Lars-Ove Hagberg, Hans Petersson i Hallstahammar, Bertil Måbrink, Eivor Marklund, John Andersson, Oswald Söderqvist, Inga Lantz, Eva Hjelmström, Tommy Franzén, Tore Claeson, Nils Berndtson och Karin Nordlander (alla vpk).

Anf. 40 GUNNAR NILSSON (s):

Fru talman! Förslaget till försämringar av sjukförsäkringen, och framför allt återinförandet av karensdagar, har blivit regeringens kanske mest omdiskuterade förslag. Oftast har man från borgerligt håll visat en förvånad oförståelse inför den negativa effekten av och reaktionen på detta förslag, som uppges endast syfta till att förbättra statsfinanserna. I ett tidigare skede uppgavs också att det skulle vara ett medel att bekämpa missbruk av sjukförmånerna.

Möjligen kan det vara så att de borgerliga statsråden och tidningsredaktörerna befinner sig för långt borta från den arbetsplatsernas verklighet som vi såsom fackligt aktiva själva möter, eller får rapporter om, var dag. Därför förtjänar kritiken att förklaras litet utförligare.

Jag är övertygad om att det finns stöd för kravet att bekämpa missbruk av sjukförsäkringen, även om detta missbruk är mycket litet. Jag tror också att det finns förståelse för behovet att förbättra statsfinanserna.

Men när t. ex. Landsorganisationens medlemmar redan har fått reallönesänkningar på ca 10 % är det självklart att de blir milt sagt upprörda då de ser att regeringens förslag dels inte bara drabbar det lilla missbruket utan framför allt slår hårt mot alla som verkligen är sjuka, dels undantar tjänstemän, akademiker och offentligt anställda. Det innebär att bara de

privatanställda arbetare som redan har lägre löner, som har sämre arbetsmiljö och större sjukdomsrisker än andra drabbas av detta förslag.

Extra upprörd blir man när man ser helheten i regeringens politik, som innebär att arbetslösa och sjuka drabbas av försämringar, medan regeringen spenderar villkorslösa miljarder till företag, aktieägare osv. Det blir inte bättre av att regeringen avvisar förslag efter förslag från oppositionen för att bekämpa ekonomisk brottslighet och skattefiffel, vilka till statskassan hade kunnat dra in mångdubbelt större belopp än de som man nu försöker spara in genom försämringarna av sjukförsäkringen.

I det läget upprepar regeringen, med statsministern i spetsen, att detta är en rättvis reform, som skyddar de sämst ställda och sjukaste. Trots avslöjanden om interna kanslihusutredningar som bevisar motsatsen försöker man slå i svenska folket att regeringen har bedrivit en rättvis, samlad fördelningspolitik. Ja, statsministern försöker t. o. m. den operationen att skjuta över ansvaret för att sjukförsäkringen skall bli rättvis på arbetsmarknadens parter. Om de bara går med på att låta försämringen drabba även offentliganställda och tjänstmän blir reformen rättvis, enligt statsministerns sätt att tolka förslaget.

Men jag måste fråga: Tror verkligen regeringen att någon skall svälja den argumentationen? För hur kan förslaget vara rättvist när alla vet att de friska inte drabbas alls, att sjuka tjänstemän och offentligt anställda drabbas endast om de fackliga organisationerna sviker sina medlemmars krav, medan det är helt säkert att rader av LO-medlemmar kommer att drabbas av ett inkomstbortfall på tusentals kronor per år? Och hur kan man begära att fackliga organisationer frivilligt skall hjälpa till att genomdriva en förändring som de anser i grunden dålig, orättvis och undermåligt motiverad?

Därför är det en verklighetsfrämmande förhoppning som utskottet uttalar på s. 16 och 17 i betänkandet. Man rekommenderar parterna att träffa försämrade avtal. Hur naivt får man uttrycka sig i ett beslutsunderlag som skall ligga till grund för riksdagens beslut? Nej, ni kommer att bli besvikna! I dag är ett starkt och enigt fackligt försvar för löntagarnas rättigheter viktigare än på länge. Därför kommer ingen facklig organisation att ställa upp på regeringens förslag – och flera arbetsgivarorganisationer har ju också motsatt sig förslaget. Nej, skall försämringen genomdrivas – det är tydligt att så skall ske – får regeringen själv ta hela ansvaret, mot en fullkomligt enad fackföreningsrörelse!

Personligen tycker jag – i likhet med många andra – att det är ett oblygt försök att ställa grupp mot grupp, arbetare mot tjänstemän, offentliganställda mot privatanställda osv. Men den splittringstaktiken kommer att avvisas. De fackliga organisationerna kommer att hålla ihop!

Därmed har regeringen försatt sig i en situation som skapar en rad komplikationer. Driver man igenom försämringarna, finns det bara ett för löntagarna acceptabelt sätt att skapa rättvisa. Det är att LO för sina privatanställda medlemmar kräver samma avtalsmässiga sjuklön som övriga grupper redan har och som de med stor sannolikhet kommer att få behålla.

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Därmed har regeringen, trots otaliga varningar i god tid, skapat ytterligt svåra förutsättningar för nästa avtalsrörelse. I ett läge då Sverige mer än på länge skulle behöva ett snabbt och försiktigt avtal, är regeringen beredd att i ett slag rycka undan förutsättningarna för en sådan avtalsrörelse.

Dessa komplikationer – både orättvisorna och de svårigheter förslaget skapar inför den kommande avtalsrörelsen – insåg uppenbarligen de borgerliga partierna, eftersom man länge diskuterade att införa avtalsförbud på detta område. Men det är fortfarande lika oroande att åtminstone två av de borgerliga partierna uppenbarligen var beredda att lagstifta mot arbetsmarknadsparternas frihet att teckna avtal. Det är tydligen så att principen om friheten att teckna avtal på arbetsmarknaden inte är så fast förankrad som vi trodde.

Det är sannolikt lätt att bekänna sig till den principen i goda tider, när det finns ett snabbt växande utrymme att fördela. Men var står centern och moderaterna i förhållande till avtalsfriheten i kärvare tider? Har de fackliga organisationerna rätt att försöka försvara sina medlemmars standard också i dessa sämre tider – eller är man beredd att inskränka våra möjligheter att träffa avtal till skydd för våra medlemmar nu när de verkligen behöver oss? Den här gången blev det inget förslag om avtalsförbud, eftersom man inte kunde enas inom borgerligheten. Men någon klar deklaration till förmån för avtalsfriheten i det här läget har vi inte fått från vare sig centern eller moderaterna.

Nej, den sakliga kritiken mot detta förslag är i dag så förödande att det bara finns en vettig väg ur dilemmat: att riksdagen röstar ner regeringens förslag. För om man inte gör det – och mycket talar för det alternativet – genomför man ett förslag som innebär följande:

För det första är förslaget ett oerhört hot mot en lugn och balanserad avtalsrörelse. Skulle arbetsgivarna försöka försämrå förmåner för tjänstemän och offentliganställda, kommer de att mötas av ett hårdnackat motstånd. Skulle dessa grupper få behålla sina förmåner – och mycket talar för det – är det uppenbart att LO måste kräva motsvarande förmåner. Därmed ökar regeringen i ett slag konfliktrisen och skapar direkt konfrontation med löntagarorganisationerna.

För det andra har man genom de resonemang som föregick förslaget skapat allvarlig oro för att principen om avtalsfrihet inte är så fast förankrad hos alla partier som vi hade anledning att tro. Här kräver vi att alla politiska partier erkänner arbetsmarknadens parter rätt att fritt teckna avtal på olika områden.

För det tredje har man, om förslaget genomförs och alla andra förhållanden kvarstår oförändrade, skapat en oerhörd orättvisa till nackdel för de grupper som löper störst risk för skador och sjukdomar i arbetet.

För det fjärde medför förslaget, som redan sagts, ett kännbart ekonomiskt avbräck, ofta på tusentals kronor per år, för dem som är sjuka, medan de friska således hålls skadeslösa.

För det femte riskerar man med detta förslag att pressa människor att gå till

sitt arbete trots att de är sjuka och borde stanna hemma – för sin egen och arbetskamraternas hälsas skull.

För det sjätte är förslaget formellt bristfälligt i och med att det uppenbarligen strider mot den av Sverige ratificerade ILO-konventionen 121 om ersättning vid arbetsskada. Jag är förvånad över med vilket lättsinne man har diskuterat just den biten. Ett godkännande av propositionen kommer nämligen att föranleda en anmälan till ILO, en mindre smickrande åtgärd, som främst brukar riktas mot en helt annan kategori länder än dem som Sverige vill räkna sig till. Men det är ett obestridligt faktum att en anmälan kommer att göras redan under junikonferensen.

Därtill kommer att förslagets besparingseffekt förefaller starkt överdriven, att missbruket är ytterst marginellt och att förslaget läggs fram i ett läge då sjukfrånvaron redan har minskat stadigt under flera år.

Fru talman! Jag trodde uppriktigt sagt att regeringen, efter att ha fått ta del av den förödande kritiken från nästan alla remissinstanser, unika gemensamma uttalanden från alla stora fackliga organisationer, allmänhetens protester, som fortfarande strömmar in – i kanske allra sista minuten har jag i eftermiddag fått ett mycket omfattande protestuttalande från Verdandi i Botkyrka –, och den hårda kritiken från egna tidningar och partivänner, skulle visa kuraget att dra tillbaka förslaget och erkänna sitt misstag. Det hade skapat respekt, om man hade tagit intryck av den sakliga kritik som har riktats mot förslaget. Det hade säkert t. o. m. skapat ökad förståelse för andra vägar att åstadkomma besparingar.

Men debatten har gett klart besked om att regeringen framhårdar och att detta förslag skall gå till omröstning. I det läget återstår det bara för mig att vädja direkt till i vart fall de av riksdagens ledamöter som är medlemmar av de fackliga organisationer som har motsatt sig detta förslag och markerat det i brev till riksdagens ledamöter: Avvisa regeringens förslag till försämringar av sjukförsäkringen!

I detta anförande instämde Birgitta Johansson, Lars-Ingvar Sörenson, Stig Alftin, Karl-Gustaf Mathsson, Olle Westberg i Hofors, Olle Östrand, Sten-Ove Sundström, Stig Olsson, Sven Aspling, Lennart Nilsson, Lisa Mattson, Valter Kristenson, Hans Pettersson i Helsingborg, Helge Karlsson, Maj-Lis Landberg, Lars Henrikson, Inge Carlsson, Sture Thun, Torsten Karlsson, Catarina Rönnung, Erik Wärnberg, Ingegerd Elm, Anita Johansson, Margareta Palmqvist, Lilly Bergander, Hans Alsén, Anita Modin, Oskar Lindkvist, Olof Palme, Gertrud Sigurdsen, Lars Ulander, Olle Svensson, Hilding Johansson, Doris Håvik, Thure Jadestig, Gunnar Sträng, Rune Carlstein, Rune Johansson, Frida Berglund, Nils-Olof Grönhagen, Ulla Johansson, Sven-Gösta Signell, Birger Rosqvist och Börje Nilsson (alla s).

Anf. 41 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Fru talman! Skall du också gå upp och försvara karensdagarna? Den frågan fick jag nyss här ute i kammarfoajén, och jag kan svara här i kammaren: Ja,

Nr 156

**Onsdagen den
26 maj 1982**

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

det skall jag. Jag gör det för att försvara våra barns ekonomi. Jag känner mig nämligen skyldig att göra allt jag kan för att förhindra att de som nu är unga skall behöva ägna hela sitt yrkesverksamma liv åt att betala skulder som vi som nu finns i riksdag och regering har ådragit oss. Jag skall försöka att förklara vad jag menar.

När utgifterna för någon – det må vara en familj, ett företag eller staten – blir högre än inkomsterna uppstår det brist i kassan. Man tvingas låna till en del av alla de utgifter som måste betalas, därför att de är nödvändiga. Men var och en som kommer i den situationen – det må vara staten, en enskild eller ett företag – måste faktiskt också samtidigt ställa sig själv några frågor: Hur skall jag undvika den här situationen i framtiden? Hur skall jag betala tillbaka lånen? Finns det något sätt att skaffa mer inkomster, och finns det några utgifter som jag kan dra in på?

Om det dessutom är på det sättet, som det är i Sverige i dag, att utgifterna är 75 miljarder högre än inkomsterna behöver man inte vara så särskilt duktig i matematik för att inse, att om vi skall undvika en evig skuld – som våra barn i så fall måste använda sina pengar till att betala räntor och amorteringar på – och om vi själva skall betala tillbaka lånen, måste vi försöka att både öka inkomsterna och minska utgifterna.

I dag talar vi om en möjlighet att minska utgifterna. Teoretiskt sett kan vi naturligtvis pröva på att dra in på bara en eller två av statens alla utgifter. Vårt försvar, vårt utbildningsväsende, vår sociala trygghet för pensionärer – det är bara tre exempel på sådana områden där staten har stora utgifter. Men nu är det ju faktiskt så att ingen vill eller vågar lägga ner försvaret, vår internationellt sett mycket höga levnadsstandard har vi därför att vi faktiskt har en god utbildning i Sverige och alla är ense om att vi är skyldiga dem som i går byggde upp vårt välstånd men som i dag är pensionärer en trygg ålderdom. Vi måste då konstatera att det inte går att dra ned på dessa utgifter. Vi kan inte heller dra ned på bara ett stort område, utan vi måste söka vägar att dra in något på många områden.

När man kommit så långt i sina tankegångar om hur det skall gå till, då gäller det att ha nästa princip klar för sig, nämligen att försöka göra allt som är möjligt för att de som är mest beroende av samhällssolidariteten inte drabbas hårt, att se till att alla som kan solidariskt ställer upp för dem som inte kan. Det är den tanken som har varit vägledande i regeringens sparförslag, där det bl. a. ingår en självrisk i sjukförsäkringen.

Sjukförsäkringen beräknas kosta oss alla nästan 14 miljarder kronor. Jag säger "oss alla", därför att även om det är riksdagen som beslutar om utgifterna, är faktiskt alla enskilda sjukförsäkrade arbetstagare med och betalar dessa utgifter. Sjukförsäkringen är en av alla de många sociala garantier vi har i Sverige, och det har införts därför att vi är eniga om att vi vill bistå varandra när det behövs. När man blir sjuk, skall det bekymmer som sjukdomen i sig innebär inte medföra bekymmer också för hur man skall klara sin försörjning då man inte kan arbeta. Den tryggheten måste vi självfallet slå vakt om.

Men eftersom vi måste dra in något på utgifterna också på den sociala sidan

har regeringen ansett det mest rättvist att göra det där alla kan visa sin solidaritet, och man föreslår därför att vi skall införa en mindre självrisk. Självrisk finns i nästan alla försäkringar. Låt mig i alla fall våga nämna ordet bilförsäkring, enbart för att ge ett pedagogiskt exempel. Det är det lättaste sättet att förklara vad självrisk är och att det är detsamma som karensdagar.

De flesta bilägare är beredda att betala något tusental kronor ur den egna fickan, om det händer något med bilen, och få resten av försäkringsbolaget. De flesta människor i Sverige har självrisk i sina stöld- och brandförsäkringar osv. Man behöver en försäkring för att inte bli blottställd om bilen kvaddas eller huset brinner, men man är beredd att betala något ur den egna kassan. På liknande sätt blir det nu med sjukförsäkringen, men man behöver inte ha en självrisk på tusentals kronor, som man måste ha när det gäller andra försäkringar.

Vi vill och skall ha en grundtrygghet, men vi måste vara beredda att klara oss utan inkomst de första sjukdagarna. Det är faktiskt också så, fru talman, att vi kunde göra det före 1967, och därför är jag övertygad om att vi skall kunna göra det också efter 1982. Sverige var inte före 1967 det orättfärdiga, orättvisa och eländiga samhälle som oppositionen har utmålet att det nu skulle bli, om karensdagarna införs efter dagens beslut.

Fru talman! Jag vill upprepa att vi måste göra allt som är möjligt för att de som är mest beroende av vår gemensamma solidaritet inte skall drabbas hårt. Det är därför vi föreslår ett högriskskydd som innebär att den som blir sjuk ofta inte skall behöva ängslas för att varje gång gå miste om sjukpenningen. Det är därför vi begränsar antalet karensdagar till tio under en tolv månadersperiod. Det är också därför som vi inför en s. k. 20-dagarsregel för att skapa ytterligare garantier för dem som ofta drabbas av sjukdom. 20-dagarsregeln innebär att om ett sjukdomsfall inträffar inom 20 dagar efter föregående sjukperiods slut blir det inga karensdagar.

Dessutom – och detta nämner den socialdemokratiska oppositionen sällan – blir det faktiskt bättre ersättning i vissa fall. Vi tar nämligen bort den nuvarande s. k. fridagsregeln, som innebär att man i vissa fall inte får sjukpeng för sådana dagar som normalt är arbetsfria.

Sjukpenningen räknas ut med hänsyn till årsinkomsten, utslagen på 365 dagar. Men för korttidsfall ger sjukförsäkringen ingen ersättning för s. k. arbetsfria dagar, som oftast är lördag och söndag. De nu föreslagna reglerna medför faktiskt att den som är sjuk sex dagar och inte har sjuklöneavtal i vissa fall kan få ut nästan lika mycket från sjukkassan som tidigare.

Låt mig också, fru talman, påpeka att den solidaritet vi begär av medborgarna i det här fallet, den begär vi av dem som har arbete och inkomster av arbete. När vi tvingas dra in på sociala förmåner, är det rimligt att vi som har ett lönat arbete ställer upp.

Jag skall gärna erkänna att det självfallet hade varit bättre, om vi hade sluppit göra dessa förändringar i sjukförsäkringen. Det är ingen tvekan om att det är en försämring av sjukförsäkringen – det finns ingen anledning att hymla med den saken. Men det är en försämring som vi anser att vi måste ta

för att slippa undan något ännu värre, dvs. att den svenska ekonomin rasar ihop, med det elände och den orättfärdighet som det skulle föra med sig.

Jag tror också att det är många som är beredda att acceptera den här åtgärden, om de bara besinnar sig en smula och tänker efter. Jag tror att det finns många som inser att när vi nu tvingas att vidta besparingsåtgärder också på det sociala området, så är två karensdagar vid sjukdom det minst orättfärdiga.

Om vi skall kunna bevara den sociala trygghet som vi har i Sverige, och bevara den till kommande generationer, måste vi vara beredda att avstå något i dag. Vi borde inte vara så egoistiska, att vi överlåter åt våra barn att betala de skulder vi tar upp. Solidariteten gäller också kommande generationer.

Anf. 42 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Att försöka framställa det här förslaget som ett uttryck för solidaritet med våra barn och solidaritet med de gamla och sjuka är väl ändå, Karin Ahrland, att gå litet för långt – att alltför mycket göra våld på sanningen.

Hårt pressad här på förmiddagen hänvisade socialministern till den ansträngda samhällsekonomin. Men den kan väl inte vara så dålig, när ni anser att ni har råd att inte skärpa indrivningen av skatteskulderna bättre, när ni anser att ni har råd med generösa subventioner för aktiefondssparande och när ni kan spendera närmare 30 miljarder kronor på JAS-planet. Det tyder, Karin Ahrland, inte på särskilt dålig ekonomi eller försiktighet med utgifterna.

Det är sant att vi har ett budgetunderskott, men det är ju skapat av de borgerliga regeringarna. Ni har medvetet tömt statskassan på pengar genom att ni strött pengar omkring er. Ni har slopat arbetsgivaravgifter, ni har sänkt skatterna för de högst avlönade, ni har sänkt företagsskatter osv. Budgetunderskottet uppstod ju inte av sig självt – det har ni skapat under de här åren.

Nu är det ju så att ni har fått alternativ när det gäller att spara pengar för att slippa ge er på sjukförsäkringen. Det finns andra sätt att spara på, men ni vägrar ju att diskutera det. Varför är ni så vanvettigt fixerade vid just införandet av karensdagar? Jag vill upprepa frågan: Varför driver ni i stället inte in skatteskulderna på ett bättre sätt? Varför avskaffar ni inte aktiefondssparandet? Och – om det inte passar – varför avstår ni inte från detta flygplan, som kommer att kosta miljarder? Varför svarar ni inte på de frågorna?

Jag kan förstå att socialministern känner olust inför den här frågan och den här debatten och inte vill vara med hela dagen här i kammaren. Jag förstår att Karin Ahrland också känner den olusten. Men det är ju av egen förskyllan.

Jag förstår att ni tillgriper alla de mest underliga argument och talar om solidaritet med våra barn. Nej, en förnuftig regering, Karin Ahrland, hade över huvud taget inte lagt fram ett sådant här förslag. Och en mer begåvad

regering borde ha haft vett nog att dra tillbaka förslaget efter den störtskur av kritik som det har utsatts för.

Ert förslag drabbar de arbetare – jag upprepar det – som har de hårdaste, de tyngsta, de smutsigaste och de mest enformiga arbetena och som därför är mest sjuka. Det drabbar också hårt människor med olika allergier, med astma och andra sjukdomar. Det drabbar, Karin Ahrland, föräldrarna till de barn som ni säger att ni vill värna om.

Ni har en rösts övervikt här i riksdagen. Ni har lovat Gösta Bohman att föra högerpolitik. Men är det löftet viktigare än hänsynen till de sjuka och svaga i samhället? Ni känner uppenbarligen större solidaritet med Gösta Bohman och högern än med sjuka och svaga här i landet.

Anf. 43 OLOF PALME (s) replik:

Fru talman! Man blir allvarligt oroad när fru Ahrland ger sig upp i den här debatten. Förra veckan tog hon näst intill kål på landets sjuksköterskor. I dag ger hon sig på att försämlra sjukförsäkringen.

Samtidigt jämför hon som landets sjukvårdsminister sjuka människor med bilar. Man frågar sig om vi över huvud taget kommer att ha någon sjukvård kvar den 19 september. Sedan är det väl dags för avlösning.

Men för att ta detta med bilar! TCO har sagt följande:

”Självrisk förekommer i sakförsäkring av bilar, hem och dylikt, där man till viss del själv kan påverka skadeutvecklingen genom olika skyddsåtgärder och allmän varsamhet. Underlåter man att skydda sig effektivt tar man därmed medvetet en egen risk. Att i en allmän sjukförsäkring överföra ett sådant synsätt till människors sjukdom och arbetsskada kan uppfattas som speglade en cynisk uppfattning, att detta skulle vara självförvållat.”

Jag tycker på något sätt att det är upprörande att vi har en sjukvårdsminister i landet som säger att skadade människor, som dragit på sig skadan på arbetsplatsen, kanske på grund av dålig miljö, är som bilförare som är ovarsamma och får skador på sin bil. Det är den mänskliga dimension hon har på sin uppgift i regeringen, och det är fruktansvärt. Om en eller annan direktör som inte vet vad sjukvård är hade gått upp och sagt det där, kunde jag ha förstått det. Men att landets sjukvårdsminister säger att sjuka människor är som bilar!

Vidare säger fru Ahrland att vi kan avstå från det här. Men vilka är vi? Inte är det fru Ahrland och hennes kategorier. Det är ju bara privatanställda arbetare som drabbas av det här, icke tjänstemän och icke stats- eller kommunalanställda. Dessa har sjuklön.

Vi skall inte lägga på våra barn skulder, säger fru Ahrland. Men det är ju ni som helt och hållet skaffat barnen dessa skulder. 1956 hade vi icke ett öres skuld från den svenska statens sida till utlandet. Nu är vi skyldiga 60 000 miljoner till utlandet, som ni har åstadkommit.

Sedan ger ni er på de svagaste grupperna i samhället och säger att de skall, med försämlrad standard när de blir sjuka, betala de borgerliga regeringarnas extravaganser och alla premier till de bättre ställda.

Bevara de sjuka för en sådan sjukvårdsminister!

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen*
m. m.

Anf. 44 KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Fru talman! Karin Ahrland talar om utgifter och säger att det är nödvändigt att dra ner på flera områden. Det gör man då genom att man gnetar på den sociala verksamheten. Där har man under de borgerligas hela regeringstid använt "korvmetoden" och skurit en skiva i taget. Lars Werner har alldeles nyss presenterat ett alternativ som skulle ge stora och snabba pengar, men regeringen har mest dragit in just på socialdepartementet, och vi vet vilka det drabbar. Det drabbar dem som behöver vård och omsorg. Det är de sjuka som får betala.

Här har sagts att karensdagarna drabbar lika, och det börjar bli litet tjatigt att höra det. Men en miljon av löntagarna har inte en enda sjukdag per år, och de behöver ju då ingenting betala.

Jag undrar vad Karin Ahrland anser om dem som arbetar inom vårdområdet, som hon också tycker skall ha karensdagar. Skall de utöver att de helst inte skall ta ut semester också tvingas jobba när de är sjuka?

Jag förutsätter att Karin Ahrland har fått ta del av SPRI:s utredning, som säger att billig sjukvård ger en bättre hälsa och att det är de lågavlönade som mera drabbas av sjukfrånvaron och skador.

Riksförsäkringsverket har också sagt någonstans i en utredning att korttidsfrånvaron inte alls är så oskyldig ur medicinsk synpunkt. Följer man en grupp människor med korta sjukperioder några år framåt i tiden, finner man att oproportionerligt många har blivit förtidspensionerade. Än mer alarmerande är att den gruppen har en massiv överdödlighet i jämförelse med jämnåriga inom befolkningen i övrigt. Det är dem som man nu ger sig på.

Anf. 45 DORIS HÅVIK (s) replik:

Fru talman! Det är närmast genant att gå upp i talarstolen en gång till för att tala om hur tekniken fungerar i regeringens proposition. Jag har en gång fått förklara för socialministern hur högriskskyddet kommer att slå, jag har talat om det för utskottets talesman, och jag skall göra det för Karin Ahrland också. Jag hyser nog betydligt större förståelse för att sjukvårdsministern kan ha andra saker att syssla med än dessa tekniska detaljer.

Men Karin Ahrland sade: Vi inför 20-dagarsregeln. Det var en överloppsgärning, för den finns redan i nuvarande försäkring. Den kom till för att de personer som behöver njurdialys skall få möjligheter att få ersättning från insjuknandedagen. Behandlingarna sker så ofta att dessa patienters behandlingar faller inom 20 dagar. Det är bra att den regeln finns, och vi skall vara tacksamma för att ni inte har tagit bort den.

Sedan var det högriskskyddet. Man talar om att ingen behöver få mer än tio karensdagar. Det är sant så långt, men nog bör vi ändå peka på vilka effekter det får, för insjuknandedagen räknas ju inte när det gäller högriskskyddet. Är man sjuk två dagar, har man en insjuknandedag som icke räknas och en karensdag. För att komma upp i tio karensdagar måste man vara sjuk tio gånger och får därigenom 20 dagar med förlorad arbetsinkomst innan högriskskyddet träder i kraft. Nästa gång jag blir sjuk, vad händer då?

Jo, den första dagen får jag ingenting, för det är insjuknandedagen. Dagen efter får jag ersättning. Då har jag alltså mist 21 dagars arbetsinkomst.

Detta har man upptäckt i handikapporganisationerna överallt. Det står ju också i tredje stycket i lagtexten helt klart att det gäller karensdagarna, insjuknandedagen räknas icke i det sammanhanget. Det här har vi i utskottet genom föredragningar fått helt klart för oss.

Sedan till detta med fridagsregeln. Jag har förut i dag sagt att det förelåg ett förslag i sjukpenningkommittén. Vi hade möjlighet att lösa den oacceptabelt låga kompensationsnivån för dessa grupper. Utredningen kom ju till just för dessa grupper – den tillsattes, som jag tidigare har sagt, efter motioner i riksdagen och en framställning från LO och TCO för att man skulle höja deras kompensationsnivå.

Säg att någon arbetar tre dagar i veckan och blir sjuk på onsdag, torsdag och fredag – just de dagar han eller hon arbetar. Då får man inte ersättning för insjuknandedagen och inte för de två karensdagarna. Där går hela veckoinkomsten!

Jag tror att man bör kunna tekniken för att kunna förstå hur det går för människorna. Jag har förut i dag sagt: Människorna behöver fakta, och det skall vi inte undanhålla dem.

Anf. 46 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Fru talman! Här har varit ganska många talare. Jag skall försöka besvara en del av anförandena kort.

Solidaritet med våra barn passade inte ett par av herrarna som var uppe i debatten. Jag kan bara svara att jag inte tycker att man skall lasta över sina skulder på andra. Jag tycker inte man skall göra det genom att låta bli att betala skatt – jag tycker att man skall betala sin skatt solidariskt. Precis på samma sätt tycker jag att man skall göra allt man kan för att betala sina skulder. Jag tror dessutom – det vill jag faktiskt gärna säga – att de flesta svenska människor, de flesta föräldrar här i landet, håller med mig och säkert vill ställa upp för sina barns räkning. Jag tror inte det är någon som vill dö med skulder som andra skall betala.

Olof Palme är en gammal och skicklig debattör. Av den anledningen använde han sin vanliga teknik. Han konstruerade en replik, fru talman, som han sedan bemötte själv.

Jag jämförde aldrig sjuka människor med bilar. Det var inte så jag sade. Jag har några få önskemål i politiken – ja, jag har naturligtvis många önskemål i politiken, men jag har ett speciellt önskemål när jag är i kammaren, och det är att försöka tala något pedagogiskt. Jag tror att de flesta svenskar vet vad självrisk på bilförsäkringen är. Det var ett sätt att förklara vad karensdagar kan liknas vid. Men det är icke fråga om att jämföra sjuka människor med bilar. Jag tror faktiskt att vi måste använda sådana exempel emellanåt för att kunna förklara all denna krånglighet.

Jag fick också höra att vi inte hade skärpt skattekontrollen. Jag avstår från att räkna upp alla de åtgärder som faktiskt har vidtagits på den punkten. Det är ju inte skattekontrollen som den här debatten skall handla om, utan den

skall handla om sjukförsäkringen.

Den tekniska debatten om de 20 dagarna har det varit så många omgångar om här på förmiddagen att det inte finns någon anledning att fortsätta den längre.

Anf. 47 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Nej, statsrådet Ahrland, jag skulle heller inte vilja fortsätta den här debatten. Men när sjukvårdsministern här i landet, i en fråga om social trygghet, uppträder som en agent för ett bilförsäkringsbolag och vägrar diskutera hur man skall spara pengar, då måste debatten fortsättas. När skall vi diskutera det, fru Ahrland? Får vi bara diskutera när vi skall angripa de socialt svaga grupperna här i landet? Är det den diskussionen vi får föra här? Den här debatten – och inte minst statsrådet Ahrlands senaste uttalande – har visat att social omsorg och trygghet uppenbarligen inte är någon självklarhet för den här regeringen, som det är för dem som är i opposition här i riksdagen.

Ni talar om självrisk, sjukförsäkring, försäkring av gamla bilar – men vad ni gjort under de här sex åren är följande: Ni har slopat värdesäkringen avseende pensionerna. Ni har försämrat barnbidragen. Ni har bromsat utbyggnaden av barnomsorgen. Ni har tvingat igenom en social nedrustning i kommunerna. Ni har medvetet ökat arbetslösheten. Och i dag skall ni försämra sjukförsäkringen och införa karensdagar!

Nog vore det på sin plats med en viss återhållsamhet från regeringens sida mot bakgrund av den politik ni har fört under de här åren. Ni tycks på allvar tro att man förbättrar vår ekonomi genom att sänka pensionerna, barnbidragen och bostadsbidragen, genom att försämra sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. Det är det ni har hållit på med under sex år! Har ni ingenting lärt av detta?

Får jag fråga fru Söder, som nu har kommit in: Vilka grupper tänker ni ge er på nästa gång? Ni har några veckor på er innan riksdagen slår igen.

Anf. 48 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Den medgivna repliken gäller Karin Ahrlands anförande.

Anf. 49 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Får jag då säga både till Karin Ahrland och till regeringen i dess helhet att vi försvarar den sociala omsorgen och tryggheten. Vi säger nej till regeringens sociala nedskärningar, och vi gör det därför att vi känner solidaritet med de grupper som ni så grovt sviker. Därför att ni skall uppfylla löftena till och kraven från Svenska arbetsgivareföreningen och, framför allt, uppfylla löftena till Gösta Bohman. Det är moderaterna ni känner solidaritet med, inte de grupper som vi diskuterar här i dag.

Anf. 50 OLOF PALME (s) replik:

Fru talman! Det blir bara värre det här! Statsrådet Ahrland, sjukvårdsministern, förklarade att hon ville vara pedagogisk. Till den änden ville hon

göra gällande att vi borde betrakta sjukförsäkringen som vi betraktar bilförsäkringar. Därav följer att själva objekten för försäkringarna – å ena sidan sjuka och å andra sidan bilar – på något sätt borde jämföras. Hon har alltså lyckats visa med sin andra replik att landets sjukvårdsminister betraktar sjuka människor som hon betraktar bilar. Det är illavarslande, och jag förstår att det inte är bara sjuksköterskorna som är upprörda över hennes framfart. Också sjuksköterskornas patienter har all anledning att känna den djupaste oro!

Vidare säger fru Ahrlund att "vi" skall ta på oss den här bördan. Men hon menar "de". Tjänstemän som fru Ahrlund har alltid haft sjuklön. De påverkas inte direkt av den föreslagna förändringen utan det är arbetarna. Det har hon efter en dags debatt inte lärt sig utan fortsätter tala om "vi" men menar "de".

Sedan säger hon: Det här skall inte våra barn betala genom att vi sätter oss i skuld. Låt mig berätta att jag nyss har fått den senaste uppgiften från riksgäldskontoret. Under dessa sex borgerliga regeringsår har den svenska statsskulden stigit från 67 000 milj. kr. till 326 000 milj. kr. – detta per den 21 maj. Den har alltså ökat med 250 000 miljoner, 250 miljarder, bara under dessa sex år. Jag tror att vi har begåvats med 47 statsråd under de här borgerliga åren. Vart och ett av dessa statsråd har dragit på kommande generationer 7 miljarder i skuld. Statsråden kommer, statsråden går – dess bättre. Men skulderna förblir, dess värre. Därför är det höjden när ni står och säger att ni inte skall dra på någon skulder. Ni har inte gjort annat under sex år än dragit på era barn och barnbarn och barnbarnsbarn skulder genom en fullkomligt inkompetent ekonomisk politik. Nu i sista ögonblicket skall ni kasta er över de sjuka människor som ni jämför med bilar, dvs. de sjuka människor som råkar vara arbetare. Det är detta som skall vara måttet. Det är dessa människor som skall börja betala alla de skulder som borgerligheten har dragit på svenska folket. Det är skamligt!

Anf. 51 DORIS HÅVIK (s) replik:

Fru talman! Visserligen sade Karin Ahrlund att hon hade många att svara på den tid som stod till hennes förfogande, men jag tycker att det hade funnits möjligheter att med något ord kommentera mina frågor.

Det kan tyckas att det är tekniskt krångligt med teknik. Men det är ju hur det fungerar i verkligheten som rör människorna. Därför behöver teknikens snårigheter översättas så att man vet vad det handlar om. Mina uppgifter har inte dementerats tidigare av vare sig socialministern eller av utskottets talesman. Jag utgår från att Karin Ahrlund inte heller kommer att dementera mina uppgifter, men gärna tacksamt instämmer i att jag har rätt i det jag säger.

Jag har sedan tidigare en obesvarad fråga, eller rättare sagt en reflexion. Det är helt uppenbart att moderaterna vid omröstningen kommer att stödja regeringens förslag, även om man vill gå längre när det gäller sänkningen av kompensationsnivån ner till 80 % för alla sjukfall, inte bara korttidsfallen. Men moderaterna ser detta som någon form av provisorium, och jag frågar:

Var skall man spara ytterligare miljarder? Är det på sjukförsäkringen, så att det inte längre skall vara fråga om ett provisorium, utan det skall bli litet mera perfekt, dvs. fler karensdagar och kanske ytterligare sänkt kompensationsnivå? I så fall undrar jag om ni har kraft att sätta hälarne i marken och hålla emot. Om det blir en borgerlig regering kommer ni ju att vara helt i händerna på moderaterna när det gäller sjukförsäkringen. Detta ser vi exempel på i dag, och dessa exempel är ett led i att uppfylla sparplanen på 12 miljarder kronor.

Anf. 52 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Fru talman! Jag vet att 20-dagarsregeln finns i dag, Doris Håvik, men den får faktiskt en förstärkt betydelse i ett system med karensdagar.

Jag börjar tycka att det är Olof Palme som jämför sjuka människor med bilar. Det har inte jag gjort, utan jag har talat om olika försäkringssystem.

Det är just därför att statens skulder har ökat som vi måste göra olika besparingar när det gäller statsskulden – detta apropå Olof Palmes uppgifter om att statens skulder har ökat. Det är faktiskt inte därför att vi tycker att det är roligt. Det trodde jag hade framgått. Vi försöker stoppa den utvecklingen genom att spara.

Det är dessutom så, Olof Palme, att de utgifter för vilka vi har fått skaffa oss skulder till stor del är sådana som vi har beslutat om i den här kammaren, mycket ofta i stor enighet. Men nu måste vi inse att den utgiftsexpansionen måste stoppas, och då är detta en av möjligheterna.

Olof Palme tog också upp frågan om sjuksköterskornas sommarledighet. Den frågan hör inte hemma i den här debatten, men eftersom han drog upp den två gånger är det kanske lika bra att jag svarar.

Jag blev förvånad över det rabalder som uppstod på grund av tre rader i Dagens Nyheter. Det var aldrig min avsikt att hoppa på den svenska sjuksköterskekåren, såsom det har framställts i vissa tidningars spalter. Det var inte meningen med uttalandet. Jag skall gärna förklara för Olof Palme vad bakgrunden var. Några företrädare för kåren klagade över att andra inte ville eller inte kunde ta tjänster över sommaren på grund av brister i barnomsorgen, och det tyckte jag inte var bra.

Anf. 53 GÖSTA ANDERSSON (c):

Fru talman! Den debatt som vi under den senaste tiden har upplevt om självriskan i sjukförsäkringen borde föranleda ett närmare studium från våra statsvetare. Men kan fråga sig om våra organisationsledningar och vissa politiker har förlorat förmågan att hålla isär vad som är stort och smått i vårt samhälle. Man kan tydligen blåsa upp en stor debatt som gäller i värsta fall ett bortfall på 50 kr. i månaden för en normalinkomsttagare. Och det kan man göra i ett land som har världens rikaste folk och den högsta ekonomiska standarden. Man kan föra debatten som om det gällde ett totalt raserande av vårt sociala trygghetssystem. Denna debatt har blockerat en diskussion om

för vårt land viktiga framtidsfrågor. Det är i och för sig ett allvarligt demokratiproblem.

I denna debatt har man lyckats förtiga att det sjukförsäkringssystem som vi diskuterar ger 8 kr. per dag för de sämst ställda medan bättre lottade grupper får 329 kr. per dag när de är sjuka. Man kan förtiga att vårt pensionssystem premierar vissa grupper med en pension som är 60 000–70 000 kr. större per år än vad vanliga folkpensionärer får att leva av. Man kan i massmediadebatten förtiga att vårdinsatser för våra barn inom föräldraförsäkringens ram ger en inkomstskillnad på 78 000 kr. för exakt samma arbete.

Man måste fråga sig om det inte finns någon vilja och förmåga i detta land att se perspektiven. Har vi förlorat förmågan att se skillnaderna mellan vad som är stort eller smått? Det är ett djupt och allvarligt demokratiproblem, om massmedia låter sig styras av ett politiskt taktiskt spel från vissa grupper i vårt samhälle.

Alla som känner ansvar för vår välfärd måste erkänna att det krävs ett ökat sparande i vårt samhälle. Ingen politiker borde kunna smita från ansvaret att konstruktivt delta i debatten om hur vi kan minska budgetunderskottet. Det enda socialdemokratin har förmått är att föreslå en momshöjning, vilken skulle drabba de sämst ställda grupperna hårdast. Tyvärr sviktar det politiska modet och viljan hos socialdemokratin när det gäller att redovisa konkreta och realistiska sparåtgärder. Man vågar helt enkelt inte lägga korten på bordet. Det är uppriktigt sagt fegt av socialdemokraterna att inte tala om för den svenska allmänheten vad som måste göras.

Tyvärr har därför hela debatten om självriskin inom sjukförsäkringen präglats av en skriande brist på alternativ. Även analysen av självriskens konsekvenser har på sina håll varit förfärande dålig. Socialdemokraterna har enbart ägnat sig åt att propagandistiskt påstå att självriskin drabbar orättvist. Man har noga aktat sig för att ställa några intelligenta frågor om hur det sociala trygghetssystemet fungerar i den praktiska verkligheten. Är det system som socialdemokratin ofta berömmar sig av så rättvist?

Vi bör alla erkänna att det är ett privilegium att ha tillgång till ett avlönat arbete. Alla vi som har ett arbete är ekonomiskt privilegierade i förhållande till dem som saknar detta. Vi är också socialt privilegierade när vi har förmånen av att ha ett jobb. Det bör därför vara en hederssak för oss alla att göra vissa uppoffringar. Vi som har ett jobb bör kunna avstå något för att de som inte har det skall få samma förmån. Den lilla uppoffring på några tiotus på månaden, som självriskin innebär för en normalinkomsttagare, bör vi kunna göra utan att gnälla. Den solidariteten måste vi visa om Sverige skall kunna fortsätta att bekämpa arbetslösheten mer framgångsrikt än något annat industriland.

Är det då så orättvist att införa en självrisk i sjukförsäkringen? Det vill ju socialdemokratin påstå. Samma parti har under många år accepterat att självrisk tillämpas i strängt taget alla försäkringar. Enligt socialdemokraterna är det tydligen ingen orättvisa i att folk får finna sig i en viss självrisk vid bilolyckor eller vid skador på lägenhet och villa. Sanningen är ju att det inte går att helt skydda sig från sådana skador. Man får t.o.m. finna sig i en

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

självrisk om man blir bestulen på sin egendom. En familjs ekonomi kan drabbas ganska hårt därav. Trots det har socialdemokraterna inte väckt någon debatt om eller försökt sätta stopp för dessa självrisker i försäkringssystemet. Jag frågar mig: Var finns logiken? Den socialdemokratiska partiledningen har tydligen svårt med logiken, eller är det kanske den politiska taktiken som har tagit över?

Låt oss se på det sjukförsäkringssystem som byggdes upp under den socialdemokratiska regeringstiden. Är det så rättvist som man försöker ge intryck av? Sanningen är att många människor får finna sig i att klara sig på 8 kr. per dag när de är sjuka. Enligt den socialdemokratiska modellen får höginkomsttagarna ungefär 330 kr. per dag när de blir sjuka. För socialdemokraterna upplevs det tydligen inte som någon orättvisa att bättre ställda grupper får 320 kr. mer per dag än sämre lottade människor. Kanske socialdemokraterna tycker att de människor som får 8 kr. per dag inte är samhällsnyttiga och därför skall bestraffas med en oanständigt låg sjukersättning. Sanningen är att många av dessa människor gör en stor och samhällsnyttig insats genom att t. ex. vårda sina barn i hemmet. Andra har helt enkelt inte kunnat få ett arbete. Denna verklighet gällde i ännu högre grad under den socialdemokratiska regeringstiden.

Är man kritisk mot den föreslagna självrisken, bör man vara ännu mer kritisk mot de djupa orättvisor som byggdes in i sjukförsäkringssystemet under socialdemokratisk regeringstid. Men att ägna sig åt ödmjuk självkritik är sannerligen inte socialdemokraternas starka sida.

Hur är det då ställt med rättvisan i det ATP-system som socialdemokraterna ofta berömmar sig av? Verkligheten är den att kroppsarbetare och småföretagare – ofta med tunga och hårda jobb – får en låg pension medan höginkomsttagarna får en hög pension. Alltjämt finns det åtskilliga pensionärer som får klara sig på 25 000 kr. i folkpension.

Enligt socialdemokraternas pensionsmodell från ATP-tiden kan höginkomsttagare få en pension, som är 60 000 kr. högre än den som många arbetare och småföretagare får. Socialdemokraterna ser ingen orättvisa i att de människor som har haft hårda jobb och har ett slitsamt liv bakom sig får klara sig på en pension, som är 60 000 kr. lägre per år räknat i förhållande till mer gynnade grupper. Däremot är det fruktansvärt orättvist – enligt socialdemokraterna – att vi som har förmånen av ett arbete tar på oss en självrisk på några tiotusent per månad.

Socialdemokraterna borde också fråga sig hur rättvisan ser ut inom föräldraförsäkringen. Under den tid då denna föräldraförsäkring gäller utför föräldrarna exakt samma vårdinsats för sina barn. Hur värderar då socialdemokraterna detta arbete? De föräldrar som har förmånen av bra jobb och hög lön får sin arbetsinsats för sina barn värderad till 90 000 kr. Andra föräldrar får nöja sig med 12 000 kr. Socialdemokraterna ser ingen orättvisa i att samma vårdinsats – samma arbetsinsats – ger en inkomstskillnad på 78 000 kr. per år. Men om vi tar på oss en självrisk på 50 kr. i månaden, försöker man göra det till en orättvisa utan jämförelse. Var finns logiken? Var finns sans och måtta i den politiska debatten?

Inte ens en reaktionär bruksdisponent från seklets början skulle ha kommit på tanken att samma arbete skulle ge en inkomstskillnad på 78 000 kr. För socialdemokraterna är denna inkomstskillnad däremot inget problem. Att nedvärdera vissa föräldrars vårdinsatser för sina barn ligger tydligen väl i linje med den tolkning av rättvisebegreppet som socialdemokraterna gör nu för tiden. En återgång till en gammal hederlig socialdemokratisk grundtrygghetspolitik, där alla värderas lika, vore en välkommen politisk kursändring. Men det är väl kanske att ställa förhoppningarna för högt.

I detta anförande instämde Anna Wohlin-Andersson, Stina Eliasson, Karin Israelsson, Margareta Hedlund, Lennart Brunander, Märta Fredrikson, Stig Josefson, Kersti Johansson, Bibi Rosengren och Rolf Rämgård (alla c).

Anf. 54 DORIS HÅVIK (s) replik:

Fru talman! Låt mig i all stillhet få påminna Gösta Andersson om att en regimförändring skedde i detta land 1976. Centern har sedan dess innehaft en sådan ställning att man kunnat rätta till alla de avigsidor som Gösta Andersson i anförande efter anförande i denna kammare anklagar socialdemokratin för.

8 kr. om dagen till hemmamaake, javisst är det lågt. Jag har själv motionerat om en höjning. Sjukpenningkommittén har frågan för behandling. Det är enkelt att ändra denna sak. Det är medel som saknas. Ingen socialminister sedan 1976 har anvisat några medel till denna reform. Nu sitter två ministrar i sina bänkar. Vore det inte lämpligt att gå direkt till dem för ett samtal. Ställ dem mot väggen och fråga varför ingenting har hänt sedan 1976 i stället för att anklaga socialdemokratin genom mig.

En fråga som tvingande inställer sig efter det föregående anförandet är följande: När är ni beredda att fullständigt ta bort kopplingen mellan kompensationsnivån och de inkomstrelaterade förmånerna? Skall vi alltså ha samma grundsjukpenning, oberoende av vad vi tjänar? Är det målet, är det intressant att så många från centern här har ställt upp för detta. Skall ni lösa upp sambandet mellan inkomsten och den sjukpenning som man får och avskaffa den 90-procentiga kompensationsnivån? Jag ställer frågan direkt.

50 kr. i månaden är vad man förlorar, säger Gösta Andersson i sitt inledningsanförande. Kan vi få lov att se de räkneexempel där Gösta Andersson har kommit fram till det?

Gösta Andersson säger vidare: Det är ett privilegium att ha tillgång till ett avlönat arbete, och därför skulle man kunna ta på sig den självrisk som det här är fråga om. Ja, tyvärr minskar ju förmånen av att ha ett avlönat arbete. Dessutom blir arbetslöshetsperioderna längre och längre och arbetslöshetsersättningen urholkas, så att den inte ligger på 90 %. Den är dock ATP-grundande. Man kan alltså straffas två gånger genom denna utveckling.

Låt mig ge ett exempel. En ung människa som inte har arbetat en tid

motsvarande de 15 bästa åren får genom skada eller sjukdom förtidspension. När antagandepoängen skall räknas ut får han eller hon en lägre pensionspoäng för det år då hon har varit arbetslös en lång period. Gösta Andersson! Är det centerns modell för grundtrygghet?

Anf. 55 GÖSTA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! I en politisk debatt ingår det som en självklarhet att även oppositionen måste våga redovisa var den står. I fråga om sjukförsäkringen kan socialdemokraterna inte smita ifrån ansvaret för att de har infört de orättvisor i systemet som jag pekade på. Det är på sin plats att socialdemokratin inte smiter ifrån det ansvaret.

När det gäller den förlust, den solidaritetsinsats – eller hur vi nu vill uttrycka det – som var och en av oss skall göra är det väl trots allt intressant att veta hur stor uppoffringen blir efter skatt. Om fru Håvik sätter sig ner och gör den analysen, skall hon komma fram till att 50 kr. per månad är en ganska exakt angivelse av normalinkomsttagarens insats.

Socialdemokraterna försöker göra hela denna debatt till en fråga om de sämst ställda grupperna. Man måste då resa frågan: Vilka motiv hade socialdemokratin för att säga nej till ATP-rätten för vård av egna barn? Det gäller en grupp människor som gör en stor insats i vårt samhälle. Vad fanns det för motiv för socialdemokratin att säga nej till flerbarnsstödet? Alla realistiska bedömningar gav vid handen att det gäller en grupp av människor som tillhör de sämst ställda.

Vad ni har bidragit till att presentera är ett förslag till momshöjning, som slår hårdast mot de sämst ställda grupperna, framför allt mot småbarns- och flerbarnsfamiljerna. Vad har regeringen gjort? Jag har pekat på ATP-rätten och på flerbarnsstödet. Jag kan vidare nämna pensionstillskotten för vanliga folkpensionärer. Dessa pensionstillskott har stigit i snabbare takt än under någon tidigare period. Regeringen har tagit en rad initiativ för att stärka grundtryggheten i vårt samhälle, och det är både jag och många andra tacksamma för.

Men det är hög tid att socialdemokraterna bekänner färg i de fördelningspolitiska frågorna. Ni kan inte smita ifrån den verklighet som gäller. Ni kan inte göra det när det gäller kroppsarbetarna. Även om Olof Palme har utvecklat den frågan intensivt från denna talarstol, kommer han inte ifrån det faktum att det pensionssystem som ni är skapare av ger en skillnad i pensioner på 60 000 kr. till förmån för de bäst ställda grupperna.

Min fråga är: Kommer ni att för framtiden slå vakt om denna orättvisa i pensionssystemet? I så fall tycker jag att ni bör akta er för att blåsa upp detta med självrisen i sjukförsäkringen till en stor fråga i den här debatten.

Är det socialdemokratisk politik att skillnaden i sjukersättningen skall vara nära 320 kr. per dag till förmån för höginkomsttagarna? Denna orättvisa är ett förfärande resultat av socialdemokratisk politik. Det vore klädsamt med litet mer av självkritik.

Anf. 56 DORIS HÅVIK (s) replik:

Fru talman! Jag har väntat på att Gösta Andersson skulle komma in på det som frågan gäller – karensdagar, högriskskydd och allt som kommer att beröra människorna genom det beslut vi kommer att fatta här under kvällens lopp. Men Gösta Andersson föredrar att tala om helt andra saker. Han kom bl. a. in på frågan om ATP-poäng för vård av barn.

Ja, det är en reform som skall vara utbyggd år 2040. Man räknar med att den skall kosta 200 milj. kr. om året. I administrationskostnader – medan vi registrerar poäng fram till dess att systemet är fullt utbyggt – kommer vi att betala ungefär 5 milj. kr. om året enligt riksförsäkringsverket. 9 milj. kr. står det i propositionen, men man lär ha kommit fram till beloppet 5 milj. kr. Vi skall här, Gösta Andersson, ta upp frågan om pensionerna och pensionstillskotten. Ännu har inga pensionstillskott börjat utgå enligt de beslut som fattats av centern och de förslag som kommer från det hållet, utan de 4 % som har utgått varje år den 1 juli är grundade på beslut fattade av den socialdemokratiska regeringen. En pensionär som hade låg eller ingen pension fick 4 % i pensionstillskott. En förtidspensionär fick dubbelt så mycket, 8 %.

Nu har riksdagen fattat beslut om att det skall bli 2 % fr.o.m. den 1 juli. Men det blir inga dubbla pensionstillskott för förtidspensionärerna, som i unga år på grund av sjukdom eller skada inte hade möjligheter att tjäna in några ATP-poäng.

Jag frågar än en gång varför inte min motion om en höjning av grundsjukpenningen från 8 kr. upp till 25 kr. och mera har kunnat vinna gehör. Gösta Andersson är tydligen överens med mig. Men det är väl någon annanstans som det finns en broms. Är det pengarna som saknas?

Låt mig slutligen, fru talman, påminna om att man i valrörelsen 1976 utlovade ett vårdnadsbidrag. Men vad har det blivit av detta löfte? Det fanns med i några regeringsdeklarationer, men sedan har ingenting hänt. Nu i vår har emellertid en motion behandlats, där man begär en förlängning av föräldraförsäkringen med sex månader och att ersättning skall utgå med 37 kr. om dagen. Det kommer att kosta 600 milj. kr.

Jag förstår inte varför man inte lagt fram ett förslag. Beror det på att regeringen också på den punkten är oenig? 37 kr. om dagen – vem stannar hemma för det beloppet? Ja, inte ensamstående föräldrar. Man talar om alla barns lika rätt, men det gäller tydligen bara barn i hela familjer och inte ensamståendes barn.

Anf. 57 GÖSTA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Doris Håvik aktar sig noga för att kommentera orättvisorna i det sociala trygghetssystem som hennes parti bär ansvaret för, och jag förstår henne. Det finns inga bra svar på frågorna i det sammanhanget.

När det gäller folkpensionärerna, så har dessa alltsedan socialdemokraterna förlorade regeringsmakten 1976 fått sina pensioner förbättrade netto efter inflation med 18 %. Det är den kraftigaste och snabbaste förbättringen av folkpensionerna som har skett. Det är stor skillnad jämfört med det

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

budskap som socialdemokraterna gick ut med i 1976 års valrörelse. Då skrämdes man pensionärerna med att de skulle förlora sina pensioner. I dag har de pensioner på 24 000 kr. i runda tal.

När det gäller sjukförsäkringen kan socialdemokraterna göra ett stort nummer av att vi som har förmånen att ha ett arbete inte skulle kunna göra den uppoffring på ca 50 kr. per månad som jag anser vara en viktig solidarisk insats för de sämre lottade i vårt samhälle, inte minst de arbetslösa. Socialdemokraterna tycker att det är orättvist att vi visar den solidariteten mot de sämst lottade.

En kort sammanfattning av den socialdemokratiska profilen när det gäller fördelningsfrågorna kan se ut på ungefär detta sätt:

För det första tycker partiet att det är rättvist och riktigt att det vårdarbete som småbarnsföräldrar utför när det gäller egna barn skall vara oavlönat även i framtiden. Det är den socialdemokratiska ståndpunkten.

För det andra tycker socialdemokraterna att det är socialt rättfärdigt att samma människor, småbarnsföräldrarna, skall klara sig på 8 kr. per dag när de är sjuka. Doris Håvik räddar sig inte genom att hänvisa till en enskild motion – jag talar om partiets samlade politik.

För det tredje tycker socialdemokraterna att det är god solidaritet att höginkomsttagarna samtidigt får ut 330 kr. per dag under sjukdom.

För det fjärde berömmar sig socialdemokraterna för ett ATP-system som ger kroppsarbetarna och låginkomsttagarna en pension som är ungefär 60 000 kr. lägre än de privilegierade gruppernas.

För det femte tycker socialdemokraterna att det är rättvist att höginkomsttagarna kan få sin barnomsorg betald med 40 000 kr. per år, medan samtidigt 70 % av barnfamiljerna får klara sin barnomsorg utan ett öre i ersättning.

Jag tror att verkligheten kommer att visa att socialdemokraterna är på fel väg. Centern kommer i varje fall att fortsätta kampen för ett rättfärdigt socialt grundtrygghetssystem för framtiden.

Förste vice talmannen anmälde att Doris Håvik anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 58 BÖRJE NILSSON (s):

Fru talman! Att sörja för den sociala tryggheten är en av arbetarrörelsens viktigaste uppgifter i samhället. För stora folkgrupper kom också det målmedvetna reformarbetet under den socialdemokratiska regeringstiden att innebära trygghet i vardagen och frigörelse från ekonomiska bekymmer vid sjukdom, vid handikapp och på ålderdomen. I begreppet välfärdssamhälle, som står för trygghet och säkerhet för medborgarna, ligger också någonting annat, nämligen ett slags gemenskap, symboliserande solidaritet, hänsyn och medkänsla människor emellan.

Kampen för denna trygghetsskapande politik har den fackliga och politiska arbetarrörelsen i allt väsentligt fått föra ensam. Därför bekämpar vi också i dag den borgerliga gruppen i samhället som vill slå sönder det som

byggts upp under flera generationer i detta land och som gör att människorna kan känna trygghet och frihet i livets olika skiften. Vi minns de borgerligas löften i valrörelsen 1976 och 1979 om fortsatt socialt reformarbete, och vi minns alla fagra löften till pensionärer och andra. Men väl i regeringsställning började man att undergräva den sociala sektorn. Steg för steg har olika borgerliga regeringar försämrat eller dragit in olika stödformer till sjuka, pensionärer och barnfamiljer. Man överger nu tidigare viktiga mål för samhällsarbetet.

Den ekonomiska krisen tas som förevändning för att angripa socialförsäkringar av olika slag, ungdomens utbildningsmöjligheter och kommunernas resurser för enskilda människor. Regeringens sparåtgärder riktar sig dock inte mot kapitalägarna och de rika intressena, utan drabbar ensidigt löntagarna, sjuka och arbetslösa. Sparandet skulle bli rättvisare och dessutom ge betydligt mer, om vi avskaffar några av alla de privilegier och subventioner som de borgerliga sedan 1976 strött över de välbeställda i landet. Enbart subventionerna till aktie- och skattesparfonderna, som inte är till någon större nytta för landets ekonomi, kostar skattebetalarna 2 miljarder kronor. Om vi avskaffade dem skulle vi ha råd att bevara sjukförsäkringen. Det finns alltså andra vägar att spara på än att tillgripa karensdagar.

Vi socialdemokrater har redovisat ett budgetförslag, som ger utrymme för bevarad sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring, värdesäkra pensioner och höjda barnbidrag, samtidigt som budgetunderskottet minskar. Det visar att vi har råd att bevara den sociala tryggheten, om vi låter rättvisa och solidaritet avgöra var sparåtgärderna sätts in.

De försämringar som nu sker inom den sociala sektorn är tydliga tecken på att de reaktionära krafterna har tagit kommandot inom borgerligheten. Förslaget om karensdagar kommer ursprungligen från Svenska arbetsgivarföreningen, där borgerlighetens ledningsgrupp tydligen finns numera, inte bara när det gäller löntagarfonder utan också när det gäller social nedrustning. Införande av karensdagar var ett villkor som moderaterna ställde för att mittenregeringen skulle få bildas på våren 1981. Karensdagar är ett pris som landets medborgare får betala för att Thorbjörn Fälldin, Ola Ullsten och Karin Söder skulle få sitta kvar på taburetterna. Priset är en djupt orätfärdig högerpolitik – det framstår med all tydlighet i dag.

Regeringens företrädare har vid upprepade tillfällen i massmedia påstått att införandet av karensdagar drabbar alla lika. Likvärdigheten är ett rättvisekrav i förslaget, sade Karin Söder i förmiddags. Det är en djupt felaktig och vilseledande beskrivning av förslaget. De försämringar av sjukförsäkringen som nu görs slår olika för människorna. Det är en åtgärd som i första hand är direkt riktad mot arbetstagarna inom LO-kollektivet. Tjänstemannagrupperna har förmåner i form av sjuklön inskrivna i sina avtal och berörs inte alls av dagens beslut.

I debatten har det alltså verkat som om en del regerings- och riksdagsledamöter lever i den föreställningen, att förslaget om karensdagar skulle

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

innebära något slags tillämpning av devisen "vi måste alla ta vårt ansvar". Ingenting är mer felaktigt.

Sjukförsäkringen är till för att skydda människor från att utöver en dålig hälsa också få en förstörd ekonomi. Avsikten är alltså att man skall ha råd att söka vård, så att man snabbare och säkrare får tillbaka sin hälsa och arbetsförmåga. Det är andemeningen bakom sjukförsäkringen.

En miljon av alla sjukförsäkrade är lyckliga nog att inte behöva utnyttja försäkringen. För dem innebär förslaget ingen uppoffring alls. Andra människor drabbas emellanåt av diverse akuta åkommor. Dessutom finns det faktiskt många människor i Sverige som lider av kroniska sjukdomar. Vissa sådana sjukdomar medför långvariga sjukperioder, medan andra sjukdomar medför upprepade, korta sjukledigheter.

Då hävdar regeringen att förslaget om ändrade regler i sjukförsäkringen har social- och fördelningspolitisk profil, som innebär att särskilt utsatta grupper skyddas genom införandet av ett särskilt högriskskydd. Regeringens bedömning av förslagets konsekvenser för hälsosvaga grupper och högriskskyddets effekter är också helt felaktig. Eftersom insjuknandedagar inte räknas som karensdagar, och således inte alls påverkar högriskskyddet, blir effekten för människor med ett stort antal kortare sjukperioder inkomstbortfall motsvarande betydligt mer än tio dagar. För astmatiker, diabetiker, hjärt- och kärlsjuka, epileptiker, njursjuka m. fl. blir den verkliga inkomstförlusten i många fall omkring 20 dagar under ett år. I pengar räknat kan det handla om flera tusen kronor om året i minskad ersättning, vilket är betydande belopp för människor som redan har en ansträngd ekonomi. Det kan i något fall betyda uppemot 4 000 kr., vilket har framförts i samband med en uppvaktning i utskottet. Framför allt visar detta på att försämringen av sjukförsäkringen slår olika för människorna och att den främst drabbar dem som arbetar i dålig miljö eller har svag hälsa.

De negativa effekter som jag här har nämnt är ju ingen hemlighet. Det bör man kunna räkna ut inom regeringskansliet. Man undrar varför man då måste bluffa om förslagets konsekvenser och ge sken av att det drabbar alla lika. Det är en förnedrande debatt man för på denna punkt.

Regeringens sparåtgärder på 12 miljarder i år slår hårt mot ekonomiskt svaga grupper i samhället – det är helt klart. Det är dessa som nu får bära den stora bördan på grund av regeringens ekonomiska missgrepp under de borgerliga regeringsåren; vilket har beskrivits också tidigare i debatten. Konsekvenserna blir nu sett i ett totalt sammanhang införande av tre karensdagar, sämre arbetslöshetsunderstöd, sämre pensioner och bostadsbidrag, höjda avgifter inom vården, hårda prutningar inom utbildningsväsendet osv. Regeringspolitiken leder till ett sämre och otryggare samhälle. Det är effekten av regeringens orättfärdiga sparåtgärder, som ensidigt drabbar sjuka, pensionärer och arbetslösa.

En intressant fråga är vad som händer i fråga om sparpaket nästa år, om nu det olyckliga skulle inträffa att de borgerliga partierna vinner valet i september. Redan nu har regeringen signalerat nya prutningar på 12 miljarder i kommande budget. Moderatledaren Adelson talar om sparå-

gärder på 30 miljarder. Man frågar sig: Vilka konsekvenser får dessa förslag för enskilda människor? Kommer vi då att få se ytterligare försämringar av pensioner, införande av fler karensdagar osv.? Nästa år blir det kanske tal om införande av karensvecka i stället för karensdagar – vem vet? Det är berättigade frågor, tycker jag, och besked måste lämnas till medborgarna före valet. Jag hoppas att det finns utrymme i den här debatten att redovisa vad nästa sparpaket skall innehålla och vad som då kommer att drabba de enskilda människorna, som redan nu är hårt utsatta.

Dagens debatt har visat att det finns en klar skiljelinje mellan borgerliga partier och socialdemokratin i inställningen till de sociala frågorna och det som ryms i begreppet trygghet för människor. I grunden handlar det om ett bristande ekonomiskt ansvar hos de borgerliga partierna för de stödformer vi diskuterar här i dag. Mittenpartierna måktar inte föra en ekonomisk politik som garanterar samhällets åtaganden när det gäller pensioner, sjukersättning etc. Det är moderaterna som styr regeringens handlande – det har tydligt framgått under de senaste åren.

Det finns i dag en moderatmotion som kräver ett totalt slopande av den obligatoriska sjukförsäkringen. I stället skulle varje löntagare själv få teckna sitt försäkringsskydd. Det är en direkt återgång till 1920- och 1930-talen. Jag är rädd för att vi är på väg dit, med den borgerliga inställning till fördelningspolitiken som styr dagens handlande.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna, som innebär att vi säger nej till införandet av karensdagar i sjukförsäkringen.

I detta anförande instämde Hagar Normark (s).

Anf. 59 Socialministern KARIN SÖDER:

Fru talman! Återigen har vi fått höra en klagosång om regeringens orättfärdiga politik, och återigen bygger denna klagosång på väldigt bristfälligt underlag.

Först vill jag, fru talman, klarlägga att det är mittenpartierna som bestämmer i regeringen. Vi tar icke order av vare sig SAF eller moderata samlingspartiet. Det framgår också av det betänkande vi här behandlar, och det framgick av Nils Carlshamres inlägg här tidigare, att moderaterna har anslutit sig till regeringens förslag i detta hänseende.

I övrigt är det på det sättet, Börje Nilsson, att vi fortfarande har fått mycket bristfälliga svar på frågan om hur socialdemokraterna ser på betalningen av de insatser som skulle bli nödvändiga för att vidmakthålla och svara för de vallöften som ni har gått ut med i olika avseenden. Ni underlåter att tala om hur momsens slår för olika grupper av människor i det här samhället.

Jag vill gärna litet grand gå igenom en del saker när det gäller mytbildningen om social nedrustning – det som ni i dag har ägnat er åt, även om detta uttryck inte har använts så ofta. Redan i mitt första inlägg redogjorde jag ju för omständigheterna kring förändringarna i sjukförsäkringen. Motivet är att medverka i saneringen av ekonomin. Vi måste ha social

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

välfärd också för framtiden – det är självklart.

Man talar om försämrade pensioner, svek mot pensionärer och handikappade. Men det är på det sättet att statens utgifter för nästa budgetår beräknas till 251 miljarder kronor. Socialhuvudtiteln upptar 64,6 miljarder kronor, dvs. mer än en fjärdedel av hela statsbudgeten. Trots en återhållsam politik har alltså socialhuvudtiteln ökat med 3,1 miljarder. Det har den gjort därför att vi satsar på förbättringar för pensionärer med låga inkomster och på handikappade. Man kan inte kalla det social nedrustning, när regeringens förslag har betytt ytterligare pensionstillskott den 1 juli. Det är inte det gamla programmet som då följs upp, utan det är regeringens förslag.

När regeringen Palme avgick 1976 hade en vanlig folkpensionär med fullt pensionstillskott 12 480 kr. om året. I år har han eller hon nästan 25 000 kr., dvs. dubbelt så mycket. Det kan ju inte kallas social nedrustning.

Statsbidraget till barnomsorgen var 1976 800 milj. kr. Innevarande budgetåret är det 5,5 miljarder. Vari består nedrustningen?

När regeringen Palme avgick – det har sagts här tidigare i dag – var anslaget till de handikappade 6 miljarder. Nu är det 14,8 miljarder. Vari består sveket eller nedrustningen?

Vi måste ju ändå hålla oss till fakta i den här debatten. Nej, svek mot pensionärer, handikappade och barnfamiljer är det, om vi i det här landet för en politik som inte också skådar in i framtiden och ser vad den kräver av oss. Det är då vi för över, som det har sagts tidigare, ansvaret på kommande generationer.

Jag vill gärna också nämna rätten till ATP för vård av små barn, som vi har genomfört och som är en viktig reform. Vi har också byggt ut vårdnadsersättningen i form av särskild föräldrapenning med tre månader och hoppas kunna gå vidare med just det som Gösta Andersson tog upp, att få en större valmöjlighet för småbarnsföräldrar.

Trovärdigheten har socialdemokraterna faktiskt inte lyckats särskilt väl med i dag.

När riksdagen så småningom här i kväll går att besluta om viss självrisk i sjukförsäkringen är det ett faktum att vi i detta förslag har byggt in olika skyddsmekanismer och bibehållit tidigare skyddsmekanismer.

Det är ju så att vi har ett högriskskydd – 10 karensdagar utöver insjunktandagen. Jag behöver inte undervisning i detta, som det påstås här tidigare, för jag kan faktiskt min proposition.

Det kan naturligtvis falla ut något olika. Men det blir inte, som det har sagts tidigare, 20 dagar utan ersättning. Med fem korttidssjukdomar med 2 karensdagar är man uppe i högriskskyddet. Det blir då 15 dagar, dvs. 10 utöver dem som man skulle ha med det nuvarande systemet. Det är det vi måste jämföra med.

Sedan är det så, Börje Nilsson, att när det gäller människor med handikapp av olika slag och speciella påfrestningar, så utgör ju 20-dagarsregeln ett utomordentligt viktigt instrument för att ge dem trygghet. Om man insjunktas inom 20 dagar efter tillfrisknandet, så räknas det som samma sjukdomsperiod, och då får man ersättning redan från insjunktandagen.

Detta betyder mycket för de människor som ofta måste vara borta på grund av handikapp eller annat. Man kan inte anta att en sådan här korttidsfrånvaro annat än undantagsvis skulle infalla med en sådan regelbundenhet att man inte någon gång skulle hamna inom dessa 20 dagar.

Det är en viktig gardering, vilken liksom fridagsregeln förbättrar för de kollektivanställda.

Jag vill till sist, fru talman, kraftfullt bemöta de påstående som har kommit gång på gång här i dag, nämligen att detta förslag är speciellt riktat mot de kroppsarbetande. Det är ett faktum – det må bestridas hur många gånger som helst – att förändringen i sjukpenningförsäkringen blir likadan för alla, oavsett om man är tjänsteman eller om man är arbetare. Det är avtalens utformning efter den 1 januari nästa år som kommer att avgöra huruvida det blir orättvist eller ej. Det är inte detta förslag, för det slår lika för alla grupper. Det är avtalen därutöver som avgör detta. Det är därför som jag, regeringen och en majoritet i riksdagen tycker att det är så angeläget att riksdagen gör ett uttalande om att detta bör slå likvärdigt för alla grupper.

När det gäller dem som har tunga och slitiga jobb skall vi gå vidare med arbetet på att förbättra arbetsmiljöerna för att dessa människor skall få en bättre hälsosituation. Jag vill i detta sammanhang understryka vad som sades tidigare i dag, nämligen att när det gäller korttidsfrånvaron – och det är där som självrisken slår ut – så är det enligt den statistik som finns och som åberopats tidigare i dag mycket marginella skillnader i korttidsfrånvaro mellan arbetare och tjänstemän. Det är långtidsfrånvaron som drabbar de kroppsarbetande hårdast. Därför är det viktigt med detta förslag, som ger en god utdelning för de långtidssjuka, medan de korttidssjuka, som relativt sällan är sjuka, får bära självrisken. Även om det är en miljon människor varje år som inte är sjuka av de mer än fyra miljoner som har arbete, så är det de tre miljonerna som tillsammans får bära den börda som det naturligtvis utgör att få ta en självrisk. Det är ett sätt att fördela bördan som jag tycker att man ur fördelningspolitisk synpunkt och solidaritetspolitisk synpunkt väl kan stå för.

Anf. 60 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Fru talman! Från socialdemokratiskt håll har vi i den ekonomiska debatten pekat på möjligheter att finansiera ett bibehållande av nivån inom sjukförsäkringen. Mer intressant än momshöjningen tycker jag nog det skulle vara att diskutera de subventioner som staten nu delar ut till dem som deltar i aktiefondssparandet – 2 miljarder i ren subventionering går i de rikas fickor. Här finns pengar att ta.

Vi har hela tiden redovisat andra möjligheter när det gäller att spara in medel. Vi är medvetna om att det behövs hårda tag för att få rätsida på ekonomin och statens finanser, men det kan inte vara rätt att det går ut över de människor i samhället som har de lägsta inkomsterna, vilket bl. a. karensdagarna gör.

Att det pågår en social nedrustning är ett faktum som väl ingen kan

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

bestrida. Regeringen har lagt fram flera förslag där man skär i det sociala systemet. Det gäller arbetslöshetsunderstödet, som vi kommer till senare i kväll, urgröpningen av pensionerna och nu karensdagarna. Allt detta innebär ju försämringar av de ekonomiska villkoren för människorna.

Motivet för att göra de här ingreppen är att spara pengar. Det blir alltså sämre för de enskilda människorna och det blir sämre för dem som är beroende av samhällets insatser. Framför allt drabbas handikappade, pensionärer och sjuka som ju är beroende av de försäkringar som vi har genomfört här i landet.

Karin Söder säger att pensionerna har höjts med så och så mycket. Men det är ju inte med anledning av initiativ från regeringen. Det är inte centerpartiet och regeringen som har höjt pensionerna utan det är inflationen. Det är ju tack vare den värdesäkring som den socialdemokratiska regeringen införde som pensionerna har höjts. Men därefter har den borgerliga regeringen föreslagit en urgröpning, en förändring av värdesäkringen av pensionerna som innebär att en ensamstående pensionär i dag har 2 000 kr. mindre i pension och ett pensionärspar 3 000 kr. mindre än om de gamla reglerna hade följts. Där ser vi hur urgröpningen verkar.

Det har alltså skett en försämring för de enskilda människorna. Det går inte att bestrida att den sociala nedrustningen är ett faktum och att den borgerliga regeringens politik innebär en annan färdriktning än tidigare. Det har införts ett reformstopp, och man skär i den sociala tryggheten för människorna.

Anf. 61 Socialministern KARIN SÖDER:

Fru talman! Jag skall strax visa på att det inte är fråga om något reformstopp i det svenska samhället. Men det är ganska märkvärdigt att lyssna till den diskussion som här äger rum, därför att socialdemokraterna vänder sig mot varje omfördelning från de bättre ställda till dem som har det sämre. Det är ju vad som har skett i fråga om pensionernas utveckling.

Med förändringen av index för basbeloppet har personer med högre inkomster fått betala mer än de med låga pensioner. Med fortsatt utbyggnad av pensionstillskottet har vi fyllt på i botten.

Det är ett faktum att även om ökningstakten för pensionerna har blivit lägre än med det tidigare basbeloppet, har det de facto ägt rum en ökning. Det är ju inte fråga om en social nedrustning om man fortsätter att öka men inte i samma takt som socialdemokraterna skulle vilja.

Sedan är det viktigt att klargöra att den förändring som har gjorts, att basbeloppet skall räknas upp bara en gång om året, sedermera har tillstyrkts av socialdemokraterna, motionsledes och i kammaren.

Sedan skulle jag, för att visa på att det minsann inte är något reformstopp, vilja peka på ett område som jag vet ligger Börje Nilsson varmt om hjärtat – det ligger också mig och regeringen mycket varmt om hjärtat – nämligen de handikappades situation. Vi måste få pengar över för att klara av just dessa människors situation.

Därför har färdtjänsten byggts ut. Statsbidragen har sexdubblats sedan

1976. Riksfärdtjänsten har införts. Den sociala hemhjälpen för handikappade har byggts ut. Statsbidragen har mer än tredubblats, och det är inte bara inflationen det, Börje Nilsson! Texttelefon har införts som gratis hjälpmedel för döva. Statsbidragen till de handikappades organisationer har ökat från 6 milj. kr. till 31 milj. kr., alltså mer än en femdubbling, därför att vi menar att de handikappades egen kunskap måste få komma till uttryck i det politiska arbetet. På arbetsmarknadens område har stödet till de handikappade ökat från 2,1 miljarder till 5,7 miljarder. Jag har nämnt pensionstillskotten till pensionärer, som också har utvecklats under denna tid och som naturligtvis också har stor betydelse för de förtidspensionerade. Vårdbidragen till föräldrar med svårt handikappade barn har också höjts snabbare än inflationen. Den 1 juli 1981 höjdes de med 8 % av basbeloppet. Handikappersättningen höjdes med 1 % av basbeloppet juli 1981, och en ytterligare höjning kommer att ske i juli 1982. Ett utbyggt skydd mot höga sjukvårds- och läkemedelskostnader infördes fr. o. m. juli 1981. Det är också en reform.

Vi har slagit fast i regeringsdeklarationer att detta arbete skall gå vidare. I årets budgetproposition aviserades, och en del av detta har sedermera beslutats om i riksdagen, att 10 milj. kr. avsätts till dagstidningar för synskadade. Vårdbidragen till föräldrar med handikappade barn kommer att ytterligare förbättras när riksdagen fattat beslut om det. Det kostar 10 milj. kr. Bidragen till handikapporganisationerna höjdes ju i budgetpropositionen med 4 milj. kr. De flerhandikappade har också fått tillskott för sin verksamhet och för utvecklingsarbete. Förmedling mellan texttelefon och vanliga telefoner införs.

Jag menar att det är viktigt att vi handskas sanningsenligt även med sådana ord som reformer. När Börje Nilsson nyss sade att det är reformstopp, var detta inte med sanningen överensstämmande. Vi arbetar vidare, visserligen med knappa resurser, för att stödja grupper som verkligen behöver stöd. När man kommer i närkamp med handikapporganisationerna erkänner de också detta. Jag skulle också kunna nämna alla de insatser som har gjorts på det socialpolitiska området och på det narkotika- och alkoholpolitiska området, som ju också är viktiga delar av den sociala sektorn.

Till sist, fru talman, när vi diskuterar sociala frågor är det inte bara fråga om det trygghetssystem som vi har för att bidra till vår privata konsumtion, grundtryggheten och de kompensationer som finns därutöver – det är också fråga om vad vi har satsat på vård och omsorg i alla övriga avseenden. Det är helhetsbilden som är intressant.

OECD-statistiken, som jämför utvecklingen i olika länder, visar att Sverige är det land som har den högsta andelen av BNP när det gäller satsningar på hälso- och sjukvård, och den andelen har ökat sedan 1976.

Så är det med talet om social nedrustning. Vi går vidare med social upprustning, men vi tvingas att omfördela, när tillväxten är så låg som den är. Därför fattar vi också mindre populära beslut, som det vi går att fatta här i dag, för att ha möjlighet att verkligen stödja dem som bäst behöver stöd i samhället.

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Anf. 62 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag medger att det på några punkter har skett förändringar på handikappsidan, om vi nu skall diskutera just detta – gärna för mig.

Men det är helt klart att införandet av karensdagar, urgröpningen av pensioner och de försämrade möjligheterna för kommuner och landsting att bedriva sin verksamhet slår på just de grupper som reformerna syftar till att hjälpa. Det är väl helt uppenbart. Och vi ser det som en ändrad inriktning när det gäller inställningen till trygghetsfrågorna i Sverige.

Jag vill reagera litet mot den sifferlek som regeringens företrädare sysslat med tidigare i dag och som nu också Karin Söder ägnar sig åt – där man buntar ihop miljardbelopp för att visa att anslagen har höjts och att det därmed blivit bättre för de enskilda människorna. Men det är inte riktigt sant. Vissa anslag har ökats kvantitativt men inte kvaliteten när det gäller åtgärderna. Det är exempelvis riktigt att anslaget till färdtjänsten har höjts, men det har inte blivit bättre resemöjligheter för enskilda människor. Fortfarande gäller hårda restriktioner och begränsningar ute i landet. I höstas diskuterade man t. o. m. i några kommuner att helt slopa färdtjänsten. Det är sådana prutningar som görs i den kommunala verksamheten!

Jag kan också peka på andra försämringar. Anslaget till elevassistenter, som skall hjälpa handikappade elever i skolan, har försämrats.

Strax efter Karin Söders inlägg i förmiddags ringde en handikappad kvinna och bad mig framföra att hon 1974 kunde få två bra ortopediska skor gratis. I dag får hon betala de skorna helt och hållet, vilket innebär en extra utgift för henne på 400 kr. Dessutom har hon fått höjda avgifter i olika avseenden. Detta slår givetvis hårt mot enskilda människor, som har enbart en förtidspension att leva på – en förtidspension som dessutom är urgröpt.

Det är karensdagar det handlar om i dag, och detta är helt klart ett orättfärdigt förslag. Det slår olika mot människorna, och det drabbar framför allt LO-kollektivet. Tjänstemän har tillförsäkrats sjuklön genom avtal. De drabbas inte av dagens beslut. Det finns en vädjan till arbetsmarknadens parter att ta upp detta i förhandlingar, men dagens beslut drabbar hårt LO-kollektivet, det drabbar dem som har en dålig arbetsmiljö.

Anf. 63 Socialministern KARIN SÖDER:

Fru talman! Avtalen går ut vid samma tidpunkt som ändringen föreslås bli genomförd. Det måste alltså till nya avtal, och i avtalsförhandlingarna måste tas hänsyn till de förändringar som här föreslås. Det blir alltså en fråga för arbetsmarknadens parter hur man fördelar utrymmet, och det är därför jag menar att likvärdigheten är väsentlig.

Det är faktiskt på det sättet – och det är sorgligt att det skall behöva upprepas – att regeringen under de senaste sex åren har kraftfullt ökat bidragen till kommunerna. Vi har mer än fyrdubblat den kommunala skatteutjämningen och därutöver har staten, när det gäller övriga statsbidrag, bidragit med allt högre procentsats till kommunernas externa utgifter.

Sammantaget gäller det 45 miljarder. Detta är ett faktum som inte går att tillbakavisa.

När det sedan gäller de enskilda frågor som Börje Nilsson tog upp vill jag göra ett påpekande. Det är landstingen som tillhandahåller skor av det nämnda slaget. Det är mycket beklagligt att människor kan drabbas på detta sätt. Jag kan inte gå in på ett enskilt ärende, men jag kan förstå att den handikappade kvinnan känner oro för hur hon skall kunna skaffa ett par så dyrbara skor som det här är fråga om. Men om denna person hade pension av något slag har också denna ökat, såsom framhållits tidigare. Är det fråga om förtidspension har hon också fått en kraftig ökning under den här tiden.

Jag vill gärna framhålla, med hänsyn till vad som tidigare har sagts här om centerns agerande, att centern har varit med om att driva fram pensionstillskotten lika väl som vi drev på när det gällde sänkt pensionsålder.

Vi har en socialpolitisk profil i vårt arbete. Vi kämpar för människors jämlikhet och grundtrygghet, och det kommer vi att fortsätta med. Då måste vi också ha modet att i vissa sammanhang omfördela tillgångar för att få dem att räcka till.

Eftersom jag vet att Börje Nilsson inte har någon ytterligare replik skall jag stanna vid detta.

Förste vice talmannen anmälde att Börje Nilsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 64 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Dagens debatt har föregåtts av många diskussioner och spekulationer. Utanför huset demonstrerar man. I debatten har de sedvanliga brösttonerna om social nedrustning och attacker mot sjukförsäkringen tagits fram av socialdemokraterna. De vill tydligen göra karensdagsfrågan till sin största valfråga och därigenom lägga dimridåer över andra frågor som är långt viktigare men kanske svårare att debattera. Jag tänker närmast på löntagarfondsfrågan.

Vad är det egentligen vi har diskuterat i dag? Debatten har förts som om det gällde att rasera hela det sociala välfärdssystemet. Det handlar faktiskt om införandet av två, säger två, karensdagar inom sjukförsäkringen. Observera detta!

Till yttermera visso har de främsta företrädarna för det socialdemokratiska partiet uttalat att det rör sig om en klasslag. Det må förlåtas mig att jag tycker att debatten stundtals har urartat till ett spektakel.

Visst har det för den enskilde på många sätt varit förnämligt men en heltäckande sjukförsäkring. Men i ett läge då Sverige har ett budgetunderskott på 80 miljarder måste vi spara på alla områden, inte för ro skull och inte heller på grund av illvilja utan på grund av tvingande nödvändighet.

Det är mot denna bakgrund som vi moderater i huvudsak accepterat regeringens förslag, även om vi betraktar det som en provisorisk lösning och efterlyser ett mer genomarbetat förslag oberoende av den ekonomiska situationen.

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Nils Carlshamre har tidigare talat för våra reservationer till betänkandet. Jag vill bara lämna en upplysning. Vad gäller antalet karensdagar har vi moderater följt regeringens förslag. Vi har alltså inte föreslagit ytterligare karensdagar. Däremot har vi föreslagit en viss sänkning av kompensationsnivån och därvidlag föreslagit en ändring från 87 till 80 %. Om man tar hänsyn till beskattningen finner man att ersättningsnivån efter skatt kommer att sänkas med 5 %. Det är detta det handlar om.

Socialdemokraterna skriver i sin motion att det är långtidsfrånvaron som är den helt dominerande kostnadsfaktorn och att åtgärder som kan minska långtidssjukskrivning är av stor betydelse för sjukförsäkringens kostnader. Vi delar socialdemokraternas uppfattning på den punkten. Jag vill bl. a. erinra om motion 1981/82:1268 av Nils Carlshamre m. fl., som nyligen behandlades här i kammaren och vann riksdagens öra. Den gick ju ut på att försäkringskassans personal i det kommande rationaliseringsarbetet i möjligaste mån bör överföras till rehabiliteringsuppgifter för långtidssjukskrivna. Detta skulle minska antalet förtidspensioner och ge enskilda människor möjlighet till ett aktivt liv samtidigt som försäkringens kostnader väsentligt nedbringades.

Såväl socialpolitiska samordningsutredningen som sjukpenningkommittén har lagt fram viktiga utredningsförslag, som bl. a. är ägnade att nedbringa den allmänna försäkringens kostnader genom rationaliseringar. Vi förväntar oss inom en snar framtid åtgärder i anledning av dessa utredningar.

Det verkar som om sådana åtgärder är på gång, enligt vad vi har hört av socialministern tidigare i dag.

Med tanke på vad Nils Carlshamre sade på förmiddagen och med hänvisning till den redogörelse som jag nu lämnat hoppas jag att Doris Håvik har fått svar på sin fråga om vad vi moderater menar med ett provisorium. Vad vi efterlyser är alltså ett samlat långsiktigt grepp med betoning på rehabilitering av de långtidssjukskrivna. Vi anser att detta både är humant mot den enskilda människan och medför väsentliga besparingar för försäkringen. Jag hoppas att Doris Håvik nu har fått svar på sin fråga och att hon i fortsättningen inte läser våra motioner som en viss potentat läser Bibeln.

Vi kan inte bortse från att de långvariga sjukfallens andel stadigt har minskat sedan 1970, medan de kortvariga sjukskrivningarna har ökat i motsvarande mån. På senaste tiden tycks dock de kortvariga sjukfallen ha minskat något. Man kan naturligtvis spekulera över orsakerna härtill, men det är glädjande om svenska folket faktiskt har blivit friskare.

Sven Aspling ondgjorde sig över oss moderater därför att vi i vår motion har vågat säga att viss okynnesfrånvaro försämrar produktiviteten inom näringslivet. Detta är förvisso ingen huvudfråga i dagens debatt. Gunnar Nilsson var emellertid också inne på den, och jag tyckte att han förde en väsentligt mer nyanserad diskussion. Vi kan heller inte blunda för realiteter.

Socialdemokraterna angriper vår lilla passus om att man skall försöka reducera eventuella okynnessjukskrivningar. Sådant får man nästan inte tala

om – det är tabu. Därför är det rätt intressant att läsa socialdemokraternas reservation på s. 34 och 35 i betänkandet. I den uttrycker de vissa farhågor för att det kan bli en spekulation. De tror att man i framtiden kommer att sjukanmäla sig jämnt över alla veckans dagar, inte minst i slutet på veckan. Numera sjukanmäler man sig i regel i början på veckan därför att man har fridagsregeln att ta hänsyn till. De misstänker tydligen också att föräldrar i fortsättningen kommer att välja att använda sig av föräldraförsäkringen och inte av sjukpenningförsäkringen. Så ibland tror de att människor spekulerar, ibland vågar de inte se sanningen i vitögat.

Det har sagts att de föreslagna besparingarna inte skulle ge så mycket i pengar räknat. Vi har dock i utskottet tagit del av bl. a. en utredning från Svenska kommunförbundet som visar att besparingarna för statskassan beräknas bli ca 2 miljarder kronor per år fr. o. m. 1985. Det betyder trots allt ganska mycket i ett trängt ekonomiskt läge.

Fru talman! Jag har i hela mitt yrkesaktiva liv arbetat i praktiskt arbete bland sjuka människor, de senaste femton åren inom socialförsäkringen. Och jag kan försäkra att jag inte har arbetat i kritstrecsrandig kostym. Jag känner verkligheten. Intet vore mig mer främmande än att i oträngt mål och rent avsiktligt gå in för försämringar för människor som har det svårt. Men när ekonomin kräver besparingar på alla områden får inte ens socialförsäkringen vara någon helig ko.

Vad är då alternativet till de föreslagna besparingarna? Den frågan har tidigare ställts av socialministern liksom av Thorbjörn Fälldin och Ola Ullsten. Jo, det är skattehöjningar. Vi har troligen att förvänta oss en ny skatt, en löneavgift på 1 %, som ytterst drabbar oss löntagare. Socialdemokraterna vill dessutom införa en 2-procentig moms. Man vill ha proms, och om hörnet väntar en löntagarfondsavgift, om socialdemokraterna vinner valet. Alla dessa skatter och avgifter kommer att drabba oss löntagare genom minskat löneutrymme. Det som genast märks i plånboken är en momshöjning. En sådan skulle drabba den enskilde minst lika mycket som det föreslagna karensdagssystemet. Om man ser till nettolönen i det föreslagna karensdagssystemet – och det är faktiskt den som är intressant – drabbar de föreslagna karensdagarna inte den enskilde särskilt hårt. De summor vi har fått oss presenterade är bruttobelopp. Men om detta har inte sagts ett ord från socialdemokraterna.

”Den sociala nedrustningen är ett hot mot solidariteten”, har flera sagt här i dag. Vad lägger man då in i ordet solidaritet? För mig är det i den nu aktuella frågan solidaritet från oss som har förmånen att vara ganska friska med dem som oftare måste sjukskriva sig. Den solidariteten kommer till uttryck i det föreslagna högriskskyddet och den s. k. 20-dagarsregeln samt i kompensationsnivån för de långtidssjuka. Solidariteten pockar också på aktiva rehabiliteringsåtgärder, som jag tidigare har talat om.

Solidaritet är i detta fall också allas solidaritet med vårt land i en bekymmersam ekonomisk situation. Var och en av oss måste ställa upp för att Sverige skall få balans i sin ekonomi. Vi måste helt enkelt rätta munnen efter matsäcken.

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Slutligen handlar det om solidaritet med våra barn och barnbarn för att de skall kunna få social trygghet i framtiden. Därvidlag delar jag helt socialministerns och sjukvårdsministerns åsikter. Vad har ni socialdemokrater att svara de unga som oroligt frågar: Hur skall vi klara budgetunderskottet om inte ni sparar i dag? Den konkreta frågan har jag vid åtskilliga tillfällen fått av unga människor.

Fru talman! Låt mig också säga några ord om de fackliga organisationernas agerande och om alla de brev som tillställts oss riksdagsledamöter. Jag kan väl förstå att såväl enskilda medlemmar som fackliga organisationer protesterar mot vad de uppfattar som försämringar av tidigare uppnådda förmåner. Men jag tycker faktiskt inte att debatten har haft rimliga proportioner. Talar man med enskilda människor inom facket, förstår de väl behovet av besparingar på alla områden. Men kollektivt upphaussas frågan om två karensdagar som om det skulle gälla att radera hela vår sociala välfärd. Min önskan är givetvis att man från de fackliga organisationerna visar solidaritet med sina medlemmar, så att alla behandlas lika, och att man använder sin förmåga och skicklighet inte bara till att protestera utan också till att sakligt informera om behovet av besparingar och av en lugn avtalsrörelse.

Tyvärr gav mig inte Gunnar Nilssons ord något lugn på den punkten – tvärtom. I de brev som vi har fått sägs att det bara är i teorin som man på detta sätt kan lägga över ansvaret på arbetsmarknadens parter. Jag vet inte om Gunnar Nilsson är närvarande i kammaren, men jag vill faktiskt erinra honom om den skatteuppgörelse som har träffats. Låt mig också ställa en direkt fråga till Gunnar Nilsson eller till någon annan av socialdemokraternas företrädare: Vad är det för skillnad på en beställning från riksdag eller regering i det ena eller andra fallet? I det ena fallet handlar det alltså om skatteuppgörelsen och i det andra om karensdagarna.

Till sist vill jag, fru talman, uttrycka en förhoppning om att riksdagens största oppositionsparti någon gång skall inse behovet av besparingar. Tyvärr visar inte dagens debatt på någon större sinnesförändring härvidlag. Det är lätt att med en papegojas envishet säga nej till alla besparingar och därigenom tro sig fånga röster.

När det gäller besparingar vill jag säga till Börje Nilsson att budgetunderskottet 1983 skulle vara 20 miljarder kronor större än i år med en socialdemokratisk politik. Med den politiken kommer vi år 1985 att ha ett budgetunderskott på 125 miljarder kronor och en genomsnittlig kommunal-skatt på 35 kr. allt enligt långtidsutredningens beräkningar.

Aktiva sparåtgärder nu är grunden för ett tryggt välfärdssystem även i framtiden. Vi har alla ett gemensamt ansvar för att våra skulder betalas och att Sverige kommer på fötter.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till de moderata reservationerna och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 65 JOHN ANDERSSON (vpk):

Fru talman! Jag vill börja mitt anförande med ett citat: "Regeringen kommer inte att ta upp förslag om förändringar i sjukförsäkringen. Någon gemensam värderingsgrund med regeringen, när det gäller SAF:s förslag till social nedrustning, finns inte."

Så sade statsminister Thorbjörn Fälldin den 2 november 1976 som svar till Svenska arbetsgivareföreningens ordförande Curt Nicolin, vilken hade krävt att karensdagar skulle införas för att minska kostnader och korttidsfrånvaro. Den gången nådde som bekant regeringen inte ända fram. Nu har den uppfyllt SAF:s gamla krav och sprängt målnöret. Detta krav som 1976, helt riktigt, betecknades såsom social nedrustning kallas nu för självrisk och ingår tydligen i regeringens strävan efter en bättre livskvalitet.

Nu är det här förslaget inte någon isolerad företeelse. Det ingår i ett helt batteri med åtgärder, vilka alla innebär en omfördelning från de fattiga och svaga till de rika och starka. Uppåt 2 miljarder kronor skall sparas genom denna nedrustning. De som drabbas hårdast är de människor som har dåliga arbetsmiljöer, tunga arbeten och arbeten med stora olycksfallsrisker. Vi måste spara, säger regeringen, och så slår man till mot de sämst ställda här i samhället.

Samtidigt har regeringen – och då i samarbete med socialdemokraterna – råd att genomföra väldiga skattesänkningar för landets höginkomsttagare. Den föreslagna skattereformen kostar 9,5 miljarder kronor. Ca 8 % av landets inkomsttagare får sammanlagt 4 miljarder kronor i skattelättnader. De högsta inkomsttagarna får 30 000–40 000 kr. var i skattelättnad. Hur socialdemokraterna har hamnat i detta samarbete med de borgerliga partierna om den ekonomiska omfördelningspolitiken får vi tillfälle att återkomma till, när förslaget skall behandlas av riksdagen. Men för dem som nu drabbas av försämrade sjukförmåner måste denna s. k. skattereform te sig djupt orättvis.

Fru talman! Förslaget om införande av karensdagar är oacceptabelt av flera skäl. Det drabbar, som jag inledningsvis nämnde, människor som har dåliga arbetsmiljöer, tunga arbeten och arbeten med stora olycksfallsrisker. En yrkesgrupp som har ett tungt arbete och som även ligger i topp vad gäller olycksfallsstatistik är skogsarbetarna. Med detta vill jag inte ha sagt att det inte finns andra yrkesgrupper som har likartade förhållanden. Att jag såsom exempel väljer skogsarbetarna beror på att jag sedan 25 år är anställd i storskogsbruket och f. n. har tjänstledighet för riksdagsuppdraget. Jag talar alltså utifrån min egen erfarenhet.

Av skogsarbetaren krävs förmåga att i högt uppdrivet arbetstempo utföra ett tungt arbete, ibland i stekande sol, ibland i 30 graders kyla och en meter djup snö. Genom nu föreslagna åtgärder kan av ekonomiska skäl skogsarbetaren tvingas att gå till detta tunga och slitsamma jobb med diverse småkrämpor, vilka med hänsyn till arbetets art kan medföra allvarliga men för framtiden. Försämringen i sjukförsäkringen drabbar också skogsarbetarna olika. De som är anställda i privatskogsbruket kommer att få dessa karensdagar men inte de som är anställda vid det statliga domänverket.

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*

Nu vill regeringen att riksdagen skall uttala det angelägna i att arbetsmarknadens parter i kommande avtalsrörelse medverkar till att de nya reglerna för självrisk i sjukpenningförsäkringen får likvärdig effekt för olika grupper på arbetsmarknaden.

Det är således regeringens uppfattning att de grupper som förhandlat sig till sjuklön i kommande avtalsrörelser skall frångå sig den förmånen. Det är på detta sätt regeringen vill skipa rättvisa mellan olika yrkesgrupper eller anställda.

Ett uttalande från riksdagen med detta innehåll är en otillbörlig och principiellt oacceptabel inblandning i kommande avtalsrörelser. Ett sådant förslag till uttalande måste med skärpa tillbakavisas. Det är ett förslag som hör hemma i papperskorgen, och dit bör riksdagen också förpassa det. Tror ni verkligen att de som erhållit sjuklön kommer att frivilligt avstå från den? Lika befärd är tanken att de som nu får karensdagar skall rätta till orättvisan genom att dessa avskaffas i avtalsrörelsen, i utbyte mot att man avstår från eventuella löneförhöjningar.

Förslaget att införa karensdagar har upprört många människor. Otaliga är de brev som kommit från olika organisationer, från handikappade och från den fackliga rörelsen. Att förse människor med självrisk – som centerns ordkonstruktion lyder – är en skändlighet. Vem vill bli behandlad som en gammal bil eller ett dynamitlager? – det är en facklig kommentar.

Jag vill som LO-medlem beklaga att LO inte hade mod att utlysa en politisk strejk mot karensförslaget. Medlemmarna var beredda – man väntade bara på startsignalen – men signalen uteblev, till borgarnas stora glädje. Vi skogsarbetare skulle ha ställt upp bakom en sådan aktion för att visa och understryka vår avsky för förslaget.

Fru talman! Av och till får man på olika sätt veta att några av de borgerliga riksdagsledamöterna är LO-medlemmar. De har bl. a. från denna talarstol vid ett flertal tillfällen kraftigt poängterat sitt medlemskap. Det har många gånger givits en prägel av något märkligt, vilket jag fått anledning att fundera över.

Enligt min mening är väl det märkliga att LO-medlemmar här agerar som företrädare för borgerliga partier och kan ställa upp för förslag av den karaktär som förslaget om karensdagarna har. Jag har svårt att se att LO-kollektivet kan känna samhörighet med er, om ni biträder det förslag som regeringen nu har lagt fram. Det visar ju att ni hellre slår vakt om den borgerliga regeringens orättvisa och cyniska omfördelningspolitik än om era fackliga kamrater.

Den stundande omröstningen kommer att visa, om ni är LO-medlemmar eller bara f. d. sådana. Hur ni här väljer sida blir avgörande. Kommer ni att svika, eller kommer ni åtminstone i denna fråga att känna någon samhörighet med det löntagarkollektiv som ni så ofta hänvisar till? Det är en fråga som ni i debattens sista skälvande minuter måste ta en allvarlig funderare på.

Jag vill avsluta mitt anförande med en liten utflykt till mitt hemlän. I dagens läntidning finns en intervju med en moderat i Västerbotten, med uppdrag inom handikapporganisationer. Den här moderaten säger nej till

förslaget om karensdagarna. Han säger: "Jag måste ställa upp och försvara grupper som jag jobbar med. Människor med ekonomiska svårigheter, pensionärer och handikappade får sitta emellan om karensdagarna införs." Denne moderat skulle ha röstat nej, om han suttit i riksdagen. Han säger också: "riksdagsledamöterna följer inte sitt samvete".

Det här väcker intressanta funderingar. Moderata samlingspartiet har tydligen, med tanke på de svaga och utsatta i samhället, här missat möjligheten att få en riksdagsledamot från Västerbotten som skulle ha följt sitt samvete och röstat mot detta djupt orättvisa förslag. Men Tore Nilsson är inte i kammaren nu. Möjligen lyssnar han till debatten på sitt rum. Ännu har Tore Nilsson möjlighet att slå en signal till en partikamrat och därigenom få goda råd inför den kommande omröstningen. Tore Nilsson har förr visat mod. Nu ges en ny chans.

Den här uppmaningen får också gå till de övriga borgerliga ledamöterna på Västerbottensbänken.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

4 § Anmäldes och bordlades
Näringsutskottets betänkande
1981/82:30 Energipolitik (prop. 1981/82:100)

5 § Kammaren åtskildes kl. 17.56.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 156

Onsdagen den
26 maj 1982

*Ändringar i sjuk-
försäkringen
m. m.*